

Тарыхы
тамшанткан
издер

Кырг.
Б-41

С. К. Каратаев

*Ташкөмүр шаарынын
60 жылдык
салтанатына карата*

ТАРЫХЫ ТАМШАНТКАН ИЗДЕР

Бишкек - 2003

ББК 84 Ки 7—4

Б—41

С.К.Каратаев

Б—41 Тарыхы тамшанткан издер. — Б.: «Учкун» АК,
2003. — 128 б.

ISBN 5—655—01280—4

Башкы редактор:

Жакыпбаев М.А.

Жооптуу редактор

Камбаралиев Т. С.

Редакциялык коллегия.

Токтосунов М.Т., Шабданов Т.К., Ызабеков Ы.Т., Айткеев Т.О., Риксиева Р.К., Кадыршаев К.К., Камчыбеков А.А., Карабеков С.К., Кочоков М.С., Молдобаев К.У., Рахматуллина Г.З., Умбеталиев А.А., Токтомамбетова С.Ш., Темирчиев В.Т., Эргешбаев Ж.Э., Мамбеталиев А.Т., Чаргынов А.Т., Эрматов Т.Э.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ГИМНИ

Сөзү: Ж.Садыков, Ш.Кулуевдики,
Музыкасы: Н. Давлесов, К. Молдобасановдуку.

*Ак мөңгүлүү аска, зоолор, талаалар,
Элибиздин жаны менен барабар.
Сансыз кылым Алатоосун мекендеп,
Сактап келди биздин ата-бабалар.*

*Кайырма: Алгалай бер кыргыз эл,
Азаттыктын жолунда.
Өркүндөй бер, өсө бер,
Өз тагдырың колуңда.*

*Байыртадан бүткөн мүнөз элиме,
Досторуна даяр дилин берүүгө.
Бул ынтымак эл бирдигин ширетип,
Бейкуттукту берет кыргыз жерине.*

Кайырма:

*Аткарылып элдин үмүт тилеги,
Желбиресин эркиндиктин желеги.
Бизге жеткен ата-салтын, мурасын,
Ыйык сактап, урпактарга берели.*

ТАШКӨМҮР ШААРЫНЫН УРААН ЫРЫ

Сөзү: С.Каратаев, Б.Арстанкулов, О.Соорбаевдики

*Эчен кылым кол тийбеген ысык жер,
Эмгек менен шаар болду улуу төр.
Электр бар, көмүр кени, кремний,
Таң калтырат бүт дүйнөнү биздин эл.*

Кайырма:

*Алгала замандаштар мезгил менен,
Алдыда жаңылыктар биз издеген.
Ийгилик иштерибиз арбын болуп,
Элибиз сыймыктансын биз менен.*

*Тоолор бар туш-тарабы чеп - коргон,
Дүйнө эли көңүл бөлүп отурат.
Толкуйт Нарын мээнет менен ГЭС болгон,
Ташкөмүрүм урмат-сыйга жык - толгон.*

Кайырма:

*Бакыт толгон шаарым кени кенен,
Ырыскысы эч убакта келибеген.
Түркүн улут ынтымагын жараткан,
Жашайбыз биз – элим үчүн, элим менен!*

Кайырма:

(Шаардын ураан ыры эл депутаттарынын шаардык Кенешинин 1998-жылдын 30-январындагы XVIII сессиясында бекитилген)

***«Алдыга жыларда биз туруктуу өнүгүү үчүн
чечкиндүү кадам жасашыбыз керек, ал кадамдар
туруктуу экономикалык өсүшкө жетүүгө
мүмкүндүк берет»***

(Кыргыз Республикасынын Президенти А.Акаевдин
Кыргызстан калкына Кайрылуусунан.
2003-жыл, 15-октябрь)

ӨТКӨНГӨ УРМАТ, КЕЛЕЧЕККЕ БАГЫТ

*Ташкөмүр шаарынын мэри
М.А.ЖАКЫПБАЕВдин
Ташкөмүр шаарынын 60 жылдыгын
майрамдоо күнүнө карата
шаардыктарга*

КАЙРЫЛУУСУ

Урматуу ташкөмүрлүктөр! Биз бүгүн белгилүү даталарга – Кыргыз мамлекеттүүлүгүнүн 2200 жылдыгын өлкөбүздө кенири майрамдалып, аймагыбыздан тышкары чектерге чыгып, алыс-жууктагы өлкөлөргө даназа болуп отурушу, башкача айтканда Кыргызстандын Россиядагы маданият күндөрү, Кыргызстандын БУУдагы күнү жана ЮНЕСКОнун Генералдык конференциясынын алкагында Кыргыз Мамлекеттигинин жылына арналган атайын жыйындарын өткөрүүсүнө күбө болуп отурушубуздун өзү чоң майрам!

Ошондой майрамдарга туш келип отурган салтанат - шаарыбыздын 60 жылдыгы.

Биздин улуу урматтуу Президентибиз Аскар Акаевич белгилендей быйыл «Социалдык мобилизациялоо жана акыйкат башкаруу Жылы». Мында өзгөчө жергиликтүү өз алдынча башкаруунун элдин катмары менен тыгыз, биримдикте иштешүүсү, башкаруунун өз алдынчалуулугу жана жоопкерчилиги көрсөтүлгөндүгүн баса белгилегим келет.

Улуулар шаарды түптөштү, эми биз аталар түптөгөн шаарды өнүктүрүүгө жана акыйкат башкарууну колго алуу менен биринчи кезекте шаардагы жумушсуздукту жоюу аракетин көрүшүбүз керек.

Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан белгиленген туруктуу өнүгүүнүн үч кадамын жүзөгө ашыруу зарыл. Бул албетте белгилөөгө татыктуу окуя.

Шаардын 60 жылдыгын майрамдап жатып, шаар жөнүндө токтолуу туура болот деп эсептейм.

Ташкөмүр шаарчасы «Нарын» руднигинин кеңешмесиндеги 1936-жылы 29-майда долбоордо кабыл алынган.

Анда 764820 метр куб бир жана эки кабаттуу турак үйлөрдү, коомдук тейлөө үйлөрүн: 1 оорукана, 4 бакча, 5 бала бакча, 3 мектеп, 1 клуб, 1 мончо, 3 кир жуучу жай, 1 поссовет, 1 өрт өчүрүү депосу, 3 ашкана, 1 наабайкана, 2 дүкөн, 1 дыйкан үйүн куруу каралган.

1935-жылы 29-октябрда Кыргыз ССР Борбордук Аткаруу Комитетинин Указына ылайык «Нарын» кен башкармалыгынын жумушчу шаарчасы борбор болуп эсептелген Ташкөмүр району түзүлдү.

Ташкөмүр райондун борбору катары 1942-жылдын 11-ноябрына чейин сакталып, Кыргыз Республикасынын Жогорку Советинин Президиумунун Указы менен район Жаңыжол аталып, борбору Чоң-Акжол, башкача айтканда азыркы Жаңыжол айылына көчүрүлөт.

Ушул эле Указ менен Ташкөмүр жумушчу шаарчасы Ташкөмүр районунан бөлүнүп, областтын баш ийүүдөгү шаарчасы болуп түзүлгөн.

Кыргыз ССРинин Жогорку Советинин Президиумунун 1943-жылдын 15-апрелиндеги Указынын негизинде Жалалабат областынын Жаңыжол районундагы Ташкөмүр жумушчу шаарчасы мурдагы аты сакталуу менен областтык баш ийүүдөгү шаар болуп түзүлдү, ошого ылайык шаардык аткаруу комитети жана шаардык Кеңеш түзүлгөн. Шаараткомунда жалпы бөлүм, өздүк стол, пландоо комиссиясынын инспектору, маданий-массалык иштер боюнча инспектор жана архитектор болгон.

Шаардын калкы 1948-жылы 7108 адамды түзгөн. 1965-1968-жылдары 7268 чарчы метр турак жай пайдаланууга берилген.

1969-жылы шаар калкы 20378 адамга жетип, оорукана комплекстери, поликлиника, 7 денсоолук, 2 фельдшердик-акушердик, тез жардам 2 санэпидемиология станциясы, дарыканалар ишке берилген.

Ташкөмүр кен башкармалыгы, нан завод, турмуш-тиричилик комбинаты, басмакана, кыш заводу, дубал материалдарын жасоочу завод иштеп турган.

Кубаттуулугу 7 миң тоннага жеткен тамеки ферменттөөчү завод, 3 орто жана 1 сегиз жылдык мектеп, профтех окуу жайы, маданият сарайы, пионерлер үйү, «Салтанат» кинотеатры, китепкана, «Знамя Труда» көп тираждуу гезити ишке берилген.

1960-жылы тейлөө үйү, ар түрдүү кызмат көрсөтүүчү 37 тейлөө чекити түзүлгөн.

1979-жылы калктын саны 15756 адам болгон. Ал эми 2003-жылы шаар калкы 24300 адамды түзөт.

Алты он жылдык аралыгына шаар социализм курган шаарчадан, демократиялык доордон жаны жетишкендиктердин, даңктуу келечектин дооруна бара жатабыз.

Шаардын 60 жылдык даңктуу тарыхы жөнүндө сөз болгондо мурдакы, азыркы муундар жөнүндө сөз кылбай кетүүгө болбос. Алар дайыма шаардыктардын көкүрөгүндө сакталат. Алсак, Нурматов А., Болонбаев К., Рукавишников В., Кривопалов А., Коңурбаев М., Шейин П., Задорожный И., Вайнруб Е., Михеев Л., Мукамбетов К., Коновалов Н., Лапешко Л., Мусуралиев К., Тен-тимишев Ж., Бубарь Е., Городецкая К., Конопелько Е., Нефедова А., Старченко П. жана башкалар.

Шахтанын жылдыздары - Стасевич Н.М., Батыркулов, Акматов, Буянов Е.Я., Семиглазов И.Н., Рафиков М.Х., Чернов М.Ф., Урустанбеков К., Игамбаев Ж., Сосыкеев Ж., Ташбеков Ч., Жумабаев Т., Янышев А. алгач шахтер болуп келип шаарды түптөгөндөр ушулар.

Шаардын 60 жылдыгын белгилеп жатып анын тарыхына токтолуу ыйык парзыбыз.

Урматтуу, ташкөмүрлүктөр, коноктор жана чакырылгандар! Шаардын 60 жылдык салтанаты менен өнүгүүсү Кыргызстандыктардын жана кыргыз калкынын жүрөгүнө жакын болсун!

Майрамыңыздар менен!

КИРИШ СӨЗ

Эчен кылым бут баспаган, из жатпаган ысык жер, эмгек менен шаар болот деп ким ойлоптур. Кум, таш, анда-санда камгак, чогойно баскан, айланасы кырк ар тоо, ээн талаанын көрккө келери адамзат жашоосуна ыйгарылганын шаардын түптөлүүсү далилдеп турат.

Ээн талаанын кум эшилген бир таман борпоң топурактуу жолу менен анда-санда атчан, жоолор жол жүрүп Үчкоргон тарапка өтүүчү кезинде «Ажал талаа» аталган бул жерди карышкыр менен каракчылар гана мекендешкен.

Шаар тарыхы аты айтып тургандай таш көмүр кенин чыгышына байланыштуу «Кен чыккан жердин топурагы алтын» дегендей, ошол алтын топурактуу талааны алтын колдуу адамдар көрккө келтирип, канчалаган маңдай тер, эмгек күч менен атагы алыска тараган шаарга айландырышты.

Борбор Азия чөлкөмүндөгү көмүр кенин изилдөөнүн алгачкы этабы 1908-1914-жылдары башталган. Падышалык мезгилде аскердик чалгындоо менен катар геологиялык чалгындоо иштери жүргүзүлгөн. Окумуштуу-изилдөөчүлөр И.В.Мушкетов, Романовский, Иванов, Федченко, кийинчерээк Обручев, Богданович жана башкалар Орто Азияда тоо-кен өнөр жайынын мүмкүнчүлүктөрүн айтып чыгышты.

Көмүр катмарларынын бар экендигине кызыгышкан капиталисттер Петров, Бакланов, Ветражинский жана «Кызыл-Кыя» акционердик коому аймактын түндүктүштүк бөлүктөрүн көзөмөлгө алышса, Белгиялык акционердик коом жана капиталист Трифанов Сарыкамыш чөлкөмүн көзөмөлдөгөн.

1916-жылы Нарын дарыясынын сол жээгинде «Капитальная» деп аталган штольня курулган, а 1917-жылы

англиялык инженерлер темир жол курулушунун долбоорун турмушка ашырууга аракет жасашып, акча каражатынын жоктугунан, жумушчу күчүнүн жетишсиздигинен мунун баары ишке ашкан эмес.

«Трифанов шахтасынын» №17 жана №18-казуулары ушул кезге чейин сакталып калган. Аталган шахталар 1-1,5 метр кендикте казылып, каражыгач түркүктөрү менен бекитилген. Иш жүргөн жерден жыйырма метр аралыкта ылайдан согулган жеркепелер жумушчулар жашоочу жай болгон. Ээлик кылуучулар жумушчуларды Үчкоргон, Наманган тараптан жалдап келишкен.

Жумушчулардын тобу 15-30 адамдан турган, Эң чоң жумушчу санына (39 адам) капиталист Бакланов ээ болгон. Тамак-аш азыктары жана шаймандар төөлөргө жана эшектерге жүктөлүп келинген.

Шахтачылар ар бир жер кепеде 20-30дан жашагандыктан ысыктын күндөрүндө өз демдерине өздөрү кыйналышса да аргасыз ылай шыбактын үстүндө укташкан. Чаң, кир, түтүн, карангы жайда күрсүлдөп жөтөлүп, кургак учук менен ооругандар көп болгон. Кырсыктуу окуялар көнүмүшкө айланган.

Казылган көмүрлөр төөлөргө жүктөлүп, шахтачылардын кыйналып, тапкан эмгеги капиталисттердин жана чет элдик акционердик коомдордун алтын булагына айланган.

1918-жылы 16-мартта Түркстан Эл Комиссарлар Советинин декретинин негизинде жылууулук берүүчү жана тоо кен өнөр жайын улутташтыруу жүргөн. Акционердик жана шериктештик коомдоруна тиешелүү көмүр казуу ишканалары республикалык менчикке айландырылды.

1918-жылдын сентябрында шахтачылар «Тоокен жумушчулар» кесиптик кошунуна биригишип, көмүр казуу боюнча артелдерди түзүштү. Бирок, ушул жылы өрөөн тынчтыгын ызы-чуу атышуулар, аттардын дүбүртү бузду.

Ташкөмүргө Аман-Палвандын куралчан тобу келип, көмүр казган жерлер, жер кепелер, башка нерселер бүтүндөй өрттөлүп, адамдар кыргынга учураган, айрымдары Үчкоргон, Наманган тарапка качып киришти. Колуна курал алууга жөндөмдүүлөр Арстаналы Осмонбе-

ков жетектеген Кара-Кыргыз атчандар дивизионуна кошулду.

1924-жылга чейин Ташкөмүр атчандар отрядынан Аман-Палван жана Рахманкулдун басмачылар тобуна каршы күрөшүү боюнча согуштун борбору болгон.

1924-жылы жайында көмүрчүлөрдүн алгачкы артелдери пайда болуп, мезгилдүү көмүр казуу иштерин жүргүзүшкөн.

1927-жылдан баштап пландуу геологиялык изилдөөлөр башталган. Геология комитетинин тапшырмасы менен геологдор И.И.Герасимов, В.М.Огнев тарабынан жер кыртышы геологиялык сүрөткө түшүрүү жүргүзүлгөн.

1930-1931-жылдары геолог Н.В.Иванов тарабынан кошумча геологиялык сүрөткө алуу жүргүзүлүп, «Ортоазиякөмүр» трести «Капитальная» эксплуатациялык штольнясын курууну баштады.

Ташкөмүрдүн курулушу биринчи беш жылдык планга киргизилип, иш зор колдоого алынган.

1933-жылы «Капитальный» шахтасын куруу башталып, Нарын дарыясына асма көпүрө салына баштаган. Асма көпүрөнүн туурасы 5 метр, узундугу 50 метр. Ошол эле жылы Үчкоргон-Ташкөмүр темир жолунун (33 км) курулушу башталган.

Алгач жалгыз бой адамдарга бастырмалар, ал эми үй-бүлөлүүлөр үчүн барак тибиндеги үйлөр курула баштаган. Адамдар аба-ырайынын катаал шарттарына, бардык кыйынчылыктарга чыдашкан. Анткени, алдыдагы жакшы күндөрдөн үмүттөнүшкөн. Ошол кезде алардан ким болуп иштейсин деп сурагандарга: оңою ким болуп иштебегендигибизди сурагыла деп жооп беришкен.

Кыргыз ССРинин Борбордук Аткаруу Комитетинин Указынын негизинде 1935-жылы 29-октябрда жаңыдан Ташкөмүр району түзүлүп, райборбору болуп, Ташкөмүрдөгү Нарын руднигинин жумушчу шаарчасы болуп калды.

1935-жылы темир жол курулушу бүткөрүлүп, пайдаланууга берилген, 2000 адамга ылайык тапшырылган, 14 барак үй коомдук уюмдардын имараттары оорукана, поликлиника, клуб ишке киргизилген жана Ташкөмүр

райондун борборуна айланды. Нарындын эки жээгин таштырган жакшы асма көпүрө бүткөрүлдү.

Курулуш тез темп менен өнүгүп, турмуш тиричилик комбинатынын административдик имараты, жардыруучу заттар сакталуучу кампа, устакана, аткана жана механикалык цехтин имараттары курулган.

«Капитальный» шахтасынын кире бериши акталып жумушка жөнөгөндөр жана жумуштан кайткандар шахтачыларды духовой оркестр менен узатып, тосуп алышкан. Шахтанын жумушу абдан оор, жалаң кол күчү менен болгондуктан, алардын эмгеги эл тарабынан жогору бааланган. Шахтачылардын үй-бүлөлөрү аларды согушка жөнөткөндөй узатып, жеңиш менен келди деп тосуп алышчу.

Иш нөөмөтүнүн башталышы оор конгуроону кагуу аркылуу билдирилчү. Ташкөмүр конгуроосунун (гудок) үнү башка бир дагы кенчилердикине окшошчу эмес.

Мектеп ишке берилгенден тартып Жалалабат, Фрунзе, Москва, Ленинграддан шахтачылардын балдарын окутуу үчүн мугалимдер келишкен.

Мугалимдер мектепте сабак өтүү менен бирге ийримдерди түзүшүп, шахтачылардын көңүлдүү эс алуусу үчүн бир актылуу пьесаларды тартуулашкан. Шаардагы ийрим тарабынан коюлган алгачкы пьесалар «Гроза», «Бесприданница» жана башкалар.

Духовой оркестрдин чоңдор жана кичинекейлер тайпалары уюштурулуп, концерттер тартууланып турулган, аскердик-патриоттук иштер жүргүзүлүп, жаштар Аскердик машыгууларга тез-тез тартылып турган.

Райборбордо эс алуу багын көрктөндүрүү колго алынып көчөт отургузуу, арык казуу иштери жүргүзүлүп, футбол талаасын жабдуу ишке ашырыла баштады. Шаарчанын көркү чыгып, эки кабаттуу үйдүн курулушу бүткөрүлдү, бирок тоо түбүндө жер үйлөр али көп эле.

Шаарчанын ортосунда (азыркы маданият сарайынын ордунда) базар, андан алыс эмес жерде ашкана, төмөнүрөөк жакта мончо курулган. Наабайкана (азыркы нан заводдун ордунда), өрт өчүрүү ишканасы, андан жүз метр ылдыйраак ат сарай жана анча чоң эмес гараж болгон.

1937-жылы шаардык басмакана түзүлүп, «Көмүр

үчүн», деген алгачкы гезит кыргыз тилинде жарык көргөн, кийин ал «За уголь» деген ат менен орус тилинде жарык көрө баштаган.

1939-жылы шаарчанын аймагы кеңейип, дарактар өсүп, парк көркүнө чыгарылды. Мектептер, оорукана, поликлиникалардын алды шандуу боло баштады. Улам жеке үй куруучулардын саны арбып, шахтачылар менчик үйлөргө да ээ болушту. «Түштүк» жана «Түндүк» шахталарынын курулушу аяктап, «Түндүк» шахтасынын айланасында да бир канча барак үйлөр, стандарттуу жана эки кабат имараттар, клуб, дүкөн курулду. Шахтада иштөө үчүн көп күч керектелгендиктен, ар бир жумушчуну үй менен камсыздоо, социалдык, маданий объектилерди куруу колго алынып, тынымсыз аракеттер көрүлгөн. Алардын социалдык шартын түзмөйүнчө ишти алдыга жылдырууга мүмкүн эмес.

1939-жылы февралда республиканын эмгекчилери тарабынан үчүнчү беш жылдыктын тапшырмаларын көзөмөлдөө жактырылып, анда көмүр өнөр жайын өнүктүрүүгө жана кесиптик кадрларды камсыздоого көңүл бурулган. Ташкөмүр шахтачылары да көмүр казууну эки эсеге жакын көбөйтүүнү алдыга коюшкан. Эң башкысы «Капитальный» шахтасында көмүр өндүрүүнү көбөйтүү жана «Түндүк» шахтасын мөөнөтүнөн мурда пайдаланууга берүү милдетин аткарууну көздөшкөн, ошол жылдары безгек оорусу күч алып турган. Ошондуктан «Безгек стационары» уюштурулуп, безгек оорулуулар дарылануудан өтүшкөн.

Шаарчада сууну бочкаларда ташышкан, кийинчерээк суу түтүкчөлөрү тартылган, бирок андагы суу киргилт болгондуктан 3-4 саат бочкаларга тундурушкан. Суусун кандыруу үчүн ар бир үйгө нандан жасалган квас таркатылып турулган. Маданий борбор катары клуб эсептелген. Анда кинокартиналар көрсөтүлүп, духовой оркестр же патефон коюлуп бийлер уюштурулган, өздүк көркөм чыгармачылыгынын концерттери тартууланып, Москва, Днепропетровск жана башка шаарлардан артисттер келишкен.

Согуш жылдарында. 1941-жыл, 22-июнь башка түшкөн эң оор жылдардын башталышы ташкөмүрлүк шахтачылардын да кайгысына айланды. Оорчулук башка

келгенде белди бек бууп, кайрат байлоо гана өз жеңишин берерин шахтачылар жана шаарчанын эли душманга кыжынуу менен түшүнүп, мурдагыдан да күч-кайрат, аракет үрөп көмүр өндүрүшүн жогорулатууга бел байлашты.

Аскер комиссариатынын анча чоң эмес коргонунда биринчи кезекте окуучу жаштар келишти. Ал кезде мектеп 9 жылдык болгон. 9 бала ыктыярдуу түрдө Кызыл Армиянын катарына кабыл алуу өтүнүчү менен кайрылышкан. Аскерге алгач машина айдоочуларды узатышкан. Узатууга жашоочулар баары келишип, райкомдун катчысы Волков жалындуу сөз сүйлөп аскерге узатышкан.

Мектептин имараты - аскерге чакыруу пункту, күнтүн тынымсыз иш жүрүп, патефондо «Провожанье» ырдалып турду, темир жол бекетинде аскерге жөнөтүү үчүн вагондор жабдылган. Согуштун алгачкы эле күндөрүндө канчалаган шахтачылар согушка кеткендигине (25%) карабай 1941-жылы 1940-жылга салыштырганда 8 миң тонна көмүр ашык жөнөтүштү. Эр азаматтардын ордуна иштөөгө аялдар, жаш кыздар келишти. «Капитальный» шахтасында иштешкен Лукьянова, Давыдова нөөмөт тапшырмасын 250-300% аткарышты. Ал эми алардын жолун жолдоп №3-участкада Шендер, Соколова, Лычагина, Боровикова, Оркина тапшырмаларын үч эсеге чейин аткарышты.

Люкка жүктөө адистигине башкаларды үйрөтүү менен Лукьянова, Фекина, Быковская, Мартыненко электрослесарь кесибин кыска мөөнөттө өздөштүрүштү.

1942-жылы 1941-жылга салыштырганда 22 миң тоннага көп көмүр казылды. Айыл, кыштактардан жумушчулардын агымы келе баштады, алар шахтага көмүр өндүрүүгө келипсе, шахтачылар түшүм жыйноого жардамга барышты. Ушул жылы Жаңыжол районунан 42,5 центнер эт, 48 центнер дан, 5 центнер май, 20 центнер картошка жана башка азык-түлүктөр шахтачыларга жөнөтүлдү.

Шаардын башкаруу структурасы менен катар, маданий, социалдык тейлөө тармактары кеңейип, өндүрүш улам өнүгүп жатты. Мисалы 1917-жылы 103 миң тонна көмүр өндүрүлсө, 1941-жылы 111,0 миң тонна, 1942-жылы 133,0 миң тонна, 1943-жылы - 125,1 миң тонна

ны түзгөн. Ал эми 1944-жылы 136,8 миң тонна көмүр казылган. 1945-жылы шаардык кен башкармалыгында жумушчулардын саны пландагыдан 9,8 пайызга төмөн болгон, 1948-жылы гана жумушчулардын саны толукталган, бирок жыгач материалдары жана электр энергиясы жетишсиз эле. Ошентсе да эмгек өндүрүмдүүлүгү айына 12,3 тоннага өскөн.

Шаарда шахтанын көмүр өндүрүшү менен катар башка социалдык, маданий, тейлөө жана өнөр жай объектилери пайда болду. Темир жол бекети, автобекет, билим берүү бөлүмү, соода мекемеси, кен башкармалыгы, санитардык эпидемиологиялык станция, оорукана, ВГСЧ, жумушчу жаштардын даярдоочу кечки мектеп, архив, нан заводу, дан даярдоо конторасы, нотариус, дарыкана, жүк жүктөп-түшүрүү башкармалыгы, байланыш кеңсеси, финансы бөлүмү, прокуратура, ички иштер бөлүмү, физкультура жана спорт комитети, жергиликтүү радиобайланышы, шаардык басмакана, өрткө каршы күрөшүү командасы, кен башкармалыгынын алдында автобаза, шаардык өнөржай комбинаты, мамлекеттик ветстанция, аскер комиссариаты, мамлекеттик банк, сактык кассасы, «За уголь» шаардык гезитинин редакциясы жана башка мекеме, ишканалар иштеп, шаардын аймагы улам кеңейди.

Ал кезде социализмди өнүктүрүү доору күч алгандыктан коммунисттик партиянын шааркому жергиликтүү бийликтин бийик бутагы катары эсептелген. 1943-жылы компартиянын шааркомунун биринчи катчысы болуп Аникин С.А. иштеген, жаштар комитетин Хотенов Л.И. жетектеген.

Ташкөмүр шаардык аткаруу комитетинде Темиров 1943-жылдан 1946-жылга чейин төрагалык кылган.

Ташкөмүр шаарынын географиялык түзүлүшү

Ташкөмүр шаары Жалалабат областындагы шаар, 1943-жылы 15-апрелде негизделген. Карамагына Шамалдысай, Кызылжар шаарчалары жана Теңдик айылы кирет. Борбору Ташкөмүр шаары Нарын дарыясынын оң жээгинде, Бишкек-Жалалабат автомобиль жолунун боюнда, областтын борборунан 129 километр түндүк-батыш тарапта. Республиканын борборунан 450 километр.

Түндүк-батыш тарабы Аксы району, түндүк-чыгыш тарабы Каракол шаары, чыгыш тарабы Ноокен району менен чектешет. Жалпы аянты 48,3 чарчы километр, деңиз деңгээлинен 585 метр бийиктикте. Климаттык шарты мээлүүн континенттик. Январдын орточо температурасы - 10-12°C. Шамалдын ылдамдыгы секундасына 6-8 метр, июль айынын орточо температурасы +27,5°C. Жылдык жаан чачын 403 мм.

Көп улуттуу калк жашайт. 2002-жылдагы эл каттоо боюнча шаар калкынын жалпы саны (шаарчалар менен) 41599, мунун ичинен: кыргыздар - 84%, орустар - 3%, өзбектер - 8%, украиндер - 0,2%, татарлар - 2%, казактар - 0,1%, башка улуттар - 2,7%. Калктын жыштыгы 1 чарчы метр жерге 1,2 адам. Аялдар - 54%, эркектер - 46%.

Дыйканчылыкка жарактуу айдоо жери 897 гектар. Жайыты 706 гектар, өсүмдүктөрдөн анар, мисте, инжир, бадам, өрүк, жүзүм, шабдаалы, алма, башка бадал өсүмдүктөр өсөт. Жаныбарлардан карышкыр, түлкү, кирпичи, тыйынчычкан, кашкулак, чөө, суур, суусар, андатр кескелдирик, ташбака, жылан ж.б. канаттуулар: бүркүт, куш, өрдөк, кекилик, кыргоол, таранчы, карга, сагызган ж.б.

Айланасын тоолор курчаган, ар түрдүү түстөгү тоо тектеринен жана кызыл аскалар, тарыхый үңкүрлөр бар. Шаар аймагында көмүр бассейнинин болушу, кенди иштетүү, шаардын негизделүүсүн пайда кылган.

Шаардагы өндүрүштүк өнөр жайлардан «Ташкөмүр», «Кристалл» мамлекеттик акционердик коомдору, «Сарыалтын», «Күч», «Аргымак», «Суусамыр», «Жеразык», «Айылкөмөк», «Ален», «Буудан», «Үмүт» акционердик коомдору, курулуп жаткан ГЭСтердин ишканасы, «Баккай-Майрам», «Тегене», «Суусамыр», жоопкерчилиги чектелген коомдору, гидростальконструкциялоо заводу, республикалык психоневрологиялык оорукана, үй-бүлөлүк медицина борбору, шаардык жана участкалык ооруканалар, билим берүү бөлүмү, маданият сарайы, телестанция, кинотеатр, ДОЦ, китепкана жана башка мекеме, ишканалар иштейт.

2002-2003-окуу жылында 12 орто, бир башталгыч мектеп, 4 бала бакча, бир кесиптик лицей, 2 жогорку окуу жайдын факультети жана филиалы бар.

Шаардын башкаруу системасы

1943-жылы шаар уюшулганда Ташкөмүр шаардык башкаруу системасы катары компартиянын шаардык комитети жана Эл депутаттарынын шаардык Кеңеши болуп анын аткаруу комитети уюштурулган. Бул система Кыргыз Республикасы эгемендүү болгондон кийин 1991-жылы бийлик шаардык Кеңеш аркылуу жүргүзүлгөн.

1992-жылы жергеликтүү мамлекеттик администрация институту киргизилип, шаар башчысы администрация башчысы - аким болуп дайындалган. Өкүлчүлүктүү бийлик катары шаардык Кеңеш кала берди.

2001-жылы жергиликтүү өзүн-өзү башкаруу системасы киргизилип, аткаруу бийлигинин башында мэрия уюштурулган.

Төмөндө 1943-жылдан берки шаардын биринчи жетекчилерин жана өкүлчүлүк башчыларынын тизмесин беребиз:

АРХИВНАЯ СПРАВКА

История города Ташкумыр

Проект рабочего поселка Ташкумыр был принят на техническом совещании на руднике Нарын 29 мая 1936 г. Он был запланирован для нужд угольной промышленности.

Проектом предусматривалось строительство одно и двухэтажных жилых зданий общей кубатурой 764820 м и здания общественного сектора представлены: больница - 1, ясли - 4, детсады - 5, школы - 3, кино-клуб - 1, баня - 1, прачечная - 3, поссовет - 1, пождепо - 1, столовые - 3, хлебопекарни - 1, магазин - 2, дом колхозника - 1.

На основании Указа ЦИК Кирг. ССР от 29 октября 1935 г. был образован новый Ташкумырский район с центром в рабочем поселке рудника «Нарын» в Ташкумыре.

Население Ташкумырского района в 1939 г. составляло 16319 чел. Как районный центр рабочий поселок Ташкумыр просуществовал до 16 ноября 1942 г. Указом Президиума Верховного Совета Кирг. ССР Ташкумырский район был переименован в Джанге-Джольский и центр района из пос. Ташкумыр был перенесен в с. Чон-Акджол, которое было переименовано в с. Джанги-Джол.

Протокол № 45 п. 23. Этим же Указом рабочий поселок Ташкумыр был выделен из состава Ташкумырского района и отнесен к категории рабочих поселков областного подчинения.

На основании Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 15 апреля 1943 г. рабочий поселок Ташкумыр Джанги-Джольс-

кого района Джалал-Абадской области преобразован в город областного подчинения, сохранив за ним прежнее наименование. (Протокол № 47, п. 16). Соответственно существующий поссовет был преобразован в горсовет и был образован горисполком.

При Ташкумырском горисполкоме имелись отделы: общий отдел, личный стол, инспектор плановой комиссии, инспектор по культурно-массовой работе, архитектор.

Задачи и функции исполкома Таш-Кумырского горсовета:

- соблюдение социалистической законности,
- доведение каждого жителя города и поселка постановления и приговора их в жизнь,
- контроль за выполнением данного решения (постоянно действующие комиссии при горисполкоме),
- координация работы отделов горисполкома, поселковых Советов городских организаций, учреждений и предприятий.

Население города в 1948 г. составляло 7108 чел.

В течение 1965-68 гг. было введено в эксплуатацию 7268 м² жилой площади.

Население г. Ташкумыр на 01.01.1969 г. составляло 20378 чел.

За 1966-70 гг. введен в эксплуатацию больничный комплекс, работала поликлиника, 7 здравпунктов, 2 фельд.-акушер. пункта, скорой помощи, 2 санэпидемстанции, аптеки.

Функционировали объекты:

1. Рудоуправление Ташкумыр – объем выпускаемой продукции 891 тыс. тонн.

2. Хлебозавод – суточной мощностью 37 тонн х/булоч. изделий в год.

3. Быткомбинат

4. Гортипография

5. Кирпичный завод

6. Завод по изготовлению стеновых материалов

Введен в эксплуатацию табачно-ферментационный завод, мощностью 7 тыс. тонн табака в год. Работали 3 средних и 1 восьмилетняя школа, профтехучилище, Дворец культуры, Дом пионеров, кинотеатр «Салтанат», гор. библиотека, основанная в 1949 г., типография, основанная в 1937 г., выпускающая многотиражную газету «Знамя Труда». В 1960 г. создан Дом быта, оказывающий различные услуги населению, объединяющий 37 бытовых точек.

В 1979 году по данным переписи населения в г. Ташкумыре проживало 15756 чел.

В 2003 году население города составляет 24300 чел.

Основание: Ф. 323, документальные материалы Ташкумырского ГК партии за 1939-1991 годы.

Ташкөмүр шаарынын биринчи жетекчилери

№ п/п	Жылдары	Фамилиясы, аты, атасынын аты	Кызматы
1.	1938-ж	Абдразаков (аты көрсөтүлбөгөн)	Партиянын райкомунун I катчысы
2.	1939-1940-жж.	Кулешов Петр Иванович	Партиянын райкомунун I катчысы
3.	1941-1947-жж.	Аникин Семен Алексеевич	Партиянын райкомунун I катчысы
4.	1948-1949-жж.	Кузьмин Михаил Андреевич	Партиянын райкомунун I катчысы
5.	1950-1951-жж.	Маматжанов Курбан (атасынын аты көрсөтүлбөгөн)	Партиянын райкомунун I катчысы
6.	1952-1955-жж.	Барышев Григорий Данилович	Партиянын шааркомунун I катчысы
7.	1956-1959-жж.	Юлдашев Казыбек	Партиянын шааркомунун I катчысы
8.	1960-1961-жж.	Цой Леонид Пенгирович	Партиянын шааркомунун I катчысы
9.	1962-ж	Исмаилов Тешербай	Партиянын шааркомунун I катчысы
10.	1963-1965-жж.	Алиев Шамиль Артыкбаевич	Партиянын шааркомунун I катчысы
11.	1966-1967-жж.	Падерин Владимир Александрович	Партиянын шааркомунун I катчысы
12.	1968-1969-жж.	Абдрахманов Мырзали	Партиянын шааркомунун I катчысы
13.	1970-ж.	Масалиев Абсамат	Партиянын шааркомунун I катчысы
14.	1971-1975-жж.	Аташев Курманбек	Партиянын шааркомунун I катчысы
15.	1976-1984-жж.	Ибраев Маркил	Партиянын шааркомунун I катчысы
16.	1985-1989-жж.	Мамыров Абдуманап	Партиянын шааркомунун I катчысы

16.	1985-1989-жж.	Мамыров Абдуманап	Партиянын шааркомунун I катчысы
17.	1990-1991-жж.	Казак Владимир Иванович	Партиянын шааркомунун I катчысы
18.	1991-ж.	Темирбаев Аширбек Мойдунович	Партиянын шааркомунун I катчысы
19.	1990-1992-жж.	Рыскулбеков Сонунбек Рыскулбекович	Шаар Кеңешинин төрагасы
20.	1992-1994-жж.	Рыскулбеков Сонунбек Рыскулбекович	Шаардык мамлекеттик администрация башчысы
21.	1994-1995-жж.	Сыдыков Шераалы Матенович	Шаардык мамлекеттик администрация башчысы
22.	1996-1999-жж.	Масиров Кошбай	Шаардык мамлекеттик администрация башчысы
23.	1999-ж.	Масаитов Исмаил Исакович	Шаардык мамлекеттик администрация башчысы
24.	1999-2002-жж.	Жакыпбаев Маматназар Абдыкалыкович	Шаардык мамлекеттик администрация башчысы
25.	2002-ж. у.к.чейин	Жакыпбаев Маматназар Абдыкалыкович	Шаардын мэри

**Ташкөмүр шаардык советинин
Аткаруу комитетинин Кеңешинин төрагалары**

№ п/п	Жылдары	Фамилиясы, аты, атасынын аты	Кызматы
1.	1943-ж.	Щербина	Шаар Кеңешинин төрайымы
2.	1944-1946- жж.	Темиров Калыбек	Шаар Кеңешинин төрагасы
3.	1947-1949- жж.	Ломов М.	Шаар Кеңешинин төрагасы
4.	1950-1953- жж.	Коджебеков Амантай	Шаар Кеңешинин төрагасы
5.	1953-1955- жж.	Ирсалиев Мейман	Шаар Кеңешинин төрагасы
6.	1956-1959- жж.	Ружин Андрей Трофимович	Шаар Кеңешинин төрагасы
7.	1960-1961- жж.	Назаренко Н.Н.	Шаар Кеңешинин төрагасы
8.	1962-ж.	Алиев Шамил Артыкбаевич	Шаар Кеңешинин төрагасы
9.	1963-1964- жж.	Уметалиева Баркүл	Шаар Кеңешинин төрайымы
10.	1965-1968- жж.	Чернова Екатерина Антоновна	Шаар Кеңешинин төрайымы
11.	1969-1973- жж.	Кошечая В.	Шаар Кеңешинин төрайымы
12.	1974-1975- жж.	Султанбаева Клара Улукмановна	Шаар Кеңешинин төрайымы
13.	1976-1983- жж.	Ткачик Галина Алексеевна	Шаар Кеңешинин төрайымы
14.	1984-1988- жж.	Дроздова Нелли Григорьевна	Шаар Кеңешинин төрайымы
15.	1989-1990- жж.	Казаков Владимир Иванович	Шаар Кеңешинин төрагасы

16.	1990-1991-жж.	Рыскулбеков Сонунбек Рыскулбекович	Шаар Кеңешинин төрагасы
17.	1991-1997-жж.	Токтосунов	Шаар Кеңешинин төрагасы
18.	1997-2000-жж.	Касымалиев Байыш	Шаар Кеңешинин төрагасы
19.	2000-ж. у.к. чейин	Токтосунов Максим	Шаар Кеңешинин төрагасы

Начальник управления
архивами и документацией
по Жалалабатской области:

М.С.Кочиков

Исполнитель:

Г.Т.Аматова

Шаарда алдым-жуттумдукка, алдамчылыкка, көз бөмөчүлүккө каршы күрөш күчөп, мамлекеттик-партиялык көзөмөл комитети иштеген. Бул комитетте:

1964-1969-жылга чейин Болдышев Альберт Петрович,

1969-1975-жылга чейин Кадыршаев Карабек,

1975-1981-жылга чейин Малеев Дурусбек,

1981-1990-жылга чейин Токтосунов Турусбек,

1990-1991-жылдары Кошалиев Анаш комитеттин төрагасы болушкан.

1993-жылдан бери шаардык мамлекеттик администрация башчысынын орун басары, биринчи орун басары, вице-мэри болуп, «Бетеге кетет - бел калат, бектер кетет - эл калат» - демекчи шаарда канча акимдер алмашса да он жылдан ашык убактан бери Ы.Т.Ызабеков бир орунда үзүрлүү иштеп келе жатат.

Ташкөмүр шаардык мэриясынын дареги:

Ташкөмүр шаары, Ш.Сыдыков көчөсү 9,

тел: (0 3745) 2-01-01.

Социалдык мобилизациялоо жана эл аралык колдоолор

Шаарда социалдык мобилизациялоо жана эл аралык колдоолор жаатында бир топ аракеттер колго алынып келе жатат. Биринчи кезекте жумушсуздук үчүн болгон күрөш күч алып, калктын калың катмарында социалдык абалды оңдоо боюнча демилгелер, коомдук уюмдар, фонддор менен иштүү, алака түзүүлөр жакшырып жатат. Алсак көчөлөрдү, суу түтүкчөлөрдү, мектептерди, ооруканаларды оңдоодо иштиктүү аракеттер калктын демилгеси менен жүзөгө ашырылып келди.

Мисалы, элдин демилгеси менен ашар ыкмасында шаарга өз агымы менен келүүчү 2 километрге жакын суу түтүкчөсү жаткырылып, шаардын «Түндүк», Баетов атындагы коомдук комитеттеринин калкы ичүүчү суу менен толук камсыз болушту.

Ошондой эле 2001-жылы да бир топ олуттуу маселелер демилгелер аркылуу аткарылды. Күзөмбаев атындагы №7-мектебинин, борбордук оорукананын терапия бөлүмүнүн, Үмөталиев атындагы №6-орто мектептин чатырларын жабуу боюнча түзүлгөн долбоорлор АБР тарабынан жактырылып, №7-мектепке 1728,3 миң, №6-мектепке 119,3 миң, ооруканага 350,16 миң сом каражат бөлүнүп оңдоо иштери жүргүзүлсө, шаардын «Аксы» кичирайонунун тургундарынын демилгеси менен ПРООНдун колдоосу аркылуу 54,0 миң сомго ашар ыкмасы менен жагы автожол салынды. Аталган жол кичирайон тургундарынын жол каттамынын маселесин чечүүгө чоң көмөк берди.

2002-жылы элдик демилгелер, коомдук уюмдар, эл аралык фонддор менен иштешүүнүн натыйжасында «Аксы» кичирайонунда суу түтүкчөлөрү оңдолуп, суу менен камсыз болду. №3, №5, №8-орто мектептер оңдолду, «Аксы-Келдиш» кичирайонуна электр жарыгын камсыздоо калыбына келтирилди, шаардын көчөлөрү жарыктандырылды, мындан башка шаардын экологиялык абалын жакшыртуу, жакыр шартта жашаган калк катмарынын социалдык тиричилигин жакшыртуу, өкмөттүк эмес уюмдарды өнүктүрүү, майып балдарды колдоону өнүктүрүү, компьютердик техникалар менен жабдуу, балдар бакчалары аркылуу кайрымдуулук жар-

дамдарды берүү, «Майып балдарды колдоо жана өнүктүрүүнү бекемдөө» уюмдарынын иштерине шаардык демилгечилер менен ПРООН, ИСАР, Каунтерпарт Консорциум, АБР, ЛАЙФ, Урбан Институт Бишкек, Фонд «Сорос-Кыргызстан», Мерси Ко, NED инвестициялык институттары тарабынан 2002-жылы 10155,08 миң сомдук ар түрдүү долбоорлор ишке киргизилди.

Ал эми 2003-жылдын 9 айында №12-орто мектебинин жамаатынын жана ата эзелеринин демилгеси менен кышка карата жылуулоо иштери Мерси Ко тарабынан колдоого алынып бүткөрүлсө, 2 бала бакчанын, балдардын билим борборунун, №4-гимназия мектебинин, «Салтанат» кинотеатрынын, Үй-бүлөлүк дарыгерлер борборунун, Шамалдысай участкалык ооруканасынын имараттары, №9-мектеп жана башка имараттарды реабилитациялоо долбоорлору АБР, Мерси Ко, ФСК эл аралык уюмдарынын колдоосу аркылуу жакшырды. №1-мектептин спортзалынын жана шаардык маданият сарайынын ремонттору ЮСАИД фондунун каржылоосу менен САIP программасына ылайык жүргүзүлүүдө. Жалпысынан 51483,46 миң сомдук жардамдар көрсөтүлүп, иштиктүү аракеттер колго алынды.

Ушундай эле, бош турган имараттарды пайдалуу иштерге тартуу максатында көп жылдар бою пайдаланылбаган профилакторийди шаардык билим берүү бөлүмүнүн балансына өткөрүп, гимназия класстары үчүн имаратка ажыратылды.

Бош калган мурдагы бала бакча ДОЦко өткөрүлүп берилди. Шаардагы өрт өчүрүү депосу МЧСтын балансына өткөрүлүп учурда оңдотулуп МЧСтин аскердик бөлүгү жайгаштырылды. Шамалдысайдагы №108-лицейдин имараты чек ара заставасына, бала бакча аскердик чек ара бөлүгүнө өткөрүлүп, талаптагыдай ремонттолууп эл үчүн кызмат көрсөтүлүүдө.

Шамалдысайда элдик ашар ыкмасы менен салынган жол шаарчага кирүүчү жолдун узундугун дээрлик 5-6 километрге кыскартты.

Шаарда жана шаарчаларда мындай социалдык мобилизация аракеттеринин жүрүп жатышы шаар калкынын эртеңки келечеги эл тарабынан көтөрүлгөн демилгелерге байланыштуу экендигине терең ишеничтин белгиси.

Шаарга инвесторлор жана инвестиция керек

Ташкөмүр шаардык мэриянын алдында инвестиция тартуу боюнча бөлүм 1999-жылы түзүлгөн.

2000-жылы шаарга 15274 миң сом инвестиция тартылган.

Мунун ичинен:

- Банктык – 7801 миң сом.
- КСФК – 1900 миң сом.
- «Финка-Кыргызстан» 26290 сом.
- ПРООН – 2103,0 миң сом
- «Тамара-Кредит» КС – 411,0 миң сом ж.б.

2001-жылы инвестициялардын агымы көбөйүп аны натыйжалуу пайдалануу аркылуу шаарда 3 жаңы кредиттик союздар – «Төлөгөн Ата мурасы», «Алымбек», «РНМ» түзүлдү.

- Банктар аркылуу – 13245,0 миң;
- КСФК – 700,0 миң;
- КС – 3798,0 миң;
- ПРООН – 592,0 миң сом, бардыгы 15956, миң сом

инвестиция алынып келинди.

«Кристалл» МАКы Малайзиянын «Мимос» фирма-сы аркылуу 35113,0 миң сом түз инвестиция келтирди.

Ооруканалардын, мектептердин ж.б. социалдык объектилердин ремонттору үчүн дагы башка өндүрүштүк, өндүрүштүк эмес объектилердин керектөөлөрү үчүн жалпысынан 53404 миң сом инвестициялык каражат жумшалды.

2001-жылы жеке ишкерлердин саны көбөйдү, башкача айтканда күбөлүк менен – 336 адам, патенттик негизде – 4612 адам иштеген жана калкка акылуу кызмат көрсөтүү 2000-жылга салыштырганда 110 пайызга аткарылган.

2003-жылдын 9 айында келген инвестициялардын көлөмү 16920 миң сом, мунун ичинен:

- өнөр жайына – 300,0 миң сом,
- айыл чарбасына 5690,0 миң сом,
- социалдык тармакка – 3663,0 миң сом,
- жана башка тармактарга – 7267,0 миң сом берилди.

Инвестиция тартуу бөлүмүндө 2001-жылдан бери Ким Галина Геннадьевна, 2003-жылдан тарта Вакуленко Сер-

гей Сергеевич инвестиция тартуу боюнча жетектөөчү адис болуп иштешүүдө.

Кызылжар шаарчасы

Ташкөмүр шаарынын карамагындагы шаарча. Жалпы аянты 0,7 миң чарчы км. Калкынын саны 4050 адам. Шаардын борборунан 29 км аралыкта, деңиз деңгээлинен 1000 метр бийиктикте. Калктын санынын 96% кыргыз, 2% өзбек, калганы татар жана азербайжан улутундагылар. Шаарчада иш менен камсыз кылуучу өнөр жай өндүрүштүк ишканалар жок. 1962-жылы 780 орунга ылайыкташтырылган, психоневрологиялык оорукана ачылган, учурда 663 медициналык кызматкер иштейт. 700 орундук мектеп, 2 дарыкана, АТС, 2 бала бакча, клуб, китепкана, ветеринардык пункт, суу ишканасы, участкалык электр тармагы, базар, 2 тегирмен иштейт.

Кызылжар шаарча Кеңешинде 13 депутат бар. Аялдар кеңеши, аксакалдар кеңеши, жаштар уюму, аксакалдар соту, «Адилет» саясий партиясы катталган.

Шамалдысай шаарчасы

Административдик бөлүнүшү боюнча Ташкөмүр шаарына карайт. 1957-жылы негизделген. Шаардан 20 чакырым алыстыкта, Нарын дарыясынын оң жээгинен орун алган. Калктын саны 13250 адам (Тендик айылы менен) жалпы аянты 250 га. Шаарчада 5 өнөр жай ишканасы, бир кесиптик окуу жайы, 4 медициналык мекеме, 5 агартуу мекемеси иштейт. Коомдук жана саясий уюмдардан: аялдардын 1, кесиптик кошундардын 33 ардагерлердин 1 уюму бар. Финансы экономикалык жактан пайдалуу ишкана катары «КГСК», «НГЭС», «Жеразык», АК жана Шамалдысай ГЭСи эсептелет. Электр энергиясы, металлконструкциялары, темирбетон, жыгач буюмдары, кислород, асфальтбетон ж.б. эл керектөөчү товарлар аталган ишканалардан чыгарылат.

Шамалдысай шаарчасынын төрагалары: Сергеев В.П., Атакулов Н.Т., Наркулов Н.Н., Доробина В.С., Токтосунов М.Т., Дуспаев К.М., азыркы учурда Шамалдуусай айыл өкмөтүнүн төрагасы Чаргынов А.Т.

Тендик айылынын жаралуу тарыхы

Тендик айылы Фергана өрөөнүнүн түндүк дарбазасынын оозунда Нарын дарыясын бойлоп, Ташкөмүр шаарынын он жак тарабына туташ жайгашкан 14 чакырымга созулган, түштүк тарабы Шамалдуусай шаарчасы менен, түштүк-чыгыш тарабы Ноокен районунун Достук айыл өкмөтү менен чектешкен айыл. Чыгыш тарабы Майлуусуу тоолорунун этегинде адырлар менен курчалган. Деңиз деңгээлинен 561 м бийиктикте турат. Жалпы жер аянты 897 га, эл отурукташкан аянты 47 га. Айыл Кызылалма, Коштерек, Чүйүтсай, Кашкулаксай, Кудуксай кичи айылдарынан турат. Калкынын жалпы саны 3552 адам. Суугат жерлери 100% насостор менен сугарылат. Негизги чарбачылык пахта, жашылча, жемиш. Элдин көмөкчү чарбасында кой, эчки, жылкы, кара мал, тоок багылат. Тендик айылын темир жол жана Ош-Бишкек автомагистралы ортосунан кесип өтөт. Бүгүнкү күндө жарактуу жерлер үлүшкө бөлүнүп берилген. Фондук жерлер ижарага пайдаланылат.

Айылда 1 орто мектеп, 1 ФАП, соода борбору, 1 балдар бакчасы бар. Айылда жетекчилик кылган Базылата коомдук комитети иштейт. Элдин жашоосу социалдык абалы орто.

Эми Тендик айылынын жаралуу тарыхына кайрылсак.

Айыл Совет Өкмөтү бийликке келгенден кийин 1925-жылдын октябрь айларында элди коллективдештирүү мезгилинде Шыңсай, Кызылалма, Коштерек, Чүйүтсай, Кашкулаксай, Кудуксай айылдары бириктирилип Кызыл-Алмаш айылдык Кеңеши түзүлгөн. Айылдык Кеңештин карамагында «Аракет», «Кызылалма» колхоздору уюштурулган. «Кызыл-Алмаш» деген сөздүн мааниси бийлик кызылдарга өттү, кызылга алмашты деген ошол убактагы уюштуруучу жетекчинин сөзү менен аталып калган: «Кызылалмаш» айылдык Кеңеши ошол кездеги Масы, азыркы Ноокен районуна караган. 1930-жылдардан кичи чарбаларды ирилештирүү башталганда эки колхоз бириктирилип «Аракет» колхозу болуп түзүлгөн. Ошондо эки колхоздо болгону 17 га жери болуп, суу болбогондуктан кайракы буудай эгилген, 12 ден 20га чейин майда жандык, 1 төө, 2 өгүз, 4 жылкысы болгон дешет карыялар. Ири чарбаларды уюштуруу менен тоо арасындагы айыл-

дарды көчүрүп отурукташтыруу болуп, азыркы айылдын адыр тараптарында жер үйлөр пайда болгон. Эл биргелешип иштөөгө үйрөнө баштаган. Ошол мезгилдин тили менен айтканда эмгектен тапкан нерсенин баары бир казанга түшүп, бир казандан бөлүштүрүлгөн. Сабатсыздыкты жоюу башталган. Билим алууга дилгир, мурдатан араб тамгасында сабаты бар адамдарды топтоп, кыска мөөнөттүү курстарга жиберилип, элди билимге тартуу зор аракеттер менен башталган. Ошол убакта Шынсай, Коштерек, Чүйүтсай айылдарында балдарды топтоп боз үйлөрдө окутуу башталган. Айылдын алгачкы мугалимдери болуп Атантаев Төлөн, арабча сабаты бар Кайып уулу Молдокубат, Усманов Т., Карапашов Ташимбет көп эмгек сиңиришкен. Айылда алгачкы активдер пайда боло баштаган. Алгачкы «Кызылалмаш» айыл Кеңешинин тарагалары болуп Анаркулов Кебекбай, Карабалаев Абдылда, Калмамбетов Өмүрбектер, катчы, орунбасарлары болуп Койчуманов Эсенгелди, Минбаев Сүйөркул, Кубатов Мамыт, Кайымов Кожондор иштешкен.

«Аракет» колхозунда биринчи башкарма болуп Карапашов Ташимбет шайланган. 1939-жылы айыл Кеңештин ирилештирүүдө «Кызылалмаш» Кеңеши Бүргөндү айыл Кеңешине кошулган. 1935-жылы Ташкөмүргө чейин темир жол салынып, көмүрчүлөр кыштагы пайда болгон. Темир жол, таш жол курулушунда айылдан алгачкы жумушчулар тобу пайда болгон. Шахтада, жолдо иштөөдө Жуманбаев Боронбай, Орозов Султанбай, Чыналиев Калбай, Койчуманов Чете сыяктуу жумушчулар айылда биринчилерден болуп иштешкен. Ошол темир жол жумушунда 40-50 жылдан ашык иштешкен Истамкулов Сатимбай, Мусаев Анарбай, Мырзакулов Мамат, Мамырбаев Жунустар азыркы күндө эс алуудагы эмгек ардагерлери.

1939-жылы Ташкөмүр шахтасы Көкжангак кен башкармасына карап турган «Аракет» колхозунун жери толук бойдон шахтага көмөкчү чарба жүргүзүү үчүн өткөрүлүп берилген. «Ташкөмүр» көмөкчү чарбасы пайда болгон. Алгачкы жылда 7 га жерге насос менен суу берилип, шахтерлор үчүн жашылча, жемиш өстүрүлгөн. 1942-жылдан «Ташкөмүр» көмөкчү чарбасынын жер аянттары кеңейтилип, Шынсай-1, Шынсай-2, Кудуксай,

«Жыйырманчы» участкалары түзүлгөн. «Жыйырманчы» участкасы деп аталышы Үчкоргон-Ташкөмүр жолунун 20 километринде жайгашкандыктан аталып калган. Чарбада жашылча өстүрүү, мал чарбасын өнүктүрүү күч алган. «Ташкөмүр» көмөктү чарбасы 1960-жылдан совхоз болуп, совхоздор Министрлигине карап калган. 1962-жылдан Жаңыжол районунун «Кызылжар» совхозунун №5-бөлүмү, 1972-жылдын февраль айынан кайра «Ташкөмүр» совхозу болуп, «Ынтымак» совхозу экөө бир чарба болгон. Достук айыл Кеңеши түзүлгөн. Кызылтуу, Достук, Теңдик айылдары түзүлүп, «Жыйырманчы» аталышы Теңдик айылы болуп аталып калган. Чарба 1973-78-жылдарда пахта, жашылча өстүрүү боюнча республикада алдыңкы орунда болуп, экономикалык, социалдык жактан кыйла өскөн. Ошондой ири ийгиликтерди жаратууда Батыркулов Додон, Рахманов Акбар Эмгек Кызыл Туу орденине, алдыңкы жумушчулар Байтороев Апсарат, Калбаева Касиет, Байманов Жолдоштор медалдар менен сыйланышкан. Механизаторлор Сүйөров Айталы, Мамашов Турсунбай, Дуспаев Маман, Калиев Жумакан, Убайдыллаев Таштан убагында чарбанын алгачкы диндарын бузушкан. Ал эми пахта, жашылча өстүрүүдө бригадирлер Карапашов Турсумамат, Мавлянов Мырза, Шералиев Молдобектер жогорку түшүм өстүрүшүп, баалуу сыйлыктарга жетишкен.

Ошол убакта жалаң жаштардан турган жумушчу топтору түзүлгөн. Ошондой кыздардан түзүлгөн «Ак кептер» кыздар бригадасын Асранова Салия жетектеп, учурунда Эл кыздары наамына арзыган. ВЛКСМ БКнын грамотасын алууга татыктуу болушкан. Ал эми Качыбеков Райымбек, Мансуров Абдыллабек, Уметалиев Маматалы, Өскөнбаев Жээналы, Шоруков Акбаралы бригадаларында мол түшүм камсыз кылышып, бир нече жолу эмгек ийгиликтери, чарбага кошкон салымдары үчүн Ош облустук, райондук мелдештердин жеңүүчүсү аталышкан. Ал убакта Теңдик айылы Эмгек Кызыл Туу ордендүү Рахманов Акбар, эмгектеги артыкчылыгы медалдарынын ээлери механизаторлор Курстан Досалиев, Акматжан Баялиев, Ырсамат Сатыкуловдор менен сыймыктанган убак эле.

Кыргыз ССР Министрлер Советинин 1984-жылдын 10-декабрындагы № 632 токтому менен «Ташкөмүр»

совхозу Ташкөмүр шаарына караган совхоз болуп мурдагы №3-бөлүмү өзүнчө совхоз болду. Шаар карамагына өткөрүү максаты шаарда курулуп жаткан жарым өткөргүч заводун жашылча, жемиш, эт, сүт менен камсыз кылуу эле. Чарба Ташкөмүр шаарына караган жылдарда көп ийгиликтерге жетишип, көп үйлөр, социалдык объектилер, балдар бакчасы, эки алты квартиралуу этаждуу үй, жаңы мал сарайы, күчтүү насостук станциялар курулду.

Бардык мүмкүнчүлүгү менен жашылча сактоочу эки кампа бүткөрүлдү. Бирок союздун таркашы менен, эгемендүүлүктүн башталышына кыйла кыйынчылыктар баштан өттү.

Жер рефомасы жүргүзүлүп, өз менчигине ээ болду. Бүгүнкү базар мамилесин үйрөнүп жаныча жашоого өттү. Теңдик айылы бүгүнкү күндө да шаар менен байланышта, шаарды жашылча, жемиш, эт, сүт менен камсыз кылат. Айылда ондон ашык айыл чарба кооперативи, жеке менчик чарбалар бар. Суу маселеси гана көйгөйлүү болбосо элдин келечекке, жашоого болгон үмүт, тилеги зор.

Айылдын жаралуу тарыхына сарасеп салсак, ошол айылдын кечеги, бүгүнкү, эртеңки сыймыгы боло турган инсандар бар. Алар Минбаев Сүйүнбай, Орозов Сатар, Токтоназаров Токтомат, Боронбаев Жээнбек, Байтиков Ташболот, Алыбаев Тагай убагында 40-50 жылдап айылына эмгек эткен. Ата Мекен согушуна катышкан эл, жерин коргоп келип, өз жеринде эмгек эткен карыялар төшү орден, медалга толгон Султанов Жакып, Бусурманов Өсүмбай, Сарыбаев Бусурманкул, Жаманкулов Жунусалы, Кадыров Жантөрө, Каратаев Токторбай, Жунусалиев Мамытбек. Эмгек ардагерлери Өмүралиев Атамырза, Буланов Аспек, Жумашов Өскөнбай, Мансуров Момбек, Асыранов Тагай.

«Ташкөмүр» совхозунун директорлору болгондор Карапашов Шермамат, Шералиев Жоробек, Чыналиев Орозбек.

Теңдик айылынан биринчи Кыргыз Эл депутаты — Уметалиев Маматали.

Экинчи Эл депутаты болгон, азыркы күндөгү Ноокен районунун акими Анаркулов Тургунбай айыл куту. Жараткан Нарын дарыясынын суусу буйруп, эл журт ын-

тымакта болуп, айыл турмушу тарых барактарында өчпөс болуп катталып жатат.

ШААРДЫН ӨНӨР ЖАЙЫ

«Ташкөмүр» ачык типтеги акционердик коому

Шахтанын башкармасынын жетекчилери: Тренин, Нурматов Абдырахман Кулматович, Булатбаев Жангелдин Булатбаевич, Шейнтан Юрий Генрихович, Ким Николай Моисеевич. «Северная» шахта башкармасынын жетекчилери: Вайнруб Ефим Захарович, Шейн Петр Петрович, Бобылев Василий, Горбай Петр Иванович, Ельник Лев Самайлович, Мамасейитов Садырбек Молдодосович, Калдыбаев Расул Тайтокурович, Арзыбаев Сулайман, Батырканов Абдраим Сатыбалдиевич, Алымбеков Жылдыз Сүйүнбаевич, Мамбеталиев Абдвали Темишович.

1960-1970-жылдарда «Северная» шахтасы механизация-автоматташтырууга өтүп, техникалык комплекстер өз үзүрүн бере баштады.

1974-1975-жылдары бир эле лавадан И.А.Медведевдин бригадасы 500 миң тонна көмүр өндүргөн. Мындай чоң жетишкендиктерди камсыз кылууда шахтачы-комбайнер Болотказы Шералиев, Ташматов Асанбай, участканын жетекчиси Мамырбеков Жээнкул, шамал берүү участкасынын жетекчиси Чыныбеков Мамыт, Кыргыз ССР Жогорку Советинин депутаттары Умбеталиев Акмат, Доулов Соурбек, алгачкы механизаторлор Жапаров Жакшымамбет, Чондуев Жусупбек, Тойчубаев Чоймонкул, Мендигулов Жолдошбек, Баймурзаев Жаныбек, жаштар бригадасынын бригадири Суранчиев Орозбай эмгектенишсе, анда мурда кол күчү менен иштегендер Мойдунов Шарабулла, Сандыкеев Жусубалы, Алымкулов Жакыпбек, Орозалиев Токтаалы.

«Капитальная» шахтасында үзүрлүү эмгектенип, мамлекеттик сыйлыктарга, орден, медалдарга ээ болгондор Плотников Борис, Бообеков Абдыкадыр, Иштуганов Рашид, Борков Петр, шахтанын участкасынын жетекчиси Коңурбаев Маша, жумушчулар Жалалов Анвар, Сатыбеков Касымбек, Байдоолотов Торгой, Локешка Василий,

Жанузакон Сыйбай, Жанузакон Токон, Айтбаев Алым-бай жана башкалар.

Шахта башкармалыгында көмүр казуунун туу чокусу катары 1985-жыл эсептелет. Анда 1536 миң тонна көмүр казылган.

Айрыкча көмүр казууда эрдик эмгектерди жаратышкан Социалисттик Эмгектин Баатыры Кудайберген Чыныбаевдин, СССР Жогорку Советинин 3 жолку депутаты Темирбаев Мойдундун баатырдык эмгек жолунун издерин шаар калкы түбөлүк унутпайт.

«Тегене» жоопкерчилиги чектелген коому

«Тегене» жоопкерчилиги чектелген коому 1995-жылы 1-ноябрда «Ташкөмүр» шахта башкармасынан өз алдынча бөлүнүп чыккан. Коом Жалалабат областынын Аксы районунун аймагындагы «Тегене» Ташкөмүр кенин ачык түрдө казууну жүзөгө ашырат. Жылдык көмүр казуу кубаттуулугу 25 миң тонна. Жумуш объектиси шаардан 25 км алыстыкта.

Ишкана тарабынан «ДСШ», «ДР» маркасындагы көмүр казылып, Токтогул ГЭС каскадына, Ош жана Жалалабат областынын ишканаларына жөнөтүлөт. «ДР» маркасындагы көмүр Соцфонд, Соцкоргоо башкармалыгынын, аскердик бөлүктөрдүн керектөөлөрүнө жөнөтүлөт.

«Тегене» ЖЧКнын карамагында 2003-жылдын 1-октябрына карата 7 «БелАЗ», 6 «МАЗ», 2 «КамАЗ», 8 «КрАЗ», 1 «Урал» – «ИЗАС», 2 «ЭКГ-5А» экскаватору, 3 Бульдозер жана керектүү жабдуулар, механикалык мастерской техникалардын капиталдык жана кезектеги ремонт үчүн колдонулат.

«Тегене» ЖЧКда 60 адам эмгектенет, бул 1995-жылга салыштырганда 3 эсеге көп. Айлык акы орточо 1300 сом.

Улуу тоо мастери Тюпко Н.А. 51 жылдан бери эмгектенип, бир нече жолу Көмүр өнөр жай Министрлигинин Ардак грамоталарына ээ болгон. 2003-жылы шаардын «Ардактуу атуулу» наамы ыйгарылган.

Экскаватор-машинисти Ж.С.Сатыкулов тышкы соода жана өнөр жай Министрлигинин грамотасы менен сыйланган.

Бульдозерист Сексенбаев А.К. Кыргыз Республикасынын Ардак грамотасы менен сыйланган.

Ал эми «Тегене» ЖЧКнын жетекчиси А.М.Султанов 1997-жылдан бери өндүрүштү жетектеп, салык, соффонд, айлык акы карыздары жок. 1999-жылы Султанов Абдыкапар Маданбековичке «Кыргыз Республикасынын өнөр жайына эмгек сиңирген кызматкер» наамы ыйгарылган.

Курулуп жаткан ГЭСтердин ишканасы

Өлкөбүздүн экономикасын өнүктүрүүнүн негизги приоритеттүү багыттарынын бири – гидроэнергетика тармагы. Эл чарбасынын бардык тармактарын өнүктүрүүдө гидроэнергетиканын ролу чоң. Электр энергиясын пайдаланбаган бир дагы өнөр-жай, айыл чарба, коммуналдык жана башка секторду бүгүн кезиктирүү мүмкүн эмес. Электр энергиясы өндүрүштүк процесстерди механизациялаштыруунун жана автоматташтыруунун, эмгек өндүрүмдүүлүгүн жогорулатуунун жана калктын турмуш шартын жакшыртуунун негизи болуп калды.

Кыргызстан суверендүү өз алдынча мамлекет болгон биринчи күндөн тартып башка тармактар сыяктуу эле гидроэнергетиканын да социалдык-саясий түзүлүшүн, экономикалык жана геосаясий абалын түп тамырынан өзгөртүүгө туура келди. Тармактын стратегиялык жана тактикалык өнүгүү багытын карай карап чыгуу зарылчылыгы туулду. Өлкөнүн отун-энергетика комплексинин ичинен гидроэнергетика гана республиканын керектөөсүн толук канааттандырууга жөндөмдүү тармак болуп калды. Гидроэнергетиканы өнүктүрүүнүн эсебинен газ, мазут сыяктуу кымбат импорттук ресурстарды электр энергиясы менен алмаштыруу мүмкүнчүлүгү пайда болду. Республикабыздын өндүргүч күчтөрүн мындан ары өнүктүрүү, прогрессивдүү технологиялык процесстерди өндүрүшкө киргизүү, айыл чарба, ишканаларынын продукцияларын көбөйтүү, коммуналдык-тиричилик тармагында керектөө үчүн электр энергиясынан кенири пайдалануу зарылчылыгы келип чыкты. Электр энергиясын өндүрүштүк, турмуш-тиричилик керектөөлөргө мындай кенири пайдалануу экономикалык жактан да, экологиялык жактан да өзүнүн пайдалуу жактарын берди.

Кыргыз Республикасынын энергетикалык системасы Борбордук Азиянын бирдиктүү энергетикалык система-

сынын составдуу бөлүгү болуп эсептелет. Кыргызстанда өндүрүлгөн электрэнергиясынын 80 пайыздан ашыгы Нарын дарыясында курулган гидроэлектростанциялардан өндүрүлөт. Республикада гидроэнергетикалык курулушту өнүктүрүүнүн реалдуу келечеги бар. Нарын дарыясындагы иштеп жаткан беш гидроэлектростанциялардын суммардык белгиленген кубаттуулугу 2870 МВт, мындан башка дагы жети Каскаддан турган суммардык кубаттуулугу 6450 МВт болгон 33 гидроэлектростанцияларын куруу каралган.

Калктын киши башына алганда электрэнергиясына болгон керектөө жыл сайын өсүү көлөмү башка мамлекеттерге салыштырганда кыйла төмөн. Ушундан улам Кыргыз Республикасынын Президенти «Кыргыз Республикасынын энергетика комплексин приоритеттүү өнүктүрүү жөнүндөгү» Указын чыгарган. Анда мамлекеттик энергетика саясатын өлкөнүн экономикалык өнүгүшүнүн негизги приоритеттүү багыттарынын бири деп белгиленген.

Ушундан улам курулушу кечендеп жаткан Шамалдысай, Ташкөмүр ГЭСтеринин курулуш жумуштарын тездетүү, Ташкөмүр ГЭСинин кубаттуулугун долбоордогу көрсөткүчтөргө жеткирүү, келечекте Камбарата ГЭСтеринин курулушун жандандыруу боюнча кечиктирилгис чараларды көрүү муктаждыгын турмуш өзү шарттады.

Ушуга байланыштуу Кыргыз Өкмөтү «Кыргыз Республикасында гидроэлектростанцияларды курууну уюштуруу боюнча чаралар жөнүндөгү» өзүнүн 14-апрель 1994-жылкы №221 токтомун чыгарган. Бул токтомго ылайык курулуп жаткан Ташкөмүр, Шамалдысай, Камбарата ГЭСтеринин базасында ушул жылдын 18-апрелинде Кыргыз Энергохолдинг компаниясынын Президентинин №116 приказы менен курулуп жаткан ГЭСтердин ишканасы (ПС ГЭС) түзүлгөн.

Ушул күндөн тартып Кыргызстандын энергетикалык системасында мурда ГЭСтердин бирдиктүү системасын түзүп турган Токтогул ГЭСтеринин Каскады өзүнчө структуралык өндүрүштүк бөлүкчө болуп, жаңы ишкана пайда болду.

Ишкананын түзүлүшүнүн максаты базар экономикасынын шартында энергетикалык объектинин ишинин эффективдүүлүгүн камсыз кылуу ГЭСтерди эксплуатация-

лоонун ишенимдүүлүгүн арттыруу, Ташкөмүр, Шамалдысай ГЭСтеринин курулушун аяктоо жана долбоордук кубаттуулукка чыгаруу, Камбарата-2 ГЭСинин гидротехникалык курулуштарын баштоо жана каражатка жараша ишин улантуу (өздүк каражаттын, инвестиция тартуунун жана республикалык бюджеттин эсебинен).

Ишкананын биринчи директору болуп тармакта көп жылдык иш тажрыйбага ээ болгон Тыныбеков Аалы Каратаевич дайындалган. Ал 1975-жылы Фрунзедеги политехникалык институтту аяктагандан кийин, Үчкоргон ГЭСинде станциянын смена начальниги, 1980-жылдан 1986-жылга чейин Күрпсай ГЭСинин смена начальниги, электрдик цехтин ага мастери болуп иштеп, 1986-жылы Ташкөмүр ГЭСинин электрдик ага мастерлик кызматына которулган. 1987-жылы коллектив тарабынан Ташкөмүр ГЭСинин начальниги болуп шайланган. 1993-жылы Токтогул ГЭСтеринин Каскадынын башкы инженери болуп дайындалган. Курулуп жаткан ГЭСтер ишканасынын директору болуп 1997-жылга чейин эмгектенген. Ушул жылдардын аралыгында ал Күрпсай, Ташкөмүр, Шамалдысай ГЭСтеринин курулушуна жана аларды эксплуатациялоого активдүү катышкан.

Башкы инженер болуп 1994-1997-жылдары Бакиев Осмонбек Керимбаевич иштеген. 1997-жылдын февраль айынан ушул күнгө чейин ишкананын директору болуп эмгектенип келүүдө. Ал эмгек ишмердүүлүгүн 1979-жылы Фрунзедеги политехникалык институтту аяктагандан кийин Токтогул ГЭСинин электр цехинин смена начальниги болуп иштөөдөн баштаган. Андан кийин станциянын смена начальниги, Күрпсай ГЭСинин электротехникалык лабораториясынын инженери, ага инженери, Ташкөмүр ГЭСинин электромашина цехинин начальниги, Күрпсай ГЭСинин начальниги, курулуп жаткан ГЭСтердин ишканасынын башкы инженери кызматтарында иштеп келди.

О. К. Бакиев кандай кызматта иштебесин өзүн техникалык жактан сабаттуу, иш билги жетекчи катары көрсөтө алды. Ал Курп-Сай ГЭСинин 4 агрегатын, Ташкөмүр ГЭСинин 3 агрегатын монтаждоого жана ишке киргизүүгө активдүү катышкан. Анын түздөн-түз жетекчилиги менен 1995-жылы коллектив Шамалдысай

ГЭСнин акыркы 3-агрегатын ишке киргизүүгө, Ташкөмүр ГЭСнин 2001-жылдын декабрында, Шамалдысай ГЭСин 2002-жылдын августунда долбоордогу толук кубаттуулукка чыгарууга жетишкен. Өндүрүштөгү жараткан жогорку ийгиликтери үчүн О.К.Вакиев бир топ сыйлыктарга тартылган. 1997-жылы «Кыргызэнергонун» Ардак Тактасына жазылган. 1998-жылы Кыргыз Республикасынын Ардак грамотасына ээ болгон. 2002-жылы «Кыргыз Республикасынын өнөр-жайына эмгек сиңирген кызматкери» наамын алган. 2000-жылы Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Эл Өкүлдөр жыйынынын депутаты болуп шайланган.

Ишкана түзүлгөндөн берки он жылга жакын мезгил ичинде жетекчи кадрлардын корпусу чыңдалып, өндүрүштү башкаруучу тажрыйбалуу, сапаттуу кадрлар өсүп жетилди. 1997-2000-жылдары башкы инженер болуп Назаров Жолдошбек Машырапович, 2003-жылдары Тойгонбаев Адимажит Кушубакович иштешкен. 2003-жылдын май айынан тартып башкы инженер болуп Калыбеков Умарбек Чаргынович эмгектенип келүүдө. Ал энергосистемада 1984-жылдан бери эмгектенет. Дежурный инженер, станциянын смена начальниги, электротехникалык цехтин начальниги, материалдык техникалык, жабдуу бөлүмүнүн начальниги болуп Ташкөмүр, Күрпсай, Токтогул ГЭСтеринде, Токтогул ГЭСтеринин Каскадында иштеген. 1990-жылы Кыргызэнергонун Ардак грамотасы менен сыйланган. 1999-жылы Кыргызстандын энергосистемасына сиңирген көп жылдык ак ниеттүү эмгеги үчүн Токтогул ГЭСнин 25 жылдыгына карата юбилейлик медалга татыктуу болгон. Каракол шаарынын Кеңешинин депутаты.

Директордун капиталдык курулуш боюнча орун басары болуп, 2002-жылдын ноябрь айынан тартып Тыныбеков Алымбай Каратаевич иштейт. Ал капиталдык курулуш бөлүмүнүн инженери, начальниги болуп иштеп келген. 2001-жылы «Данк» медалы менен сыйланган.

Директордун жалпы маселе боюнча орун басары болуп Камчыбеков Акылбек Арстанович 1997-жылдан бери иштейт. Буга чейин гидроучастканын мастери, башкы инженердин орун басары болуп иштеп келген. «Кыргыз Республикасынын эмгек сиңирген куруучусу» наамынын ээси. Ташкөмүр шаардык Кеңешинин депутаты.

Тармакта көп жылдан бери иштеп келе жаткан тажрыйбалуу жумушчу кызматчылар да ондоп саналат. Алар: энергетиканын ардагерлери Какишев Курманбек - ОКСтун инженери, Акматбеков Насыр - Үчкоргон ГЭСинин электромеханикалык цехинин начальниги, Момукеев Малай Шамалдысай ГЭСинин электролабораториясынын начальниги, «Кыргыз Республикасынын өнөр-жайына эмгек сиңирген кызматкери», Сатыбалдиев Рахим - ОКСтун инженери, Апсаматов Маткерим - ОМТС инженери, Яковенко Галина Федоровна-ПТОНун начальниги, Кадыршаев Мелис - Ташкөмүр ГЭСинин начальниги, Юдина Татьяна - Үчкоргон ГЭСинин инженери, Жарикова Галина - Үчкоргон ГЭСинин крановциги, Момунбеков Жуманалы - Үчкоргон ГЭСинин сменалык начальниги, Машаев Наралы - Үчкоргон ГЭСинин жыгач устасы ж.б.

Эмгектеги артыкчылыгы үчүн: Ташкөмүр ГЭСинин электромеханикалык цехинин начальниги Эргешбаев Нурадил, башкы инженердин орун басары Штанке Владимир Вильгельмович, ОКСтун жетектөөчү инженери Гордиенко Анатолий Иванович «Кыргыз Республикасынын өнөр-жайына эмгек сиңирген кызматкери» ардактуу наамына татыктуу болушкан.

Ташкөмүр ГЭСинин начальниги болуп 1985-1999-жылдары Усупбаев Д.А., Тыныбеков А.К., Тойгонбаев А.К., Назаров Ж.М., Айтикеев А.И. иштеп келишкен. 1999-жылдан тартып бул кызматта Кыдыршаев Мелис Карабекович иштеп келе жатат.

Шамалдысай ГЭСинин начальниги болуп 1994-жылдан ушул кезге чейин Лебедев Владимир Петрович иштеп келе жатат. Ал 1995-жылы «Кыргыз Республикасынын өнөр-жайына эмгек сиңирген кызматкери» деген ардактуу наамга татыган.

Үчкоргон ГЭСинин начальниги болуп 2003-жылга чейин Усупбаев Доулбек Алымович иштеген. 2003-жылы бул кызматка Тойчубеков Кадырбек Казымбекович дайындалган.

Коллективде энергетика системасында көп жылдардан бери иштеп эмгеги сиңген адистер арбыйт.

Шамалдысай ГЭСинин электрослесары Керимкулов Өскөн, Ташкөмүр ГЭСинин жыгач устасы Турсунбеков

Сүйүтбек жана башка көптөгөн жумушчу-кызматчылар Кыргыз Республикасынын жана тармактын Ардак грамоталары менен сыйланышкан.

Ишкана 1997-жылы «Кыргызэнерго» акционердик коомунун, 2001-жылы «Электростанциялар» ачык типтеги акционердик коомунун филиалы болуп кайра түзүлгөн. Коллектив учурдагы татаал экономикалык кыйынчылыктарга карабастан жылдан жылга өзүнүн өндүрүштүк, технологиялык абалын чындоо аракетинде, өндүрүштүк көрсөткүчтөрүн төмөндөтпөстөн стабилдүү иштеп келүүдө.

ПС ГЭСтин негизги өндүрүштүк бөлүкчөлөрү болуп Ташкөмүр, Шамалдысай, Үчкоргон, Камбарата ГЭСтери эсептелет. «Электростанциялар» ачык типтеги акционердик коомунун 19.09.2002-жылдагы № 145-буйругу менен Үчкоргон ГЭСи 2002-жылдын 10-октябрынан тартип ПС ГЭСтин карамагына өткөрүлгөн.

Ташкөмүр ГЭСинин курулушу 1978-жылы башталган, 1985-жылы декабрда 1-агрегаты, 1986-жылы августта 2-агрегаты, 1987-жылы августта 3-агрегаты ишке киргизилген. Кубаттуулугу 450 МВт, суу сактагычынын толук көлөмү 140 млн м³.

Шамалдысай ГЭСи 1985-жылы курула баштаган. Биринчи агрегаты 1992-жылында, экинчи агрегаты 1994-жылы январда, үчүнчү агрегаты 1996-жылы январда пайдаланууга берилген.

Кубаттуулугу 240 МВт Үчкоргон ГЭСи 1956-жылы курула баштаган. Төрт агрегаты бар, жалпы кубаттуулугу 180 МВт. 1-агрегаты 1961-жылы декабрда, 2-агрегаты 1962-жылы июнда, 3-4-агрегаттары ушул эле жылдын июнь, сентябрь айларында ишке киргизилген. Суу сактагычынын көлөмү 52 млн. м³.

Камбарата ГЭС-2инин курулуш иштери 1984-жылы башталган. Долбоор боюнча 3 агрегаты, белгиленген кубаттуулугу 360 МВт болот, суу сактагычынын көлөмү 70 млн м³.

Курулушу башталгандан бери карай 25 пайыз курулуш-монтаждоо жумуштары аткарылган. Биринчи агрегаты 80 пайыз жабдуулары алынып коюлган. 1-2-гидроагрегаттардын жумушчу дөңгөлөктөрү Санкт-Петербургдагы заводдо жасалууда. Он жылга жакын мезгилден бери

каражаттын жоктугуна байланыштуу курулуш иштери токтотулган.

1994-жылы Кыргызэнергохолдинг ГЭСтердин курулушун каржылоонун схемасын иштеп чыккан. Бул подряддык уюмдардын ишин жандандырып, Шамалдысай ГЭСинин 3-агрегаты 1996-жылы жүргүзгөн. 1997-жылдын экинчи жарымында ПС ГЭС тарабынан Ташкөмүр, Шамалдысай ГЭСтеринин курулушун аяктоо боюнча материалдар даярдалып, оз мезгилинде бөлүнгөн.

Биринчи мезгил – ГЭСтерди долбоордогу кубаттуулукка этап менен чыгаруу.

Экинчи мезгил – гидротүйүндөрдүн ишенимдүүлүгүн камсыз кылуу.

Үчүнчү мезгил – ГЭСтердин айлана тегерегин ирээтке келтирүү жана мамлекеттик комиссияга тапшыруу болгон.

1997-жылдын ноябрында ПС ГЭС долбоорлоочу ишкана СП «Нарынгидропроект» жана генералдык подрядчы АО «Нарынгидроэнергострой» менен бирдикте биринчи мезгилдеги иш-чараларды, б.а. Ташкөмүр, Шамалдысай ГЭСтерин долбоордогу кубаттуулукка чыгаруу боюнча жумуштарды аткаруу боюнча программа иштеп чыккан.

Бул иштерди 3 этапта бүткөрүү каралган. 1-этапта Ташкөмүр ГЭСинин суу сактагычынын горизонтун 620,0 м, Шамалдысай ГЭСинин суу сактагычынын горизонтун 564,0 м ге жеткирип көтөрүү, 2-этапта суунун көлөмүн 624,0м-ге, Шамалдысайда 568,0 м-ге көтөрүп, 3-этапта Ташкөмүрдө 628,0 м-ге, Шамалдысайда суунун көлөмүн 572,0 м-ге көтөрүп эки ГЭСти тең долбоордогу кубаттуулукка чыгаруу керек эле.

Программадагы каралган иш-чараларды так аткаруунун натыйжасында 2001-жылдын декабрь айында энергетиктердин кесиптик майрамына карата Ташкөмүр ГЭСин, 2002-жылдын август айында Кыргызстандын Эгемендүүлүгүнүн майрамына карата Шамалдысай ГЭСин долбоордогу толук кубаттуулукка чыгарууга жетишилген.

Бул курулуш жаткан ГЭСтердин ишканасынын тарыхындагы орчундуу окуялардан болуп калды. Бул салтанаттарга өлкөбүздүн Президенти А.Акаев катышып бир

катар жумушчу-кызматчыларга мамлекеттик сыйлыктарды тапшырган.

Бүгүнкү күндө ГЭСтер толук кубаттуулукка иштеп республикабыздын экономикасын өнүктүрүүгө өз салымдарын кошуп жатат. Пайдаланууга берилген күндөн тартып, үстүбүздөгү жылдын 1-октябрына карата Ташкөмүр ГЭСи – 18,11 млрд, Шамалдысай ГЭСи- 6,82 млрд, Үчкоргон ГЭСи – 33,58 млрд кВт саат электр энергиясын иштеп чыгарды.

Өкмөттүн 2002-жылдын 14-майындагы №298-токтомуна ылайык курулуп жаткан ГЭСтердин ишканасы «Нарынгидропроект» менен биргеликте Ташкөмүр, Шамалдысай ГЭСтеринин курулушун толук аяктоо жана аларды мамлекеттик комиссияга тапшыруу боюнча программа иштеп чыгышкан. Бул ГЭСтер толук аяктагандан кийин гидрокурулушта көп жылдык тажрыйбасы бар куруучулар Камбарата ГЭСтериндеги жумуштарды улантууда.

Өкмөттүн 2001-жылдын 3-мартындагы №83 «Камбарата ГЭСтеринде курулуш иштерин кеңири жайылтуу жөнүндөгү» токтомуна ылайык Камбарата ГЭСтеринин курулушунун биринчи этабын жүргүзүү программасы иштелип чыккан. Бул программада ГЭСтин 1-2-агрегаттарын 2006-жылы пайдаланууга берүү каралган.

Учурда ГЭСтин 1-агрегатын пайдаланууга берүүгө байланышкан жардыруу жана бургулоо, курулуш-монтаждоо, котлованга баруучу автожолдорду кеңейтүүгө жана башка даярдоо жумуштары жүрүп жатат.

Курулуп жаткан ГЭСтердин ишканасы заказчик катары подрядчы ишканалар менен тыгыз карым-катнашта иш алып барууда. Генералдык подрядчы катары «Нарынгидроэнергострой» акционердик коомуна жалпы курулуш-монтаждоо жумуштарынын 82 пайыз үлүшү туура келет. АО СААК «Гидромонтаж», АООТ «Нарынспецгидроэнергомонтаж», КК ОсОО «ЭСАМ-Токтогул», АО «Кыргызгидроспецстрой», СП «Нарынгидропроект», АО «Кыргызгидростальконструкция», АО «Буудан» сыяктуу субподряддык ишканалар ГЭСтердин курулуш-монтаждоо иштерин киргизүүдө өзгөчө салымдарын кошуп келишет. Бул ишканалардын ар бири гидрокурулушта көп жылдык тажрыйбага, уни-

калдуу жабдууларга, ошондой эле жогорку квалификациялуу адам ресурстарына ээ. Алар дайыма өз алдыларына коюлган тапшырмаларды абийирдүүлүк менен аткарып келишет.

Курулуп жаткан ГЭСтердин ишканасы жогоруда аталган ишканалардын ар бири менен келишим түзүп иштейт жана ишмердүүлүгүн координациялайт.

Камбарата ГЭСтеринин курулушунун келечектеги тагдыры каражаттан көз каранды. Азыркы учурда аткарылуучу жумуштарды каржылоо «Электростанциялар» акционердик коомунун өздүк каражаттарынын эсебинен жүрүп жатат. Мынчалык чоң денгээлдеги курулушту куруу каражатты көп талап кылат. Чет элдик инвестиция тартуунун зарылчылыгы келип чыгат. Келечекте мындай мүмкүнчүлүк пайда болсо, башталган иш тездетилип, Камбарата ГЭСтеринин пландагы жумуштарынын аткарыларына күмөн жок.

Коллективде бүгүнкү күндө 638 адам эмгектенет. Алар негизинен тиешелүү билимдери бар, көп жылдык тажрыйбага ээ болгон адистер. Алардын катары жыл сайын келечекте энергосистеманы өнүктүрүүгө салым кошо турган адистер менен толукталып жатат.

Ташкөмүр РЭСинин тарыхы

Ташкөмүр РЭСи 1972-жылга чейин Ленин (азыркы Ноокен) районунун РЭСинин карамагында болуп, участкалык электр түйүнү аталган.

РЭСтин карамагына Ташкөмүр шаары «Ташкөмүр» совхозу, Шамалдысай, Кызылжар-12 шаарчалары, Майлисай, Разансай айылдары кирген. Бир ыкчам оңдоо бригадасы, ыкчам диспетчердик топ, механикалык топ, техникалык талдоо кызматы иштеген.

1972-жылы алгачкы жетекчи болуп Чикиев Д.Ч. иштеген. Ошол учурда «Түндүк» маалесиндеги эски аба зымдары жана электр мамылары алмаштырылган. Шахта башкармасына караштуу электрдик тейлөө пункттары РЭСке өткөрүлдү.

1980-жылы РЭСке Кудаяров Анарбек Назарович дайындалып 1981-жылы ишкана эки кабаттуу жаңы имаратка көчүрүлгөн жана тейлөө аймагы кеңейтип «Таш-

көмүр» совхозу Ноокен РЭСинен шаардык РЭСке өткөрүлүп берилди.

1990-жылы шаардык РЭСтин жетекчилигине Момошов Айдаралы дайындалат, ошол эле жылы электротехникалык лаборатория ачылып, иштей баштайт.

1992-жылы «Кызылжар» совхозу Жаны-Жол РЭСинин электрдик тейлөөсүнөн чыгарылып, Ташкөмүр РЭСинин тейлөөсүнө өткөрүлөт.

1993-жылы Шамалдысай участкалык электр тармагынын имараты бүткөрүлгөн.

1994-1997-жылы Акимбаев Маматжан жетекчи болуп иштеген.

1997-1998-жылы Боромбаев Абдраим, 1998-жылдан ушул кезге чейин Толубаев Таалай Матмусаевич жетекчи.

1980-1990-жылдары 40-45 жумушчу орун болсо, учурда 70 жумушчу орунга жеткен. 4 участка (УЭС), 3 (35-10-6КВ) трансформатордук подстанция жана алгачкы подстанция жана алгачкы ачылган бөлүмдөр, топтор, энергосбыт бөлүмчөлөрү иштейт.

«Бакай-Майрам» ЖЧК

1967-жылдан ишке берилген лимонад цехи 1996-жылдан баштап «Майрам» жоопкерчилиги чектелген коом болуп түзүлгөн. Коом алкоого продукция чыгаруу жана кайра иштетүүгө багытталган, ошол эле жылы октябрь айында биринчи продукция «Аксы» жана «Шахтер» арагы чыгарылган. Заводдун өндүрүштүк кубаттуулугу нөөмөтүнө 2000 бөтөлкө болгон.

«Майрам» ЖЧКсынын директору болуп Алымбеков Жылдыз Сүйүнбаевич дайындалган. Ишканада 28 адам иштеген.

1997-жылы 1-июлда Аталыкка алуучулар тарабынын келишимине ылайык аты өзгөртүлүп Кыргыз-Америкалык «Бакай-Майрам» жоопкерчилиги чектелген коом болуп аталды.

Аталыкка алуучулар: Нью-Йорк шаарынын Америкалык коому, Кара-Балта шаарынын «Бакай» акционердик коому (33%), Шамалдысай шаарчасындагы «Курман-Мырза» ЖЧК (34%). Ишканада арак чыгаруу цехи реконструкцияланып, өндүрүштүк кубаттуулугу сменасына 4000 бөтөлкөгө жетти, 36 адам эмгектенет. Арактын

«Русская», «Ташкөмүр» түрлөрү чыгарылган.

1998-жылдан 2000-жылга чейин Жаналиев Сейдалы директор болгон.

2000-жылдан директор болуп Кубатбеков Жалгашбай Момуналиевич иштеп, уюштуруучулук жакшы сапаттары бар жана өндүрүштү мыкты түшүнгөн адам катары жамаатка таанылды. 2002-жылдын 1-октябрынан бери ээлеген кызматынан бошотулуп, директордун милдетин аткаруу башкы бухгалтер Категова Галина Петровнага жүктөлгөн.

ТФЗнын тарых тактасы

1976-жыл Заводдун курулушунун башталышы.

Курулуп жаткан заводдун директору Козлов С.А.

1978-жыл, 6-октябрь-Завод пайдаланууга берилген, 733 тонна тамеки ферменттелген, заводду пайдаланууга берүүчү директору Чемодуров В.А.

1979-жылы 5316 тонна ферменттелген. Директор К. Соодалиев, андан кийин Д. Дүйшөналиев иштеген.

Чикиев Дүйшөн Чикиевич 1980-жылдан 1996-жылга чейин иштеп, төмөндөгүдөй көрсөткүчтөр жамаат тарабынан камсыз кылынган:

1980-жыл -6474 тонна

1981-жыл-7396 тонна

1982-жыл-8832 тонна

1983-жыл-11207 тонна

1984-жыл-14204 тонна

1985-жыл-15622 тонна

1986-жыл-13631 тонна

1987-жыл-10795 тонна

1988-жыл-9330,7 тонна

1989-жыл-8949,2 тонна

1990-жыл-9333 тонна

1991-жыл-9914 тонна

1992-жылы «Сары-Алтын» акционердик коому болуп түзүлүп, анын директорлугуна Д.Ч.Чикиев шайланган.

1992-жыл-7575 тонна

1993-жыл-5649,2 тонна

1994-жыл-5607 тонна

1995-жыл-3061,4 тонна

1996-жылы-1000 тонна тамеки ферменттелген.

1996-жылдан ушул кезге чейин акционердик коомдун директору болуп Амиракулов Усубалы Мадишович иштеп келе жатат. Ал КР Өкмөтүнүн Ардак грамотасынын ээси.

1997-жыл-3500 тонна, ал эми заводдун 20 жылдыгынын урматына 1998-жылы жетимиш тоннага жакын тамеки ферменттелген.

«Ален» акционердик коому

Шаарда эт багытындагы малдарды кабыл алуу пункту биринчи жолу 1952-жылы уюшулган. Анда болгону 4-5 гана адам иштеген. 1980-1990-жылдарда 1,5-2,0 миң тонна эт кабыл алынып турган, 124 адам иш менен камсыз болгон.

Учурда аталган эт комбинаты «Ален» акционердик коому аталып, 1996-жылдан бери өз профилин өзгөрткөн, мурдагы эт комбинатында азыркы мезгилде жеке адамдар мал союп сатыкка алып чыгуу жайы иштейт. Ал эми «Ален» АК негизги өндүрүштүк аракеттери, соода жүгүртүү шаардан сыртта жүргүзүлөт. Шаардык статистикага берилген маалыматта ай сайын индикативдик планы 110-115 пайызга аткарылат.

Мурдагы жетекчилери: Жусубалиев И. акционердик коомунун азыркы директору Сарбанов Алибек.

“Кристалл” МАК (завод ППМ) жөнүндө

“Кристалл” мамлекеттик акционердик коому 1987-жылы август айында Ташкөмүр жарым өткөргүч заттар заводу. 1995-жылы октябрда “PESAC” программасынын диагностикалык изилдөөлөрүнүн жыйынтыгы менен “Кристалл” мамлекеттик акционердик коому болуп түзүлгөн.

Заводдун биринчи директору Данов Петр Арсентьевич, андан кийинки генералдык директору Жумагулов Сагынбек Жумагулович, профессор, химия илиминин доктору.

1991-жылы заводдо 504 адам эмгектенген.

1998-жылга товардык продукциянын көлөмү 4332 миң сомго жеткен.

1999-жылга уставдык капитал 432 миң сом.

Заводдун жалпы аянты 49,78 гектар.

Завод монокристалл, поликристалл кремнийлерин, трихлорсилан, кварц тигилдерин өндүрүүгө ылайыкташтырылган.

Кварц тигилдерин өндүрүү цехи 1987-жылда ишке киришип жыл ичинде 270 мм жана 230 мм диаметрдеги 12000ден 30000 даана тигл чыгаруу мүмкүнчүлүгү болгон. Заводдун курулушу 25% кубаттуулукта трихлорсилан өндүрүү цехи 1992-жылдан баштап иштеген. Жыл ичинде 4000 тонна продукция өндүрүү мүмкүн болсо, иш жүзүндө долбоордук кубаттуулуктун 25% гана пайдаланылган.

Поликристаллдык кремний өндүрүү цехи 1987-жылдан иштей баштаган. Жыл ичинде 60 тонна продукция өндүрүү мүмкүнчүлүгүнүн ордуна жылына долбоордук кубаттуулуктун 10 пайызы ишке берилген.

Монокристаллдык кремний өндүрүү участогу 1998-жылы ишке киргизилген. Жылдык өндүрүш мүмкүнчүлүгү 3600 килограмм болсо, Чохрал ыкмасы менен эксперименталдык продукция өндүрүлгөн.

Заводдун негизги поставщиктери – техникалык кремний боюнча Россия, Норвегиянын «Elkem» фирмасы.

Суюк хлор боюнча Россиянын «Химпром» өндүрүштүк бирикмеси.

Кальцийленген сода боюнча Россиянын «Сода» өндүрүштүк бирикмеси.

Форма түзүүлөр боюнча Украинанын «ЗТМК».

Графиттик буюмдар боюнча Россиянын «Графи» акционердик коому.

Ал эми заводдун продукцияларын негизги керектөөчүлөр:

- Кыргыз Республикасынын «КХМЗ» мамлекеттик акционердик коому.

- Япониянын «Сумитома корпарейшн» компаниясы

- Япония «Митцун» ЛТДсы.

- Япониянын «Митсубиси корпарейшн» компаниясы.

- Россия, Германия, Чехия ишканалары жана башкалар.

1995-жылы «PESAC» программасына ылайык 12,1 млн сом айланма каражатын бөлүү каралган, иш жүзүндө 8,5 млн сом бөлүнгөн. Алынган каражат аркылуу 1996-жылы биринчи жолу трихлорсилан өндүрүлүп, алынган

продукция Япониянын «Сумитома» корпорациясына сатылган.

1998-жылы 26-февралда Кыргыз Республикасынын Президентинин кийлигишүүсү менен ЦАБСиР жана «Кристалл» МАКка 1,5 млн АКШ доллары эсебинде кредиттик макулдашуусу чечилген. Иш жүзүндө жүйөөлүү себептерден улам 1,014 млн америка доллары өлчөмүндө проект турмушка ашырылган.

Заводдун курулушун Япониянын ЭКСИМ банкынын каражатынын эсебинен бүткөрүү каралып жатат.

«Кристалл» МАКнын азыркы башкы директору Абдраимов Жарасул Осмоналиевич.

Заводдун дареги: 715430 Кыргыз Республикасы, Жалалабат областы, Ташкөмүр шаары «Кристалл» МАК өндүрүштүк аймагы.

Курулуш ишканалары

Ташкөмүр шаарында «Күч» АК, «Аракет» АК, «Суусамыр» ЖЧК, «Курулуш» холдинг компаниясы, «ШСУ» АК курулуш мекемелери бар.

«Күч» АК шаардагы эн өндүрүмдүү ишканалардын бири 2001-жылы жылдык планы 5 эсеге аткарылган.

«Күч» АК жетекчиси Жалалабат областтык Кеңешинин депутаты Кулдышев М.С.

«Аракет» АК жетекчиси Бекмырзаев Акылбек Былжиевич.

«Суусамыр» ЖЧК жетекчиси, шаардык Кеңештин депутаты Н.Ыбраимов.

«Курулуш» холдинг компаниясынын жетекчиси Үсөнов А.Ү.

«ШСУ» АК жетекчиси Сансызбаев С.С.

«Ташкөмүр ШСУ» акционердик коому

«Орто Азия көмүр» трестине караштуу Ташкөмүр шахта курулуш башкармасы 1971-жылы экинчи жолу түзүлгөн учурунда Бандарь Г.Н. жетекчи болуп дайындалган. Башкы инженери Саркулов Турарбек Саркулович, (азыр госгортехнадзордун начальниги) болгон.

Кийин Г. Ганчаров, Н. Ивайкин, И.П. Дронов, В. В. Бойко жетекчи болушкан. 1987-жылдан бери Сансызбаев Сулайман Самакович иштеп 1996-жылдан «Ташкөмүр ШСУ» акционердик коому болуп түзүлгөн.

Жаңы өндүрүш

Шаардагы "Асел" ЖЧК сентябрь айында шаардын Түндүк маалесинде кыш чыгаруучу чакан ишкана ачып, учурда 190 мин кирпич чыгарылды. Бул жоопкерчилиги чектелген коомдун жетекчиси да Сансызбаев Сулайман Самакович.

«Суусамыр» ЖЧК

Шаардык РСУ 1943-жылы эле пайда болгон. Жетекчилери: Чуканов П.И., Коңурбаев М., Кожомкулов К., Саитов Ш..

1992-жылдын март айынан РСУнун жетекчиси Надырбай Ыбраимов дайындалган, 1993-жылы «Суусамыр» ЖЧК болуп түзүлгөн.

Азыркы кезге чейин шаардык Кеңештин депутаты Ыбрайымов Надырбай Ыбраимович иштеп келе жатат.

Архитектура тарыхы

Ташкөмүр шаарында 1969-1972-жылдарга чейин партиянын шааркомунун имаратында 3 кызматкерден турган архитектуралык топ болгон. 1969-1972-жылдары Попов А.И. башкы архитектор болгон.

1972-1974-жылдары башкы архитектор Красновод Н.В. иштеген.

1974-1978-жылдары В.И.Цой

1978—1983-жылдары А.Дастанов иштеп турган учурда шаардык архитектура К.Маркс көчөсүндөгү азыркы имаратка көчүрүлгөн.

Ошол кездерде шаарда курулуш иштери күч алып, ЖӨМ (ППМ) заводунун долбоордук курулушу мурунку союздук маанидеги объект болгондуктан СССРдин түрдүү аймактарынан куруучулар келишкен. Бул эле мезгилде «Куруучулар» кичирайону турган аймакта генералдык пландын негизинде көп кабаттуу үйлөр курулуп, 1990-жылдары аяктаган, муну менен катар Ташкөмүр, Шамалдысай ГЭСтеринин курулуштары жүрө баштаган.

1983-1986-жылдары башкы архитектор болуп Жуношев Балыкчы иштеген. Шамалдысай ГЭСинин курулушуна байланыштуу шаардагы дарыяга жакын жайгашкан үйлөрдү суу астында калуудан сактоо үчүн көчүрүү

иштери жүргүзүлүп, шаардык архитектуранын ген-планынын негизинде Аксы кичирайонундагы үйлөр курулган.

1987-жылы Жумабеков Кубанычбек башкы архитектор болуп дайындалып, 1998-жылга чейин иштеген.

1988-1989-жылдар аралыгында Борбордук базардын имараттары, «Куруучулар» кичирайонундагы соода комплекси, 3 кабаттуу төрөт үйү, борбордук парктагы «Даткайым» кафеси бүткөрүлүп пайдаланууга берилген. Аксы-Келдиш айылынын генпланы бүткөрүлгөн.

1998-жылдан 2000-жылга чейин башкы архитектор болуп Субаналиев Токторалы дайындалган. Бул жылдар аралыгында «Түндүк» маалесинен шаардын борборуна чейин өз агымы менен келүүчү суу түтүкчөлөрүн тартып келүү иши колго алынып, шаардагы парктар жана бульварлар көрктөндүрүлүп, көчөттөр отургузулду.

2000-жылдан ушул кезге чейин шаардын башкы архитектору болуп Соронов Аскербек иштеп келе жатат. Жамаатта 9 кызматкер иштейт.

2000-2003-жылдар аралыгында 2 км узундуктагы өзү агып келүүчү суу түтүкчөлөрү Карагансайдан жар аска бойлотуп шаардын паркына ашар жолу менен суу чыгарылды. Шамалдысай жаңы жолу салынды. Азия Өнүгүү Банкынын каржылоосу менен шаардык оорукана, төрөт үйү, К.Күзөмбаев атындагы №7 мектеп, Шамалдысайдагы №8 мектеп жана участкалык оорукана, шаардык поликлиниканын имараты, үй-бүлөлүк врачтар тобунун имараттары, маданият сарайынын сметалык долбоору түзүлүп, каржылоочу уюмдарга өткөрүлдү. Ремонт иштери жүргүзүлдү.

Жеке арыздар кабыл алынып, канаттандырылып жатат.

Шаардык архитектуранын алдында чарбалык эсептеги архитектура-пландоо бюросу 1983-жылы түзүлгөн.

Анын азыркы жетекчиси Гененбаев Абдрасул, ал эми бөлүмдүн жетектөөчү архитектору Орозалы Шермамбетов үзүрлүү эмгектенип салымын кошууда.

«Аргымак» акционердик коому (транспорттук ишкана)

Шаардык автобаза 1954-жылы түзүлгөн, ал эми 1993-жылдан бери «Аргымак» акционердик коому болуп аталган.

Автобазанын жетекчиси болуп:

1954-63-жылдары Тарасов Федор.

1963-68-жылдары Ли Герон Николаевич.

1968-77- жылдары Молдобаев Дайырбек.

1977-81-жылдары Эргешов Тажибай.

1981-85-жылдары Нугманов Абдулазиз.

1985-88-жылдары Казакбаев Калдар.

1988-1995-жылдары Бешкемпилов Бекмурат.

1995-жылдан ушул кезге чейин Оконбаев Исамидин Оконбаевич иштеп келе жатат. Ишканада Ленин орденинин, «Ташкөмүр шаарынын ардактуу атуулу» наамынын ээси, эмгек ардагери Мырзакеев Маша жана шаардык Кеңештин депутаты «Ташкөмүр шаарынын ардактуу атуулу» Кошалиев Анаш үзүрлүү эмгектеништи.

№ 38 Жол эксплуатациялоо ишканасы

Аталган ишкана 1995-жылы КР Өкмөтүнүн токтому менен түзүлгөн. Биринчи жетекчиси С.Бакиев. 70 жумушчу, механизатор 190 чакырым аралыктагы жолдорду тейлейт. Эл аралык маанидеги Бишкек-Ош жолунун 83 чакырымын тейлөө колго алынган.

№38 – жолдорду эксплуатациялоо ишканасы 1996-2003-жылдары Ташкөмүр, Ноокен, Аксы жолдорун тейлөө менен бирге Бишкек-Ош трассасын реконструкциялоого активдүү катышып, 2004-жылга дагы 73 чакырымын, Ташкөмүр-Тегене-Каражыгач автожолунун 54 чакырымын кайра курууга катышат.

Ишкананын азыркы жетекчиси, шаардык Кеңештин депутаты Э.Атамбеков.

БИЛИМ, МАДАНИЯТ, ИСКУССТВО, АДАБИЯТ ЖАНА БАСМА СӨЗ

Шаардык билим берүү бөлүмү

Шаарда алгачкы мектеп 1928-1930-жылдары азыркы №1-орто мектебинин базасында 15 окуучудан турган башталгыч мектеп ачылган, окутуу орус тилинде жүргүзүлгөн.

1932-1933-окуу жылында кыргызча окутуу классы ачылган. 1935-1936-окуу жылында 7 жылдык толук эмес

орто мектеп болуп, 1939-жылы орус-кыргыз мектебинен №2-орто мектеби (азыркы №4-мектеп) бөлүнүп чыккан. Директору Калмулин болгон.

1943-жылы шаардык билим берүү бөлүмү түзүлүп:

1943-жылы Сансалиев

1946-жылы Ханова Ф.М.

1952-жылы Валиев К.

1952-жылы Чолпоналиев, андан кийин Мусуралиев М, Баев А., Атокуров С., Лагода В.П., ар кандай мезгилдерде жетектеп келишкен, 1967-1981-жылдары Чернова Е.А., 1981-1983-жылдары Исаева В.Н., 1983-1996-жылдары Полотов А.А., 1996-1999-жылдары Жолдошбаев А.А., 2000-2001-жылдары Баркитова А.Д. Азыркы мезгилде ШБББны Молдобаев Кадырбек Урусбекович жетектейт.

Узак жылдар эмгектенген мугалимдер:

Ханова Ф.М., Валиева К, Валиев К., Хаярова С., Кадырова Б., Городецкая К.М., Акматов Б.К.

Эмгегинен бааланган мугалимдер:

Аргынбаев У,Эргешбаев Ж., Токтомамбетова С., Турусбеков Р., Фокина С., Лошковых Л.В., Караева С., Момунов А., Каримов М., Терегулова А.А. жана башкалар.

Шаардагы Н.Островский атындагы №1 мектеп жөнүндө кыскача:

Шаардагы эң биринчи ачылган мектеп, биринчи директор Тургенев.

1941-1945-жылдары бул мектептен мугалимдер Шамин, Карамзи, Янцев, Чебоненко согушка аттанышып, Ата Мекенин коргоодо курман болушту.

1945-жылы Янкевич Н.С., Грин Е.И.

1946-жылы Толкунов В.Ф.

1948-жылы Всянкин Т.А.

1948-жылы Ларина И.Н.

1948-жылы Булавина В.А.

1950-1960-жылдары Логода В.П., Нагорняк Г.Г.

1960-1970-жылдары Мироненко Н.Н., Бубарь Е.Б.

1980-1990-жылдары Лепендина В.А., Конакова Е.И.

1990-1995-жылдары Кадырбеков А.К.

1995-2000-жылдары Баркитова А.Д. жана 2000-жылдан ушул кезге чейин директор болуп Константинова Ирина Петровна жетектеп келе жатат.

Быйыл мектептин окуу имаратынын курулганына 45 жыл толот. Долбоор боюнча 450 окуучу болсо, учурда 768 окуучу окуйт.

32 мугалим эмгектенип, 1986-жылдан бери 35 алтын медалчы бүтүрүштү.

«Кыргызстандын 40 жылдыгы» атындагы № 2-орто мектеп

Мектеп 1966-жылы курулган, 624 орундуу. Директор В.Н.Крюкова болгон. 1994-жылдан окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн, билим берүүнүн 4 отличниги бар, мектеп директору болуп К.Д.Осмонкулов иштеген. Учурда С. Айдарбекова директор, 43 мугалим, 942 окуучу бар.

Тоголок Молдо атындагы №3-мектеп

1958-жылы 320 орунга ылайыкташтырылып курулуп, 1977-жылы дагы 320 орундуу кошумча имарат курулган.

Мектептин биринчи директору А.В.Ульянов болгон, кийин М.Мусуралиев, Д.Абдрасулов, К.Надыров, А.Турсубеков, О.Күзөбаев, Ж.Ормонкулова, Н.Бексултанова, Ы.Жайылканов, З.Р.Мусаева, Г.О.Ажыматова, П.Субанкулова, М.Токтогулов, М.Бекишовалар үзүрлүү эмгектеништи.

Мектеп 1970-жылы республикалык сынактын жеңүүчүсү болуп, Ульяновск шаарынын Ардак грамотасына татыктуу болгон.

Мектепте 15 «Эл агартуу отличниги» бар, 25 мугалим, 528 окуучуга билим берүүдө.

Т.Сатылганов атындагы №4-орто мектеп

1958-жылы мектеп экиге бөлүнүп, орус класстары №1-мектепке, кыргыз класстары №4-мектеп болуп түзүлгөн. Ушул жылдан баштап орто мектеп болуп, биринчи ди-

ректору Хаярова Софья Сараховна болгон. 1961-1963-жылдары Турусбеков Разылбек директор болгон.

1963-жылдан баштап мектептин директорлугуна Токтомамбетова Сайнеке Шайбековна дайындалып, 1991-жылга чейин үзүрлүү эмгектенди.

1991-жылдан 1996-жылга чейин Жолдошбаев Алыбай Авазбекович директор болгон.

1996-ж. сентябрь айынан Арстанкулов Бектур Кулбаевич 2001-окуу жылга чейин директор.

2001-2002-окуу жылында Умарбеков Кубанычбек Мырзаканович директор.

2003-окуу жылдан бүгүнкү күндө Мүлкүбатова Мынаш Мүлкүбатовна директор.

Мектеп 1995-жылдан бери «Сорос-Кыргызстан» Фондуна мүчө.

2002-2003-окуу жылынан баштап гимназия корпусуна ээ.

В.И. Ленин атындагы №5 мектеп

1963-жылы «Жаныкурулуш» кичирайонунда курулган.

1970-1971-окуу жылында В.И.Лениндин ысмы ыйгарылган, 1984-жылдан орус жана кыргыз тилиндеги мектеп болуп, 2003-жылы мектепке 40 жыл толот.

1963-жылы Боевгуев Илья Николаевич директор болгон, кийин Болдышева С.В., Шаронов Б.Б., Вдовична В.А., Турчин А.Н., Исаева В.Н., Блохина Л.Л., Фаткулина Р.Н., Кубатова Л.П., Белекова С.Т., Абдылдаев А., Курманалиева Г. иштеп келишти.

Мектепте К. Дөмөрбекова өңдүү «Даңк» медалынын ээси бар.

Т.Үмөталиев атындагы № 6 мектеп

1953-жылы Кызылжар шаарчасында 4 жылдык мектеп интернат ачылган.

1962-1963-жылдары 8 жылдык мектеп болуп, Үмөталиев Кимсан 1975-жылга чейин жетектеген.

1975-жылдын ноябрь айында 320 окуучуга ылайык-

талган мектеп курулуп орто мектепке айландырылган жана Кулмырзаев Эркин мектеп директору болуп иштеген.

1994-1995-окуу жылында мектепке Т.Үмөталиевдин ысмы ыйгарылган, учурда мектепте 672 окуучуга 35 мугалим сабак берет.

Мектептин өнүгүүсүнө директорлор К.Умарбеков, С.Өзүбеков, Э.Турдукулов, А.Дүйшебаев өз салымдарын кошушту.

К.Күзөмбаев атындагы № 7 мектеп

1982-жылы 1176 окуучуга ылайык курулуп, ишке берилди.

Мектептин биринчи директору болуп А.Х.Валиева дайындалган. 1985-жылдан 2002-2003-окуу жылына чейин Абдурасулова Үмүт Абдрасуловна директор болуп иштеди, 2002-2003-окуу жылынан тартып Белекова Сурмакан Тилекеевна директор.

Мектеп 2002-2003-окуу жылында билим берүү жана маданият министри И.С.Болжурова мектепке келип пилоттук мектеп деп белгиледи.

«М.Фрунзе атындагы № 8-орто мектеп

1992-жылы мектепте 726 орус-өзбек тилдеринде окушкан.

2002-жылы ПРООН грантынын эсебинен капиталдык ремонттон өткөрүлдү.

Учурда 872 окуучу окуйт.

А.Осмонбеков атындагы № 9 мектеп

1927-1928-жылдары башталгыч класс болуп ачылган. Ар бир класста 7-12 бала окуган. Шыңсай, Чүйүтсай, Кудуксай айылдардан келип окушкан.

1963-1964-жылдары толук эмес мектепке айланган, 8-класска чейин кыргыз-орус тилдеринде билим берген. Мектеп башчысы Т.Усманов болгон.

1975-1976-жылдары мектептин 320 орундуу жаңы имараты ишке киргизилген. Учурда 722 окуучу эки нөөмөттө окуп, 36 мугалим билим тарбия беришет.

Мектептен чарба жетекчилери Т.Молдалиев, Токтоназаров Шамалдысайдагы №66 кесиптик лицейдин директору С.Мырзакулов, Ноокен районунун акими Т.Анаркулов, Майлысай шаарынын мэри А.Шерматов, айылдык комитеттин башчысы Т.Эрматов ж.б. окушкан.

Мектеп директорлору Т.Мусаев, Т.Осмонов, Ж.Садабаев, Т.Эрматов, П.Уразов, Т.Тургунбаев иштеп келишти.

А. Осмонов атындагы № 10-орто мектеп

Шамалдысай шаарчасында 1987-жылы 12-январда пайдаланууга берилген. 35 мугалим эмгектенип, 640 окуучу билим алган. Мектептин биринчи директору Сырдыбаев Тариел.

1993-жылы мектепке А. Осмоновдун аты ыйгарылган.

1992-жылы А.Сатаров, 1995-жылы С. Айдарбекова, үзүрлүү эмгектенишип, директор болушкан.

Учурда 658 окуучу билим алып, 36 мугалим эмгектенет, 3 мугалим «Эл агартуунун отличниги». Директору А. Топчубаев.

М.Темирбаев атындагы № 11-орто мектеп

1988-жылы Кызылалма шаарчасында 1500 окуучуга ылайыкталып курулган. Мектеп алгач А.С. Макаренконын ысмын алып жүргөн. Алгачкы директорлукка конкурстук негизде Латфулин Рафаэль Алексеевич шайланган. 700 окуучу, 16 мугалим иштеген.

1993-1994-окуу жылында У. С. Жолдошева директор болуп иштеген.

1995-жылдан бери мектепке Фаткулина Раиса Нуриевна жетектеп, 32 класстык бөлмөдө 581 окуучу билим алып жатышат.

Мектептеги алдыңкы мугалимдер катары Т.Шералиева, Г.Молдобекова, Т.Исманов, Г.Таштанбекова, Г.Усубалиев, Э.Кенжебаева эсептелишет.

Шаардагы А.С.Пушкин атындагы № 12-орто мектеп

1969-жылы пайдаланууга берилген, 640 орундуу. Мектеп 1990-жылга чейин орус тилинде, кийин орус-

кыргыз мектебине айландырылды. 2001-2002-окуу жылына чейин толук эмес орто мектеп болгон.

Мектепте Мамасадырова Э.А., Риксиева Р.К., Белекова С.Т. ар кайсы мезгилдерде диретор болушкан.

2001-2002-окуу жылында толук орто мектепке айландырылып, 2003-жылы 18 окуучу ушул мектептин биринчи бүтүрүүчүсү болушту.

Мектепте 28 мугалим, 613 окуучуга билим берүүдө эмгектенишет. Эл аралык фонддор, коомдук уюмдар менен байланышы бар.

2001-жылдан бери мектепти Жолдошбаев Алыбай Авазбекович жетектеп келе жатат.

XXI кылымдын кадрлары даярдалат

Кыргыз Республикасынын 1992-жылы кабыл алынган «Билим берүү жөнүндө» мыйзамдын жана Жогорку Кеңештин 1992-жылдын 16-декабрында бекиткен нормативдик актылардын негизинде республикабыздын жогорку билим берүү системасында да жаны реформа башталган.

1989-жылдын акырында шаардагы №111 кесиптик техникалык окуу жайынын базасында Фрунзе политехникалык институтунун жалпы техникалык кечки факультети ачылган. Кыргыз ССРнин элге билим берүү министринин 1990-жыл 23-марттагы чечими менен Майлысай шаарындагы ФПИнин окуу консультативдик пунктун Ташкөмүр шаарына көчүрүү көрсөтүлгөн.

Факультеттин биринчи негиздөөчүлөрүнүн бири ФПИнин сырттан кечки курулуш факультетинин ошол кездеги деканы, техникалык илимдин кандидаты, азыркы профессор Жумагулов Сагынбек Жумагулович болгон. Ал ректордун буйругу менен Ташкөмүрдөгү жалпы техникалык кечки факультеттин деканы болуп которулат.

1993-жылы Жалалабат областынын аймагындагы жогорку окуу жайлардын базасында Жалалабат шаарында мамлекеттик университет уюштуруу жөнүндө Кыргыз Республикасынын Президентинин Указы жарыяланган. ЖАМУга ректорлукка техникалык илимдин доктору, профессор Улан Нургазиевич Бримкулов дайындалган. Ал эми Ташкөмүр технологиялык факультеттин деканы

болуп илимдин кандидаты, доцент Шайдылдаев Бузурманкул Анарбекович дайындалган. Ага чейин бир жылга жакын декандын милдетин аткаруучу болуп физика-математика илиминин кандидаты доцент Ызабеков Абдували Ызабекович иштеген.

1995-жылы факультеттин базасын кеңейтүү максатында «Наристе» бала бакчасынын имараты өткөрүлүп берилген.

1995-жылы ТТФнын деканы болуп техника илиминин кандидаты, доцент Сооронбаев Манас Раишбекович ушул кезге чейин иштеп жатат.

Учурда ТТФда 1400гө жакын студент билим алып, 60тан ашык профессордук-окутуучу курамы эмгектенет. Эки илимдин доктору, профессор, 9 илимдин кандидаты, 10 ага окутуучу ж.б. бар.

Окуу жайда 3 окуу корпусу, 6 илимий кафедра, 17 лаборатория 2 дипломдук кабинет, 1 спорттук зал, 2 китепкана, 1 окуу залы, 40 орундуу ашкана окуу жайга кызмат көрсөтөт.

1996-жылы окуу жайдын эн алгачкы 48 бүтүрүүчү өз адистигине ээ болушкан.

Илимдердин кандидаттары Тампагаров К., Белеков Т., Суйналиева Э., Эсенкулов К., Молдалиев М. кафедра башчылары жана ага окутуучулар катары университетте иштеп жүрүшүп илим жакташты.

№ 111 Кесиптик лицейдин тарыхы

№111 Кесиптик лицей 1985-жылы Ташкөмүр шаарындагы жарым өткөргүч материалдар заводунун базасында түстүү металлургия Министрлигинин негизинде түзүлүп ишке киргизилген.

Алгачкы окуу жайда директор болуп Ураимов Абдымомун Ураимович 1985-жылдан 1986-жылга чейин иштеген. Мында окуу жай жарым өткөргүч материалдар заводуна керектүү кесиптер боюнча адистерди окутуп-тарбиялаган.

1986-жылдан окуу жайга Исаева Вера Николаевна директор болуп дайындалып, ал 1999-жылга чейин иштеген.

1993-жылдан 1999-жылга чейин окуу жайды Мамытов Маматарип Мамытович жетектеген.

1999-2002-жылга чейин директор болуп Калматов Токтонаалы Кокчоевич иштеген.

2002-жылы окуу жайга директор болуп Арстанкулов Бектур Кулубаевич дайындалып, учурда үзүрлүү эмгектенүүдө.

Азыркы мезгилде окуу жайда 15 жогорку билимдүү, 38 инженер-педагогикалык коллектив жана 3 кесиптик билим берүүнүн отличниги иштешет. Алардын катарына методист-насаатчы Бойко Лидия Ивановна, Джоошбаева Куляра, Музалдиев Акылбек кирет.

Окуу жай административдик жана окуу корпусунан туруп, 360 орунга ылайыкташтырылган.

– китепкана 60 орундуу;

– ашкана 130 орундуу;

өндүрүштүк окуу кааналары:

а) тигүүчү жана бычмачы;

б) электр жана газ менен ширетүүчү;

в) электр жабдууларын ондоочу;

г) темир усталар;

д) механикалык.

Лицейдин спорт комплексинде окуучулар стол тенниси, баскетбол, футбол жана башка оюндар менен машыгышат.

1985-жылдан 2003-жылга чейин 3100 окуучу бюджеттин эсебинен ар түрдүү кесиптер боюнча 1120 окуучу контракттын негизинде ар түрдүү кесиптер боюнча даярдалып чыгарылды.

Окуу жайдан кесиптик билим алууга кызыккан окуучулардын саны жыл сайын арбын.

1985-жылдан 2003-жылга чейин окуучулар 12 ар түрдүү кесиптер боюнча билим алышты.

Мындан сырткары окуучулар билим деңгээлине жараша стипендия алышат. Социалдык абалы боюнча атайын акчалай жардам берилет.

Окуу жайдын инженер-педагогикалык коллективи бүгүнкү күндө жаңы усулдардын үстүндө изденүүчүлүк менен иш алып барышууда.

Шаардык маданият департаменти

Маданият сарайы. 1956-жылы долбоордун негизинде 600 орундуу жаңы типте курулган. 1996-жылга чейин шахта башкармасынын балансында турган. 1996-жылдан шаардык мамлекеттик администрациянын коммуналдык менчигине өткөрүлгөн.

Учурда маданият департаментинин карамагында «Түндүк» маалесиндеги клуб, Шамалдысайдагы, Кызыл-жардагы маданият үйлөрү, борбордук китепкана жана анын беш филиалы, бир балдар китепканасы, 2 балдар музыкалык мектеби бар. 46 адам эмгектенет.

Маданият бөлүмүн Шапикова З. Б., Васильянова Г. Г., Петренко А. С., Акимова Л. Н., Бородина В. В., Карабеков С., Мейманов Б., Жуманов Ж., Кошалиев Р., Усенов М. жетектешкен.

2000-жылдан маданият бөлүмү маданият департаменти болуп түзүлгөндөн ушул кезге чейин Карабеков Суусарбек жетектеп, иштеп жатат. Шаардын маданиятын көтөрүп чыккан таланттардын катарына обончу, аткаруучу А.Маликеев, комузчулар Ж.Токтогулов, Т.Назаркулов, О.Козубеков, ырчы аткаруучулар Пильдервассер А.Е., Кадырова А.С., Жээнбеков С. Өмүрканов Т., Каленова Г., ж.б. атоого болот.

Шаардык борбордук китепкана

Китепкана 1949-жылы негизделген. Биринчи китепканачы Калиновская Людмила Сергеевна, андан кийин Г. Подминникова жана башкалар жетектеп келишкен.

1977-жылдан борбордук китепканага биригип, библиография усулу, тейлөө бөлүмдөрү жана 5 китепкана филиалдарында 201,5 миң нускада ар түрдү басылмалар фондусу бар.

Балдар китепканасында 19,0 миң №1-филиалда 28,5 миң, №2-филиалда 42,2 миң, №3-филиалда 27,3 миң, №4-филиалда 37,3 миң нуска китеп фондусу бар.

Учурда борбордук китепканалар тармагын Рахматулина Г.З, ал эми балдар китепканасын 1966-жылы ачылгандан тартып Шумелькина Раиса Ивановна жетектеп, 50 жылдык эмгек стажына ээ.

Редакция жана басмакана

1937-жылы шаарда басмакана ачылып иштей баштаган. Басмаканадан «Көмүр үчүн» деген кыргызча гезит жарык көргөн.

1943-жылы «За уголь» аттуу гезит жарыкка чыгарылган. Чыккан гезиттер редколлегия тарабынан, же редактордун милдетин аткаруучулар тарабынан чыгарылып турулган. Эмнегедир редактордук милдет аткаруучулар

да тез тез алмашылган. Мис. 1953-жылы эле Попов Р. И., Бебан П.И., Ганиев Р.А. кайрадан Бебан П. И., Ганиев Р. А. алмашышкан, кийинчерээк редактордун милдетин аткаруучу болуп В. Т. Таланин иштеген.

Бул ошол кездеги идеологиялык мамиленин өтө катаалдагынан жана көзөмөлдүн курчтугунан болсо керек.

1954-жылы редколлегия, кийинчерээк жооптуу катчы Н. Д. Пономарев тарабынан жарык көргөн. 1954-жылы «За уголь» гезитинин окурмандары менен конференция өткөрүлүп, анда гезиттин кемчиликтери катары сынматериалдардын аз санда берилиши каралган. Биринчи жолу шаардык гезитти кыргыз тилинде чыгаруу, же тиркеме берүү маселесин 1958-жылы «Северный» шахтасынын жумушчусу Т.КАРАБАЕВ көтөргөн.

Алгачкы редакторлор В. Т.Таланин, Лепендина, Еланская М. А. Цукерман ж.б.

1960-жылдардан кийин гезит «Знамя труда» деп аталган.

1990-жылы 12-майда шаардык гезити «Вестник Ташкумыра» — «Ташкөмүр жарчысы» жарыкка чыгарылып, редактору Алимжан Сейитович Молорбаев болгон, кийин М.А. Цукерман редактор болуп иштеген. 1992-жылы чөлкөмдүк «Нарын нуру» гезити ачылып, Ташкөмүр, Каракөл шаарларын, Токтогул, Үчтерек райондорун өзүнө камтыган, башкы редактору Жоробек Бекилов болгон.

1993-жылы чөлкөмдүк гезит өз ишин токтотуп, кайрадан «Ташкөмүр жарчысы» — «Вестник Ташкумыра» гезити жарыкка чыгарылып, анын редакторлугуна мурда чөлкөмдүк гезиттин жооптуу катчысы болуп иштеген Каратаев Сатыбай Каратаевич дайындалат.

Учурда гезит 1000 нуска менен жарык көрүп, редакцияны он жылдан ашуун убактан бери С.К. Каратаев жетектеп келе жатат.

Басмакана

1937-жылы шаардык басмакана ачылып, өз ишин баштаган.

Шаардык басмакана 1998-жылдан «Акыл» концернинин карамагына өткөрүлүп, акционердик коом катары эсептелет. Басмакананын директорлору: С.Тюлебергенов, Лобозный В.Г., Ташмырзаев Т, Жалалов И.М., Т.Камбаралиев, А.Байсубанов, Т.Осмонбеков, А. Чыныбеков болушкан.

Учурда басмаканада 13 адам эмгектенип, 2001-жылдан бери кайрадан Т.Камбаралиев жетектеп келе жатат.

Китеп басылмалары - чыгармачылык

Шаардык басмаканадан ондон ашуун жергиликтүү акын, жазуучулардын китептери жарык көрдү. Мисалы: С.Абдукаримов «Кош данек», Б.Медетова «Ак Шоокум», М.Бейшебеков «Тебеген короз», М.Каримов «Махабат баяны», С.Абдукеримов «Бой тумар», С.Карабековдун «Бйманыңар сот болсун» жана С.Каратаевдин башкы редакторлугу астында «Нуска» адабий көркөм ийриминин мүчөлөрүнүн «Сезимдеги саптар» аттуу биринчи альманахы жана башка китептер жарык көргөн.

Шаардык архив

Ташкөмүр шаардык өздүк курам архиви болуп 1977-жылы июнь айында түзүлгөн. Андан бери архивде Коркина Л., Мендигулова, Камчыбекова М., Ташкулова У., Курбанбеков Т., Тургунбаева М. жетектешсе, учурда 2002-жылдан бери шаар архивин Токтоналиева Анара Кашкаевна жетектейт. Ал эл аралык «Мээрим» кайрымдуулук фондусунун шаардагы координатору да болуп саналат.

Кино

Шаарда кино искусствосуна өзгөчө көңүл бурулуп 1996-жылга чейин клубдарда киноустановкалар орнотулуп, кино көрсөтүлчү, турмуштун агымына байланыштуу чоң экрандардан кино көрүүгө караганда, үй-бүлө экрандарына көбүрөөк көңүл бурулуп калды.

Ал эми кино тартуу өнөрүн кесип кылган шаар тургундары да жок эмес.

Белгилүү кинорежиссер З.Эралиевдин көптөгөн кыска метраждуу жана сериялуу көркөм тасмалары кино сүйүүчүлөрдүн купулуна толуп келет. «Шайтандын мөөрү» көркөм кинотасмасы бар.

Жергиликтүү кинотартуучу Темираалы Маймашев тарткан «Карагул ботом», «Тунгуюк» көркөм тасмалар шаарда эле эмес, областтык телеэкрандар аркылуу калк катмарына сунушталды.

Спорт

Шаар түптөлгөндөн эле спорт иштери колго алынып келет. Бүгүнкү күнгө чейин шаарда СССР спортунун 13 мастери бар. Алар күрөш боюнча Текеев Дербиш, эркин күрөш боюнча Молдомуротов Асан, Алымкулов Каныбек, бокс боюнча Медведев Владимир, Кошочков Манас, Калымбаев Анаш, Шамырзаев Бекен, Саитходжаев Zufар жана Альпар, Усенов Бегаалы, Отунчиев Талайнур, Егоров Алексей, оор атлетика боюнча Буянов Сергей, ордо боюнча Шабданов Тынарбек, мындан башка бир нече СССР спортунун жана Кыргыз Республикасынын машыктыруучулары бар.

САЛАМАТТЫКТЫ САКТОО

Шаардык оорукана

1930-жылы фельдшердик пункт, 1932-жылы дарылоо денсоолук пункту, 1937-жылы 15 орундуу оорукана, 1939-жылы 25 орундуу оорукана, ал эми ушул эле жылы стационардык малярия станциясы, кийин саламаттык сактоо бөлүмү, 1940-жылы 50 орундуу оорукана, 1942-жылы 75 орунга жеткен, 1946-жылы 100 орунду, 1960-жылы 150 орундуу оорукана болгон.

Алгачкы врачтар: терапевт Исаев С.П., хирург Косик А.И., хирург, Кыргыз Республикасынын эмгек сиңирген врачы (2001-ж) Амираев А.А., инфекционист Носирова Г. И., акушер-гинеколог, рентконолог Билич С.И., педиатор Гладкина Е.И., лор. Коровина С.И., окулист Филиппева Г.Г., невропатолог Коневская И.И., дермотовенеролог Абдушохметов В., травматолог Кунице В.Д., цехтин врачы Орункулов Ж.О., уролог Сорбоноев К.С., физиотерапевт Умерова С.А., психиатр Яковенко Е.Е., анестезиолог Нарбиев Т.Н., онколог Нефедова А.А. иштешкен. Алардын катарына 23 жылдан бери аталган ооруканада эмгектенип, эл алкышына ээ болгон хирург, «Саламаттык сактоо отличниги» төш белгисинин ээси, шаардык Кеңештин депутаты, оорукананын башкы врачынын азыркы орун басары Э. Т. Эрназаровду кошууга болот.

1961-жылы ооруканага 20 орундуу кургак учук оорулуулар үчүн бөлүм ачылган, 1967-жылы койка саны 200гө жеткен. 1977-жылы 250. 1987-жылы 335. 1997-жылы

койка саны 35 орунга кыскарган, ал эми 2003-жылы саламаттык сактоо тармагына үй-бүлөлүк дарыгерлер топтору, медициналык борбор ачылып, жаны программалар турмушка ашырылып, профилактикалык меджардам көрсөтүүгө көбүрөөк көңүл буруунун натыйжасында болгону 110 гана орун калган.

Шаардык оорукананы түптөгөн жетекчи врачтар: - Броккер Э.М. (1943), Кыргыз ССРине эмгек сиңирген врач Старченко Б.С. (1949), Кобзев В.И. (1957), Ленин орденинин ээси Абукаримов А.А. (1958), Сагынбеков Д.С. (1969), Кочкорбаев Ж.К. (1974), медицина илиминин кандидаты, Кыргыз ССРинин эмгек сиңирген врачы Дадаходжаев А.Д. (1978), Кыргыз Республикасынын эмгек сиңирген врачы Атабекова Г.А. (1979), Нышанов Т.М. (1991), 2000-жылдан азырга чейин Темирчиев Б.Т. башкы врач болушкан.

Үй-бүлөлүк медицина борбору

Шаардык үй-бүлөлүк медицина борбору (мурдагы шаардык поликлиника) 1982-жылы курулуп, биргелешкен оорукананын карамагына кирген. Поликлиниканын башкы врачы болуп Атабекова Гүлбара Аруновна иштеген. Поликлиника 42000 адамды тейлеген. 4 терапия, 6 балдар участкасы болгон. Рентген, флюорография, УЗИ, ЭКГ кошумча бөлмөлөрү, биохимиялык анализдерден текшерүү лабораториясы болгон.

Врачтар Яковенко Е.Е., Абрамов Г.И., Атанаев Э.А., Кулеша Н.Я. мыкты салымдарын кошушту.

Узак мөөнөттүү «Манас» программасына ылайык 2002-жылы 5-мартта Үй-бүлөлүк медицина борбору өз алдынча мекеме болуп бөлүндү. Борбордун директору Урусова Р.К. дайындалды. 118 кызматкер эмгектенет, 24 врач, 76 медсестра, 18 кенже кызматкерлер. Саламаттык сактоонун 6 отличниги, 19 жогорку категориядагы кызматкер бар. Учурда 6 үй-бүлөлүк врачтар тобу иштейт.

Шамалдысай участкалык оорукана

Оорукана 1961-жылы 50 орунга ылайыкташтырылып, Үчкоргон ГЭСинин куруучуларын тейлеген.

Учурда Тендик, Ынтымак, Кызылтуу, Үчкоргон айылдарын, Шамалдысай шаарчасын тейлейт.

Азыркы жетекчиси шаардык Кенештин депутаты Медерканов Манас.

2001-жылдан бери иштеп келе жатат.

Санитардык эпидемиологиялык станция

Шаарда 1940-жылы безгек оорусунан сактоо станциясы түзүлүп, бир врач, лаборант, медсестра, жардамчы энтомолог иштеген.

1953-жылы станция биригип, тазалык бөлүмү ачылган. 5 штат бирдиги каралган.

1959-жылы СЭС ооруканадан бөлүнүп, өзүнчө медициналык мекеме болгон. Биринчи башкы врач Полоскова Любовь Христофоровна 1959-жылдан 1963-жылга чейин иштеген.

• 1963-1972-жылдары Шапиев Ж. Ш.

• 1972-1978-жылдары Өмүрзаков Бектурган.

• 1978-1980-жылдары Калпыков Төлөгөн.

• 1980-1986-жылдары Керезов Ормонбек.

• 1986-1988-жылдары Исаков Ибрагим.

• 1988-1991-жылдары Умаров Б.Ж., ал эми 1991-жылдан бери карай КР «Саламаттык сактоонун отличниги» Кочкоров Ш.К. иштеп келе жатат.

Учурда СЭС-ЦГСЭН (центр. гос. санепид надзор) болуп түзүлгөн. Мекемеде 45 адам иштейт, мындан сырткары 10 адам профилактикалык дарылоо бөлүмүндө эмгектенет, тазалык, эпидемиологиялык, паразитологиялык, иммунологиялык, дератизациялык лаборатория, тамак-аш лабораториясы бөлүмдөрү иштейт.

СЭСтин аракети менен безгек, кептөөр, кызамык, шал, сибир жарасы, анкилостомидоз (шахта оорусу) жана башка оорулар жоголду.

1960-жылга салыштырганда 2002-жылы ОКИ 6 эсеге, ич өткөк 22 эсеге, ичеги-карын оорусу 44 эсеге, сарык оорусу 7 эсеге азайган.

2001-2002-жылдарда бардык көрсөткүчтөр боюнча областта биринчи орунду ээлеп, областтык ЦГСЭНдин Ардак грамотасына катары менен татыктуу болгон.

СОЦИАЛДЫК ТЕЙЛӨӨ ТАРМАГЫ

Социалдык тейлөө тармагы жыл санап кеңейип жатат, айрыкча шаар калкынын жакыр катмарын кедейчиликтен алып чыгуу максатында атайын программалык аракеттер көрүлүп, шаардын КОР программасын 2010-жылга чейин турмушка ашыруу аракети колго алынган.

Социалдык коргоо башкармасы

Социалдык коргоо башкармасы эң алгач шаардык камсыздоо бөлүмүнүн карыларды тейлөө бөлүмчөсү болуп түзүлгөн. Ал кезде бөлүмчөнү Батыршина С.В. жетектеген.

1994-жылы шаардык социалдык коргоо бөлүмү түзүлүп, 4 адам эмгектенген. Мекеменин жетекчиси болуп Шабданов Тагайбек Козубекович дайындалган.

Бөлүмдүн ишин жандандыруу аракеттери көрүлүп, калктын социалдык абалын жакшыртуу максатында чет элдик гуманитардык жардамдарды алып келүү иши жүзөгө ашырылып, көп бүлөлүүлөргө жана кары-картаңдарга Франс-Либерти, майыптар үчүн «Каунтерпарт-концорциум» кайрымдуулук корпусу, согуштун майыптарына жана катышуучуларына, балалыгынан майыптар, жалгыз бой энелер үчүн Германиялык «Аграакция» коомдук уюмдарынан жардамдар берилген.

Бөлүм он жыл ичинде структуралык жактан бир топ өзгөрүлүп, учурда төрт бөлүмдөн турган башкармалыкта 25 штаттык бирдик бар. Пенсия, пособия бөлүмдөрү, жеңилдик берүү, паспорттоштуруу, даректүү социалдык коргоо бөлүмдөрү иштейт.

Башкармалыктын жетекчиси Шерикбаева Чынара Токтомамбетовна.

Калкты ишке жайгаштыруу борбору

Калкты ишке орноштуруу жана маалымат борбору 1973-жылы 7-августта түзүлүп, анын директору болуп Мамасейитова Б.У. иштеген.

1977-80-жылы калкты ишке орноштуруу бюросу болгон, жет. Мамасейитова Б.У.

- 1981-85-жылдары Индикеева Бурул
- 1985-88-жылдары Казакова Л.И
- 1989-90-жылдары Шадыканов Т.М.
- 1990-93-жылдары калкты ишке жайгаштыруу борбору болуп кайра түзүлүп, жетекчиси Атантаева Бурулай Есенжановна.

- 1993-1995-жылдары Жороева Светлана Есенжановна иштеген.

- 1996-жылдан ушул кезге чейин Мырзатаева Арзыгүл Жакыбалиевна иштеп келе жатат. Борбордо 5 адам эмгектенет.

Акыркы катталган жумушсуздардын саны 1237 адам, жумуш менен камсыз болгондору 465 адам, кайрылгандардан 152 кызматчы жумушчулар, 60 кесипчилик окутууга жөнөтүлдү 352 адам пособия алат, 77 бош орун көрсөтүлгөн 116 учеттон чыккан.

Социалдык фонд бөлүмү

Шаардык Соц.фонд бөлүмү 1943-жылы шаардык социалдык камсыздоо бөлүмү болуп түзүлгөн. Бөлүмдүн жетекчилери Шарафутдинов М.С., Логода М.А., Бешкемпиров А.Б., Козубаева Б., Макуева З., Воропаева Р.В., Кадыршаев К.К. жана башкалар.

Аталган бөлүмдү 1988-жылдан бери Ороскулова Калима Токтосуновна жетектейт.

1991-жылы Соц.фонд Пенсиялык фонд болуп түзүлүп, Кыдыкбаева Н., Кочкорова З.Ю. пенсиялык фондду жетектешкен.

Кыргыз Өкмөтүнүн 1996-жылдын 12-январдагы №14 токтомунун негизинде шаардык Социалдык камсыздоо бөлүмү жоюлуп, Кыргыз Республикасынын Социалдык фондуна бириккен.

1996-жылдын 1-мартынан учурга чейин шаардык Социалдык фонд бөлүмүн Ороскулова Калима Токтосуновна жетектеп келе жатат.

Бөлүмдө 12 кызматкер иштеп, 120 мекеме-ишкананын 161 жеке ишкерлердин камсыздандыруу төлөмдөрүн топтойт, 3100 пенсия алуучуларды тейлет.

УКУК КОРГОО УЮМДАРЫ

Ташкөмүр шаардык прокуратурасы

Кыргыз ССР Борбордук Аткаруу Комитетинин 1935-жылдын 29-октябрындагы Указынын негизинде Ташкөмүр району менен катар райондук прокуратура түзүлгөн.

Райондун прокурорлору болуп Темиров (аты, жөнү көрсөтүлбөгөн), Свиридов С., Кишкенбаев иштешкен.

1943-жылы шаар статусу берилгенде райпрокуратура шаар прокуратура болуп кайра түзүлгөн (1941-жылдан 1946-жылга чейинки документтер жок болгондуктан 1977-жылдан бери иштегендерди атай кетели – ред. колл.)

1947-жылы Мансуров;

1949-1950-жылдары Жумабаев А;

1951-1952-жылдары Стутко;

1953-1956 жылдары Кривой Д;

1957-1961-жылдары Өмүралиев З;

1962-1966-жылдары Юнеев В.Г.;

1967-1972-жылдары Жирова Н;

1973-1976-жылдары Захарченко Н;

1977-1981-жылдары Нарынов С;

1982-1983-жылдары Өмүралиев Ө;

1983-1990-жылдары Арынов Мырзакмат;

1990-1999-жылдары Өмүркулов Самидин;

1999-ушул кезге чейин Сартбаев Дүйшөнкул Биялиевич иштен жатат.

Шаардык сот

Ташкөмүр шаардык соту 1943-жылдан шаардык эл соту аталып, соттун төрагасы эл тарабынан шайланган.

Мисалы: 1951-1954-жылдарда Буреш Юрий Эл соту болуп шайланган.

Ал эми 1978-1981-жылдары Мураталиев;

1982-1983-жылдары Абдилатов;

1984-1995-жылдары А.Абдыразаков иштешкен.

1995-жылга чейин шаардык соттун имараты азыркы Соц.фонддун имаратында болгон, кийин шаар аткомунун имаратына көчүрүлгөн.

1996-жылдан ушул кезге чейин Абдраимов Жармат Кадырович иштеп келе жатат.

УКБ

Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздугунун шаардык бөлүмү 1982-жылы түзүлгөн. Ага чейин мамлекеттик коопсуздук комитети тарабынан тейленген.

Мамлекеттик коопсуздук комитетинин шаардагы бөлүмүнүн 1-жетекчиси Маккамов Мансурбек Маккамович болгон.

1988-жылдан 1994-жылдын сентябрына чейин Шепитько Олег Дмитриевич жетекчилик кылган.

СССРдин Президентинин Указы менен 1991-жылы КГБ-ГКНБ (Государственный комитет национальной безопасности) – МУКК болуп аталды.

1994-жылы Жалалабат МУККтун шаардагы бөлүмүнүн жетекчиси болуп Темишов Акаталы дайындалып, 1996-жылдын октябрына чейин иштеген.

1996-жылы Кыргыз Республикасынын Президентинин Указы менен МУКК-УКМ (Улуттук коопсуздук министрлиги) болуп кайра түзүлдү, октябрь айынан баштап УКМдин шаардагы бөлүмүнүн жетекчилигине Юсупбаев Канатбек Мамаатазимович дайындалып, 2000-жылдын майына чейин иштеди.

2000-жылдын май айынан бери Улуттук Коопсуздугунун Министрлигинин шаардагы бөлүмүн Сапаралиев Аманкан Эшмырзаевич жетектейт.

Мекеменин кызматкери Гуляева Н.П. Кыргыз Республикасынын Улуттук коопсуздук кызматынын Ардак грамотасы менен сыйланган.

ШИИБ

Ташкөмүр 1943-жылга чейин Майлысуудагы ички иштер кызматы тарабынан тейленип, бир гана участкалык милиционер болгон.

Шаар статусу алынгандан кийин ички иштер кызматы Алямов В.В., Меньшиков В.В., Лагода В.В., Базарбаев Ч.Б., Трущев А.А., Павликов В.М., Нурматов В.М., Бекматов Т.А., Абсатаров Б.А., Сулайманов Р.М., Му-

расатов А.М., Долонбаев С.Б., Кайыпов М.К. иштеп келишкен.

2002-жылдын октябрь айынан бери милициянын подполковниги Куланбаев А.Т. жетектеп келе жатат.

Мурда партиянын шааркомунун биринчи катчысы болуп иштеген Мырзаалы Абдырахманов Ички Иштер кызматында иштеп генерал-лейтенант болсо, Габидуллин мурда шаардын Ички иштер кызматында иштеп, кийин Министр кызматына чейин жеткен.

1950-жылдары 12 кызматкер, 1960-жылдары 37, 1990-жылдары 110 кызматкер иштесе, учурда 82 кызматкер ички кызматта тартип коргошууда.

Аскер комиссариаты

1939-жылы 21-ноябрда ССР Жогурку Советинин Президиумунун Указы менен Ташкөмүр Аскер комиссариаты түзүлгөн.

Биринчи аскер комиссары политрук Шлапаков Александр Иванович 1939-жылдан 1941-жылга чейин, 1994-2000-жылдары А.М.Темирбаев, 2000-2002-жылга чейин А.К.Керималиев иштеп келишкен.

Азыркы учурда шаардык аскер комиссариатынын комиссары, майор Бодобаев Сыргак Асанкулович.

Шаардагы Аскердик бөлүк

2003-жылдын 20-майында Кыргыз Республикасынын Премьер-министринин №287-РС буйругунун негизинде жана Өзгөчө кырдаалдар жана Экология министринин 27-сентябрь 2003-жылдагы № С-396 – буйругу менен Ташкөмүр шаарына 27-майда 82212 – Аскердик бөлүк жайгаштырылды.

Аскердик бөлүктүн негизги максаты түштүктө өзгөчө кырдаалдар учурунда калктын коопсуздугун ыкчамдык менен камсыз кылуу, кырсыкты жоюуну колго алуу.

Аскердик бөлүк түзүлгөн кезден тартып 11-августка чейин майор Сатылганов Нурбек Салаватович батальонго командалык кылды.

Учурда Аскердик бөлүктүн командиринин милдетин аткаруучу капитан Орозбаев Досмамбет Разылканович.

Ташкөмүр шаардык Мамлекеттик өрткө каршы кызматынын тарыхы

Ташкөмүр шаарынын алгачкы №57 өрт өчүрүү бөлүгү 1929-жылы курулган. Алгачкы өрт өчүрүү бөлүгү курулган мезгилде Ташкөмүр районунда Өрт өчүрүүчү техниканын жетишсиздигинен өрт өчүрүү кызматкерлери 200 литрлик бочка менен суу ташып, өрт өчүрүп кызмат көрсөтүшкөн.

Алгач №57 өрт өчүрүү бөлүгүнө начальник 1951-жылдан 1960-жылга чейин Воробойдин А. жетекчи болгон.

Начальник 1960-жылдан-1965-жылга чейин Киреев;

Начальник 1965-1968-жылга чейин Чикиев;

Начальник 1968-1974-жылга чейин Сайдуллаев Ш.;

Начальник 1974-1978-жылдарда А.Жангиров;

Начальник 1978-1994 жылдарда Т.Бакиев

Начальник 1994-1995 жылдарда Ааматов Р;

Начальник 1995-1996-жылдарда Жумаев С;

Начальник 1996-1997-жылдарда Тураев В;

Начальник 1997-1998 жылдарда Кожобеков Т;

Начальник 1999-2000-жылдарда Амиршаев А;

Начальник 2000-2002-жылдарда Кожобеков Т.;

Начальник 2002-2003-жылдарда Жуманов А;

Начальник 2003-жылдан тартып азыркы күндө А.Орунбаев жетектеп келүүдө.

ФИНАНСЫ МЕКЕМЕЛЕРИ

Финансы бөлүмүнүн тарыхы

Ташкөмүр шаардык финансы бөлүмүнүн 60 жылдык тарыхында анын жетекчилери төмөнкүлөр болушкан.

1942-жылдан-1944-жылга чейин Соколов,

1944-46-жылдары Полянов А.С.

1946-49-жылдары Прокоренко

1949-54-жылдары Родионов М.П.

1954-56-жылдары Коджобеков А.

1956-57-жылдары Адьянов Ж.

1957-59-жылдары Акимжанов З.

1959-72-жылдары Бикбаева М. Е.

1972-79-жылдары Бешкепиров А.Б.

1979-87-жылдары Игамбердиев А.Ю.

1987-90-жылдары Койчуманов Т.Д.

1990-94-жылдары Ормонов А.К.

1994-2000-жылдары Абдурашидов А.

2000-жылдан ушул кезге чейин шаардык финансы башкармасынын башкаруучусу, шаардык кенештин депутаты, «Финансы-экономика кызматынын отличниги» Музуралиев Бейшеналы Мырзабекович иштеп жатат.

Ташкөмүр шаардык регионалдык Казына бөлүмү

1994-жылы 1-июндан баштап негизделген. Биринчи жетекчиси Т.Ж.Жээнбеков дайындалган. 1996-жылдан 1999-жылга чейин Г.Насирдинова жетектеген, ал эми 1999-жылдан 2001-жылга чейин Э.Нурманбетов эмгектенген.

2001-жылдан азыркы учурга чейин Т.Ж.Курбанбеков эмгектенүүдө.

«Кыргызстан» АКБсынын филиалы

1988-жылы шаарда СССР Жилсоцбанкынын Кыргыз кеңсесинин өкүлчүлүк пункту ачылган. Анын негиздөөчүсү азыркы аталган банктын башкаруучусунун орун басары Мостова Мариям Абдуловна болгон. Эмгек стажысы 18 жыл.

Тейленүүчү кадрлардын жана банк кызматынын түрлөрүнүн көбөйүшү менен 1989-жылы ЖСБ өкүлчүлүгүнүн пункту Ташкөмүр ЖСБ бөлүмү болуп кайра түзүлгөн.

1990-жылы 15-мартта шаардык ЖСБ эң мурунку банктардын бири, Кыргызстан банктарынын ичинде жападан жалгыз баалуу металлдарга операция жүргүзүүгө лицензиясы бар «Кыргызстан» Акционердик Коммерциялык Банкынын филиалы болуп түзүлгөн. «Кыргызстан» АКБнын башкармачылыгынын төрайымы белгилүү мөөнөт, Кыргыз Республикасынын ЖК Эл депутаты Садыбакасова Шарипа Садыбакасовна.

«Ташкөмүр» АКБнын филиалынын биринчи башкаруучусу Шайбеков Ултанбай, азыр шаарда жашайт.

1992-жылдан 2001-жылга чейин Молдокеев Жанышбек Пайызбекович, ал эми 2001-жылдан ушул жерге чейин Нурманбетов Эсенбай Асанкулович башкаруучу болуп иштеп келишти.

Филиал 2000-жылы 1453 миң сом пайда алышты.

2003-жылы банк процесстерин жаңы техникалык жана автоматташтыруу механизмдерин өнүктүрүү, кадрларды дүйнөлүк стандарттын деңгээлинде тейлөө аркылуу биринчи жолу «Western Union» эл аралык тейлөө пункту ачылды, мында дүйнө жүзү боюнча акча которуу эсеп ачуусуз ишке ашырылат.

Учурда «Contakt» эл аралык акча которуу системасын ачуунун үстүндө иши жүрүп жатат.

Мамлекеттик салык инспекциясы

Мамлекеттик салык инспекциясы шаарда 1990-жылы ачылган. Биринчи жетекчиси Т.Койчуманов болгон.

1991-1996-жылдары Ахунбаева П.А.;

1996-1997-жылдары Сарманов И.;

1997-1999-жылдары Музуралиев Б.;

1999-2003-жылдары Эгемберидев К.;

2003-жылдын башынан бери шаардык Кеңештин депутаты Суранбаев Т.Ж. жетектеп келе жатат.

Салык инспекциясы түзүлгөндөн бери Ж.Конгайтиев, Р.Асаналиев, М.Жоробеков, Л.Хасанова, З.Талибаева эмгектенишүүдө.

Узак мөөнөт иштегендиги жана мамлекеттик салык инспекциясын түзүүдөгү салымы үчүн Ахунбаева П.А. «Финансы-экономика кызматынын отличниги» наамына татыктуу болду.

ТЕЙЛӨӨ МЕКЕМЕЛЕРИ

“Соодагер” АК

1943-жылы шаардык соода уюму ачылып, шаар калкын керектүү товарлар, азык-түлүктөр менен камсыздоо, тейлөө иштери камсыз кылынган.

Ишкананын алгачкы жетекчилери: Новиков В.Т., Назаров А.Б., Грек М.П., Полякова Э., Исраилов А., Сурбаев О., Кадыржанов Ш., Шалмурзаев С., Султанов Х., Ысманов Т., Осмонов Ж..

1993-жылы шаардык соода уюму «Соодагер» акционердик коомуна биригишкен, уставдык капиталы 137909

сом 70 тыйын. Төрагасы Эркин Тетишев болгон, 1994-жылы 14-сентябрдагы акционердик чогулушта төрага шайлоо маселеси көтөрүлүп, «Соодагер» АК төрагалыгына Калмырзаев Каныбек шайланып, ушул кезге чейин иштеп жатат.

Шаардык керек-жарак кооперативи

XIX кылымдын биринчи жарымында Францияда кол өнөрчүлөр жана жер иштетүүчүлөр, соодагерлер биригип өздөрүнүн иштерин өркүндөтүү үчүн керек-жарак кооперативин уюштурушкан, андан кийин башка жактарга кенири тараган.

1943-жылы шаардык керек-жарак кооперативи уюштурулуп, шаарда базасы болбогондуктан Ноокен районунун ККК филиалы болуп даярдап сатуу мекемеси ачылган. Анткени Ташкөмүр шаарында темир жол болгондуктан Кетментөбө, Аксы, Чаткал аймактарынын дыйкандары өндүргөн айыл чарба азык-түлүктөрүн, пахта, картошка, пияз ж.б. түшүмдөрүн жана малчарбасынын эт, жүн, тери, башка жайнап, керектүү жерлерге сатып өткөрүшкөн.

1956-жылы Ош областтык керек-жарак коомдор бирикмесинин чечими менен өз алдынча Даярдап сатуу мекемеси болуп түзүлгөн.

1963-жылы кеңейтилип, кайрадан Соода сатык бирикмеси түзүлгөн, 1976-жылы бул мекеме шаардык Соода өндүрүштүк бирикмеси болуп аталган.

1993-жылы Жалалабат облскерекжарак союзунун чечими менен шаардык керек-жарак коому болуп түзүлгөн.

2000-жылы шаардык керек-жарак кооперативи болуп кайрадан түзүлгөн.

Аталган мекеменин аракети менен шаардын борбордук базары, кичирайондогу «Нарын» соода комплекси жана базары «Алтын күз» соода комплексинин курулушу башталып, 1989-жылы ишке берилген.

Ташкөмүр шаардык керек-жарак кооперативи биринчилерден болуп 1988-1989-жылдары дүйнөлүк рынокко өз алдынча чыгып, Кытай Эл Республикасы менен соо-

да-сатык байланыштарын түзүп, союздук маанидеги сыйлыктарды алууга жетишкен. Ал кезде Центросоюздун уруксатысыз тышкы соодага мүмкүн эмес болгон.

1992-жылы Токтогулда, 1991-жылы Ноокенде болуп өткөн катуу жер титирөөлөрдө жапа чеккендерди курулуш материалдары, тамак азыктары, турмуш-тиричилик керектөөлөрү менен камсыз кылган.

Керек-жарак коомунун жетекчилери:

1943-1956-жылдары Жолдошалиев Темирбек;

1956-1964-жылдары Жээнбаев Карыпбай;

1964-1970-жылдары Тентимишов Эркинбай;

1970-1976-жылдары Сүйүнбаев Эркинали;

1976-1982-жылдары Сыдыков Кутбидин;

1982-1986-жылдары Молдалиев Тажибай;

1986-1991-жылдары Тургунов Сулайман;

1991-1993-жылдары Абдыкадыров Марат;

1993-1995-жылдары Жолдошалиев Азиз;

1996-1997-жылдары Айтмырзаев Ибраим;

1997-2003-жылдары Берикбаев Жоомарт;

2003-жылдын апрель айынан августка чейин Исаков Каныбек иштеген;

2003-жылдын октябрь айынан бери Үмөталиев Аваз иштеп келе жатат.

Ташкөмүр шаардык борбордук базары

Шаар жетекчилиги тарабынан шаардын борборуна жаңы типтеги (ошол кездеги) стандарттуу базар куруу маселеси көтөрүлүп, 1989-жылы шаардык даярдап сатуу мекемесинин директору Тургунов Сулаймандын жетекчилиги астында курулган.

Базардын биринчи жетекчиси болуп Шадиев Маматкул иштеген. Кийин Мавлянов Кыргызалы, Якубакунов Кадыр, Мамасейитов Садырбек, Берикбаев Жоомарт (шаардык керек-жарак коомуна бириктирилген), азыркы учурда шаардык базарда 20-30 адам соода-сатык иштерин жүргүзүшөт.

Базардын азыркы жетекчиси Султан Умарбеков.

Ветеринардык башкармалык

Шаар калкына ветеринардык кызмат көрсөтүү үчүн 1943-жылы Ташкөмүр шаардык ветеринардык санитар-

дык станция уюшулуп, башкы ветеринардык врач болуп Чолпонбаева С. дайындалган.

1958-1978 жылдары Халматов Хайдар жетектеген.

1978-1986 жылдары Максыталиев

1986-жылы Боталиев Ч.

1986-жылдан ушул кезге чейин мамлекеттик ветеринардык башкарманын жетекчиси, башкы ветеринардык врач болуп Чойбеков С.М. иштеп келе жатат.

Ветстанция 1986-жылы Малдардын оорусуна каршы күрөшүү станциясы, 1991-жылы Мамлекеттик ветеринардык борбор, 1996-жылдан Мамлекеттик ветеринардык башкармасы болуп түзүлгөн, үч ветеринардык пункт бар. Алар Шамалдысай, Кызылжар айыл өкмөттөрүндө жана Тендик коомдук комитетинде жайгашкан, мындан сырткары Шамалдысай, Ташкөмүр базарларында ветеринардык санитардык экспертиза иштейт.

«Акбашат» суу ишканасы

1994-жылы суу жана жылуулук ишканасы болуп уюшулган, жетекчиси Абдыкадыров Эргешбай, 1997-жылы аталган ишкана «Суубулак» деп аталып, суу менен камсыздоочу ишкананын жетекчиси Калматов Т.К. иштеп, кийин 2000-жылдан ЖКХ Департаменти аталып, шаардык ККП, «Суубулак» ишканалары бириктирилип, жетекчиси Кубатбеков Ж.М. 2002-жылы «Акбашат» ишканасы өзүнчө ишкана аталып, жетекчиси Чуванов В.А. болгон, азыркы учурда бул ишкананы Бочкарев Владимир Михайлович жетектеп жатат. Шаарда 1998-жылы өзү агымы менен келүүчү 2000 метрге жакын суу түтүкчөсү жеткирилип, шаар калкын суу менен камсыз кылуу жакшыртылган,

Учурда шаарда таза суу маселесин чечүүнүн үстүндө иш жүрүп жатат.

Жылуулук ишканасы

1996-жылдын 17-январында Ташкөмүр шаардык мамлекеттик администрациясынын алдында «Жылуулук» ишканасы түзүлгөн.

1998-жылдан Жалалабат «Теплокомунэнерго» башкармалыгынын карамагына өткөрүлгөн жана Шамалдысайдагы жылуулук ишканасы 2000 жылга чейин бир участка катары «Жылуулук» ишканасынын карамагында болгон. Ишканада 11 откана бар. Жумушчулардын саны жай убакта-30, кышкысын - 80ге жетет.

«Жылуулук» ишканасы түзүлгөндөн тартып анын жетекчиси болуп Багышбеков Жаныш иштеп келе жатат.

Шаардык жерге жайгаштыруу жана кыймылсыз мүлккө укуктарды каттоо башкармасы

1999-жылдын май айында уюшулган. Ал кыймылсыз мүлктөрдүн жайгашкан ордун жана чек арасын тактап каттоого алып, укуктук жактан мамлекеттик коргоого алуучу мекеме болуп эсептелет.

Аталган башкармалыктын биринчи жетекчиси болуп Шералиев Жоробек дайындалып 2000-жылга чейин иштеген. 2000-жылдан ушул кезге чейин Абдыманап Калилов жетектеп келе жатат. Башкармалык тарабынан 25 кадр (жогорку билимдүү) тандалып кыска мөөнөттүк окуудан соң сертификатка ээ болушуп, менчиктештирүүнү жана кыймылсыз мүлктү каттоо ишин жүргүзүп жатышат.

Турак-жай пайдалануу ишканасы

1989-жылдын 12-мартында түзүлгөн. Алгачкы жетекчиси болуп Сыргабаев дайындалган. Андан кийин Кудайбердиев Райкан Рахманалиевич, Гавхаров Курманалы 1997-жылы Турак жай коммуналдык чарба департаментине биригип жетекчиси Кубатбеков Жалгашбай Момуналиевич болгон.

2000-жылдан кайрадан ЖЭП түзүлүп, жетекчилигине Жакыпбеков Нишарат дайындалган.

2001-жылы Кошалиев Разылбек

2002-жылы августта Кулманбетов Абдилазим

2003-жылдын августунан Кудайбердиев Райхан жетекчи.

«Мээнет» акционердик коому

Шаардык коммуналдык чарба ишканасынын жетекчилери: Томецкий, М.Конурбаев, М.Ирсалиев, М.Агачев,

Ж.Асанбаев, В.Поддунный, Т.Акатаев, Р.Кошалиев, Ж.Кубатбеков, Б.Момукулов, Т.Көпчүкбаев.

«Мэнет» АК азыркы жетекчиси Кулманбетов Абдилазим.

ККПнын айдоочулары Ботобаев А., Сартбаев А. шаардык Кенешке депутат болушкан.

«Дүйшөн» менчик базары

Шаарда ачылган «Космос» фирмасы 1990-жылы Чикиева Уулкан тарабынан ачылып, 1996-жылы фирманын «Дүйшөн» базары курулушун баштаган, 1998-жылы пайдаланууга берилген.

«Космос» фирмасынын аткаруучу директору Чикиев Дүйшөн Чикиевич, «Дүйшөн» базарынын жетекчиси Кошалиев Разилбек.

Учурда менчик базарда 200гө жакын жеке ишкерлер, базарчылар соода-сатык кылышат.

ШААРДЫН КӨРҮНҮКТҮҮ АДАМДАРЫ

Чыныбаев Кудайберген – (1930-1997) Токтогул районунун Белалды айылында төрөлгөн, шахтачы, Социалисттик Эмгектин Баатыры, 1955-жылдан КПССтин мүчөсү, эмгек жолун 1950-жылы «Капитальный» шахтасында өткөөлчүлүктөн баштаган. 1970-жылы «Северный» шахтасында өткөөлчүлөр бригадасында бригадир болуп иштеген. Ленин, «Эмгек Кызыл Туу», «Ардак Белгиси» ордендери жана медалдар менен сыйланган. Экинчи даражадагы Манас орденинин ээси. Ардактуу шахтачы, шаардын ардактуу атуулу болгон.

Кабаев Акбаралы Саринжиевич – 1951-жылы Аксы (мурдакы Жаңы-Жол) районунун Жолборсту айылында туулган. 1973-жылдан бери «Нарынгидроэнергострой» ишканасында бир кесипте үзүрлүү эмгектенип келе жатат. 1975-жылы М.Сабилов жетектеген аскага чыгуучулар бригадасында иштеген, 1983-жылдан баштап ошол эле кесип монтаждоочу аталып, бригаданы жетектеп келе жатат. Ал 1985-жылы «Эмгек Дагкы» ордени, 1986-жылы Кыргыз ССР Жогорку Советинин Ардак грамотасы менен сыйланган. 2000-жылы «Кыргыз ССРине эмгек синирген куруучу» наамы,

2000-жылы «Ак Шумкар» тагынып, «Кыргыз Эл Баатыры» наамы ыйгарылган.

Анын бул бийик даражага жетүүсүнө 20-30 жылдап чогуу иштешкен А.Шабралиев, С.Ибрагимов, С.Сансызбаев жана башкалардын кошкон салымы бар.

«Кыргыз Эл Баатыры» А.Кабаев Ташкөмүр шаарында жашайт, 4 уулу, 2 кызы, 6 небереси жана эли-журту менен сыймыктанат.

Шарипов Жусупбек Шарипович – 1955-жылы туулган. Кесиби инженер-куруучу. Саясий ишмердигин Ташкөмүр шаардык Аткаруу комитетинин төрагасынын орун басарлыгынан баштап (1986-1989-жыл), Саратов шаарындагы Жогорку партиялык мектептен такшалуудан өткөн, кийин Ош шаарында (1990-1997-ж.) акимдин орун басары жана 1999-2000-жылдары Бишкек шаарынын Октябрь районунда, Ош шаарында аким болуп иштеген.

Кыргыз Республикасынын Президенттик Администрациясынын инспектору, бөлүм башчысы, орун басары (1997-1999-ж.), 2000-2002-жылдары Ысыккөл областтык администрациясынын башчысы - губернатору.

Ал эми 2002-жылдан бери Жалалабат областынын губернатору. Көптөгөн мамлекеттик сыйлыктардын ээси.

Атабекова Гульбара Аруновна – 1936-жылы Кемин районунун Жаңы-Алыш айылында туулган. 1954-жылы Фрунзедеги (Бишкек) А.С.Пушкин атындагы №5-мектепти бүтүргөн. 1960-жылы КММИнин дарылоо бөлүмүн аяктагандан баштап Ташкөмүр шаардык ооруканада участкалык терапевт, бөлүм башчы, башкы врачтын дарылоо иштери боюнча орун басары болгон. 1979-жылдан 1991-жылга чейин шаардык оорукананын башкы врачы болуп иштеген. «Ардак белгиси» ордени, СССР саламаттык сактоонун отличниги төш белгиси, Кыргыз ССР Жогорку Советинин Ардак грамотасы менен сыйланган. Кыргыз ССРинин эмгек синирген врачы.

Вообеков Абдыкадыр – 1931-жылы Токтогул районунда туулган. 1952-1955-жылдары Советтик Армияда кызмат өтөгөн. 1955-жылы шахта башкармалыгына ишке кирген. 1957-жылы март айынан баштап Кара-Суу резинде бургулоо участогунун машинисти болуп өмүрүнүн

акырына чейин иштеген. 1981-жылы «Ардак Белгиси» ордени, 1971-жылы Ленин ордени, 1984-жылы «Эмгек Кызыл Туу» ордени менен сыйланган. Шаардын ардактуу атуулу, шаардык Кеңештин бир нече жолку депутаты.

Мырзакеев Маша – 1926-жылы Аксы районунун Аксуу айылында туулган. Улуу Ата Мекендик согуштун катышуучусу.

1950-жылы Ташкөмүр кен башкармалыгынан эмгек жолун баштаган.

1960-жылдан пенсияга чейин шаардык автобазада шофер болуп 40 жылдан ашуун иштеген.

Сыйлыктары:

1971-жылы Ленин ордени менен сыйланган.

1970-жылы Кыргыз ССР Министрлер Советинин Ардак грамотасы менен, ушул эле жылы Кыргызстан КП БКнын Ардак грамотасы менен,

1974-жылы жана 1985-жылы Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиумунун Ардак грамотасы менен эки жолу, автотранспортунун министрлиги Ардак грамотасы менен,

1993-жылы Кыргыз Республикасынын Ардак грамотасы менен сыйланган.

Мындан башка областык, шаардык көптөгөн сыйлыктардын ээси, бир нече жолу шаардык Кеңешке депутат болгон. «Ташкөмүр шаарынын Ардактуу атуулу», персоналдык пенсионер.

Мендигулов Жолдошбек – 1936-жылы 15-майда Токтогул районунун Куйбышев колхозунда туулган.

1957-жылы Ташкөмүр кен башкармалыгына жумушчу болуп ишке кирген, 1958-жылы кол менен көмүр казуу боюнча звено башчы болуп иштеп, 1969-жылы «Донбас» көмүр бассейнинен комплекстүү механизацияны үйрөнүп, шахтадагы биринчи механизациялык комплекске звено башчысы болуп пенсияга чейин иштеген.

Ал «Ардактуу шахтер», «Ардактуу механизатор», «Кыргыз ССРинин эмгек сиңирген шахтеру» наамдарынын, «Ардак белгиси орденинин», «Шахтердук Даңк» белгисинин үч баскычынын ээси, Кыргыз ССР Жогорку Советинин Ардак грамотасы менен сыйланган, Кыргыз ССРинин мамлекеттик сыйлыгынын лауреаты. Эл депутаттарынын областык Кеңешинин депутаты болгон.

Кадырова Батма – 1922-жылы туулган. 1937-жылдан 1988-жылга чейин №4-орто мектепте 40 жылдан ашуун башталгыч класстардын мугалими болгон.

1964-жылы «Элге билим берүүнүн отличниги».

1968-жылы «Кыргыз ССРинин эмгек сиңирген мугалими» деген наамга татыктуу болгон.

Кулдышев Маамидалы Сагинбекович – 1958-жылы Ташкөмүр шаарында туулган. №7-ПТУда окуп, электрослесарь адистигине ээ болгон. 1995-жылы ЖАМУнун Каракөл шаарындагы технологиялык факультетин аяктап, инженер-куруучу адистигин алган.

Эмгек жолун 1979-жылы Ташкөмүр шахта башкармалыгында электрослесарь, андан кийин Токтогул ГЭС каскадында, №370-ПМКда электрослесарь, звено башчысы, жаштар бригадасынын бригадири болуп иштөө менен баштаган. 1989-жылы СССР Жогорку Советине депутат болуп шайланган. 1992-жылдан «Ташкөмүр курулуш» трестинде төраганын орун басары, кийин аталган мекеме «Курулуш» холдинг компаниясы болуп түзүлгөндө вице-президент. 1996-жылдан бери «Күч» акционердик коомунун төрагасы. Эл депутаттарынын Жалалабат областтык Кеңешинин депутаты. 2003-жылдан шаардын Ардактуу атуулу.

Темирбаев Мойдун – 1934-жылы туулган (1934-1996). Эмгек жолун 1950-жылы Жогорку чыңалуудагы линияны ремонттоо жумушчусу болуп баштаган. 1953-жылы «Капиталдуу» шахтасында иштеген. 1958-жылы «Северный» шахтасында өткөөлчүлөр бригадасынын бригадири болгон. Ленин, «Октябрь революциясы», «Эмгек Кызыл Туу» ордендеринин, «Шахтердук Даңк» белгисинин үч баскычынын ээси. «СССРдин ардактуу шахтеру», «Кыргыз ССРинин эмгек сиңирген шахтеру», союздук маанидеги персоналдык пенсионер болгон.

СССР Жогорку Советинин 7-8-9 чакырылышынын депутаты, шаардын Ардактуу атуулу болгон.

Токтомамбетова Сайнаке – 1934-жылы Чүй облусунда төрөлгөн. 1957-жылы КМУнун география факультетин бүтүргөн. 1957-жылы Аксы районунун Ак-Суу орто мектебинде иштеп, ошол эле жылы Ташкөмүр шаарындагы №4-орто мектепте иштейт. 1961-1963-окуу жылда-

ры мектептин окуу бөлүмүн жетектеп, 1963-жылдан 1991-жылга чейин, 28 жыл бир мектептин директору болуп иштеди. 1964-жылы Кыргыз ССР Жогорку Советинин Ардак грамотасы, 1970-жылы «Эмгектеги каармандыгы үчүн» медалы, 1996-жылы «Эмгек Кызыл Туу» ордени менен сыйланган. 1995-жылы «Кыргыз Республикасынын эмгек синирген мугалими» наамына ээ болгон. 1997-жылдан персоналдык пенсионер. Шаардын Ардактуу атуулу.

2003-жылы «Мээрим» эл аралык кайрымдуулук фондусу тарабынан «Кутман эне» эларалык сыйлыгына татыган.

Арыков Курманбек Жороевич – 1949-жылы Аксы районунун Кызылтуу айылында туулган.

1977-жылдардан кийин Ташкөмүр, Шамалдысай ГЭСтеринде бетон куюучу болуп иштеген.

КР ЖС Президиумунун эки Ардак Грамотасына татыктуу болгон.

1991-жылы «СССР энегетикасынын жана электрофикациясынын отличниги» наамын алган. 1995-жылы «Кыргыз Республикасынын эмгек синирген куруучусу» наамы берилген.

2003-жылы «Кыргыз Эл Баатыры» наамы ыйгарылган.

Рыскулбеков Соңунбек – 1947-жылы туулган. Кесиби - тоо инженери. Кесиби боюнча иштегенден кийин, партиялык, Советтик кызматтарда эмгек өтөгөн.

1991-1992-жылдары шаардык Аткаруу комитетинин төрагасы.

1992-1994-жылдары шаардык мамлекеттик администрация башчысы болгон.

Азыркы убакта «Ташкөмүр» АК директорлор Кеңешинин төрагасы.

Ахмеджанов Якубжан – өзбек, 1926-жылы Жала-лабат шаарында туулган.

Ташкөмүр шаарында эт комбинатынын директору болуп иштеген.

«Ардак Белгиси» орденинин ээси.

Казакбаев Калдар – кыргыз 1947-жылы Сузак районунун Жергетал айылында туулган.

Эл депутаттарынын Ташкөмүр шаардык Кеңешинин төрагасынын орун басары болуп иштеген. Шаардык автобазада директор болгон.

Молдобаев Дайырбек – 1936-жыл туулган. 1961-жылы ФПИни окуп бүтүргөн.

1962-1967-жылдары Ташкөмүр кен башкармалыгында, кийин автобазада иштеген.

1968-1977-жылдары Ташкөмүр автобазасында жетекчи,

1977-1984-жылдары Кызылкыя жүргүнчүлөрдү ташуучу автобазада жетекчи,

1984-1992-жылдары Жалалабат жүргүнчү ташуу автобазасында жетекчи болуп иштеген.

1992-1996-жылдары Ташкөмүр автобазасында иштеп, пенсияга чыккан. «Данк» медалынын жана Лениндин 70 жылдык юбилейлик медалы менен сыйланган.

Мырзакматов Абдыманап – 1949-жылы Ленин (Ноокен) районунун Кыла айылында туулган.

1976-жылы шаардык поликлиниканын башкы дарыгери болуп, 1980-1984-жылдары шаардык борборлоштурулган оорукананын башкы дарыгеринин дарылоо боюнча орун басары, кийин Шамалдысай участкалык ооруканасынын башкы дарыгери болуп иштеген.

Учурда «Жалалабат» курортунун башкы дарыгери.

«Кыргыз Республикасынын саламаттык сактоо тармагынын отличниги», «КР эмгек синирген врачы».

Жаналы уулу Назар – 1915-жылы Аксы районунун Пачата айыл өкмөтүндө туулган.

1953-1954-жылдары партиянын Ташкөмүр шааркомунун 2-катчысы болуп иштеген.

«Ардак белгиси», Улуу Ата Мекендик согуштун I даражадагы, «Кызыл Жылдыз» ордендери жана каармандыгы үчүн медалдары менен сыйланган.

Сыдыков Шералы – (1950-1999). Аксы районунун Жаңыжол кыштагында туулган.

1996-жылдары Ташкөмүр шаардык мамлекеттик администрация башчысы.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаты болгон.

Исмаилов Бекмырза – 1937-жылы Базаркоргон районунун Акман айылында туулган.

Ал биринчи эмгек жолун 1962-жылы Майлысай шаарчасындагы ооруканада башкы врачтын орун басары жана башкы врачы болуп 1977-жылга чейин эмгектенген. 1977-жылдан 1982-жылга чейин Республикалык психоневрологиялык диспансердин башкы врачы болгон.

1983-1987-жылдары Саламаттык сактоо министринин орун басары, министри болуп иштеген.

Учурда ардактуу эс алууда.

«Эмгек Кызыл Туу» ордени жана медалдар менен сыйланган. «Саламаттык сактоонун отличниги».

1980-жылы «Медицина илиминин кандидаты» деген илимий даражага ээ болгон.

Кыргыз Республикасынын эмгек сиңирген врачы.

Осмонов Шермадат – 1944-жылы Базар-Коргон районунун Базар-Коргон кыштагында туулган.

Ташкөмүр шаарында 1993-жылы мамлекеттик администрация башчысынын орун басары болуп иштеген.

Анаркулов Тургунбай – 1948-жылы Ноокен районунун Үчкоргон айылында туулган.

Эмгек жолун «Ташкөмүр» совхозунда жумушчу болуп иштеп баштаган. 1971-1978-жылдары шаарда кооперативдик соода мекемесинде сатуучу, ага товар жүргүзүүчү, директордун орун басары болуп иштеген.

Учурда Ноокен райондук мамлекеттик администрациясынын башчысы.

КР ЖК эки жолку депутаты.

Бөкөшов Жамгырбек – 1954-жылы Токтогул районунун Үчтерек айылында туулган. Философия илиминин доктору. Учурда ЖАМУнун ректору.

1996-жылы шаардык шайлоочулар тарабынан КР ЖК депутат болуп шайланган.

Токтосунов Турусбек – 1948-жылы Аксы районунун Аксуу айылында туулган.

1991-жылдан 1997-жылга чейин Эл депутаттарынын шаардык Кеңешинин төрагасы болуп иштеген. Учурда областтык темир жол башкармасына жетекчи.

Юлдашев Газыбек – 1921-жылы Ноокат районунун Караван кыштагында туулган.

1953-1955-жылдары партиянын шааркомунун экинчи катчысы, 1955-1960-жылдары биринчи катчысы болуп иштеген.

Кыргыз ССРинин ЖС депутаты.

Учурда Майлууусуу шаарында жашайт.

Соурбаев Онолбек – 1933-жылы Аксы районунда туулган. Жаш кезинен уран шахтасында иштеп, кийинчерек соода тармагында жетекчилик кызматтарда иштеген. Уюштуруучу катары шаардын аймагында көп курулуштарды бүткөрүп, эмгеги синген.

Кыргызстан Жазуучулар Кошунунун мүчөсү, 5 китептин автору. Ардактуу эс алууга чыкканына карабастан Шамалдысай асфальт-бетон заводунун директору болуп иштеп жатат.

Маматов Абдымуктар – 1950-жылы Өзгөн районунун Жалпак-Таш айылында туулган.

1991-жылы Ташкөмүр нефтебазасында директор болуп иштеген. «Кыргыз Петролеум Компани» биргелешкен ишканасында директор.

«Ташкөмүр шаарынын Ардактуу атуулу» наамына ээ болгондор

Ташкөмүр шаардык мамлекеттик администрациясы менен Эл депутаттарынын шаардык Кеңешинин биргелешкен токтомунун негизинде шаардын өсүп-өнүгүшүнө кошкон салымы үчүн төмөнкү атуулдарга «Ташкөмүр шаарынын Ардактуу атуулу» наамы 1993-жылы ыйгарылган:

1. Чыныбаев Кудайберген;
2. Плотников Борис Иванович;
3. Баймурзаев Жаныбек;
4. Темирбаев Мойдун;
5. Трупчанинова Соломея Яковлевна;
6. Бообеков Абдыкадыр;
7. Кадырова Батма;
8. Эргешбаев Жайлообай;
9. Мырзакеев Маша;
10. Ирсалиев Мейман;
11. Рудченко Василий Хрисанфович;

Ал эми 2003-жылы:

1. Кошалиев Анаш;
2. Кулдышев Маминалы Сагимбекович;
3. Терегулова Алла Ахмедовна;
4. Тюпко Николай Афанасьевич;
5. Яковенко Евгения Егоровна.

**Кыргыз Республикасынын Президенти Аскар Акаев
шаарыбызга канча жолу келген?**

1. 1992-жылы 4-сентябрда Шамалдысай ГЭСнин биринчи агрегатынын ишке берилишине.

2. 1993-жылы 31-август – Шаардын 50 жылдык мааракесине.

3. 1994-жылы 26-январь – Шамалдысай ГЭСнин экинчи агрегаты ишке берилишине.

4. 1995-жылы 16-декабрь – Президенттик шайлоого карата жолугушууга.

5. 1997-жылы 8-сентябрь – «Кристалл» МАК биринчи кремний чыгарылышына.

6. 1999-жылы 22-декабрь – Токтогул ГЭСнин 25 жылдык майрамына.

7. 2001-жылы 19-сентябрь – көмүр, отун жана энергетика өндүрүү иштеринин жүрүшү боюнча.

8. 2001-жылы 26-декабрь – Ташкөмүр ГЭСнин толук кубаттуулукта ишке берилиш салтанатына.

9. 2002-жылы 27-август – Шамалдысай ГЭСнин толук кубаттуулукта пайдаланууга киргизилгенде Кыргыз Республикасынын Президенти А.Акаев келип катышкан.

**ШААР КАЛКЫ СЫЙМЫКТАНГАН АТУУЛДАР
(ИМИ ГОРДЯТСЯ ТАШКУМЫРЦЫ)**

АБДРАХМАНОВ МЫРЗАЛИ АБДРАХМАНОВИЧ
АЙТИКЕЕВ АКПАРАЛЫ ИСРАИЛОВИЧ
АЛЫБАЕВ КУРМАНБЕК
АМАНБЕКОВ ЖОЛДОШ
АНАРБАЕВ БУСУРМАНКУЛ
АНАРКУЛОВ ТУРГУНБАЙ
АРТЫКБАЕВ ОСМОНБЕК МАМБЕТЖАНОВИЧ
АТАБЕКОВА ГУЛЬБАРА АРУОНА
АТАШЕВ КУРМАНБЕК КАЗИЕВИЧ
БАКИЕВ ОСМОН КЕРИМБАЕВИЧ
БАРКИТОВА АСИЯТ ДОСЖАНОВНА
БАТЫРКАНОВ АБДРАИМ САТЫБАЛДИЕВИЧ
БӨКӨШОВ ЖАМГЫРБЕК БӨКӨШОВИЧ
БОЛОТАКУНОВ ЖОЛДОШБЕК
БООБЕКОВ АБДЫКАДЫР
ДАНОВ ПЕТР АРСЕНТЬЕВИЧ
ДОСБАЕВ ЫМАНБЕРДИ ЫРАЙЫМБЕРДИЕВИЧ
ЕГОРОВ АЛЕКСЕЙ ПЕТРОВИЧ
ЕЛЬНИК ЛЕВ САМОЙЛОВИЧ
ЖАКЫПБАЕВ МАМАТНАЗАР АБДЫКАЛЫКОВИЧ
ЖУМАГУЛОВ САГЫНБЕК ЖУМАГУЛОВИЧ
ЖУСУБАЛИЕВ ИЛЪЯС
ИБРАЕВ МАРКЕЛ ИБРАЕВИЧ
ИСМАИЛОВ БЕКМЫРЗА ИСМАИЛОВИЧ
КАБАЕВ АКБАРАЛЫ САРИНЖИЕВИЧ
КАДЫРОВА БАТМА КАДЫРОВНА
КАЗАКБАЕВ КАЛДАР
КАЗАКОВ ВЛАДИМИР ИВАНОВИЧ
КАСЫМАЛИЕВ БАЙЫШ КАСЫМАЛИЕВИЧ
КОЖОМАТОВ НАРЫНБЕК ТЕМИРБАЕВИЧ

КУЛДЫШЕВ МАМИДАЛЫ САГИНБЕКОВИЧ
ЛАГОДА В.В.
МАМАСЕЙИТОВ САДЫРБЕК МОЛДОДОСОВИЧ
МАМАСЕЙИТОВА БУМАЙРАМ УТАШЕВНА
МАМАТОВ АБДЫМУКТАР МАМАТОВИЧ
МАМЫРОВ АБДУМАНАП МАМЫРОВИЧ
МАСАИТОВ ИСМАИЛ ИСАКОВИЧ
МАСАЛИЕВ АБСАМАТ МАСАЛИЕВИЧ
МАСИРОВ КОШБАЙ МАСИРОВИЧ
МАХКАМОВ МАНСУРБЕК МАХКАМОВИЧ
МЕДВЕДЕВ ИВАН АНДРЕЕВИЧ
МЕНДИГУЛОВ ЖОЛДОШБЕК
МУКАМБЕТОВ КАРТАЙБЕК
МЫРЗАКЕЕВ МАША МЫРЗАКЕЕВИЧ
НАЗАРКУЛОВ СҮЙҮТБЕК ДӨӨЛӨТОВИЧ
НУРМАМБЕТОВ ТЫНЧТЫКБЕК
НЫШАНОВ ТУРГУНАЛЫ МАТИЕВИЧ
ОКОМБАЕВ ТИЛЕК БУРКАНОВИЧ
ӨМҮРКУЛОВ САМИДИН ИСАТОВИЧ
ОНИЩЕНКО ГЕННАДИЙ
ОСМОНОВ ШЕРМАМАТ ОСМОНОВИЧ
ПАПУЛИН ВАСИЛИЙ МИХАЙЛОВИЧ
РЫСКУЛБЕКОВ СОНУНБЕК РЫСКУЛБЕКОВИЧ
САРКУЛОВ ТУРАР САРКУЛОВИЧ
САРПАШЕВ ТАИРБЕК ДҮЙШЕКЕЕВИЧ
СОРОНБАЕВ МАНАСБЕК РАИШБЕКОВИЧ
СЫДЫКОВ ШЕРАЛЫ МАТЕНОВИЧ
ТЕМИРБАЕВ АШИРБЕК МОЙДУНОВИЧ
ТЕМИРБАЕВ МОЙДУН ТЕМИРБАЕВИЧ
ТОКТОМАМБЕТОВА САЙНЕКЕ
ТОКТОСУНОВ ТУРУСБЕК ТОКТОСУНОВИЧ
ТОКТОСУНОВ МАКСИМ ТОКТОСУНОВИЧ

ТУРДУМАМБЕТОВ ЖОЛДОШБЕК
ТУРДУМАМБЕТОВИЧ
ТЫНЫБЕКОВ ААЛЫ КАРАТАЕВИЧ
УМБЕТАЛИЕВ АКМАТ АСКАРОВИЧ
УМБЕТАЛИЕВА КАДИЧА АКМАТОВНА
ЧЫНЫБАЕВ КУДАЙБЕРГЕН ЧЫНЫБАЕВИЧ
ЧИКИЕВ ДҮЙШӨН ЧИКИЕВИЧ
ШАДЫКАНОВ КАЛЫСБЕК ТОКТОСУНОВИЧ
ШАДЫКАНОВ ТОКТОСУН
ШАРИПОВ ЖУСУПБЕК ШАРИПОВИЧ
ЭРАЛИЕВ ЗАМИР
ЮЛДАШЕВ ГАЗЫБЕК

АВТОРДОН

Урматтуу окурман, шаар тарыхы түбүнө жеткире жазылды деп эчким чекит коё албаган сыңары биз да Кыргыз мамлекеттүүлүгүнүн 2200 жылдыгына, шаарбыздын 60 жылдыгына жана шахтанын 70 жылдыгына арнап өтө кыска мөөнөт ичинде билгендерден сурап, көргөн жерден документтерден чубап аракеттендик, бирок али камтылбаган, чети оюлбаган дың боюнча турган шаарбыздын тарыхынын изи жаңыдан издөөгө алынып жатат деп эсептеңиздер!

Маалымат топтоодо жардам берген шаардын мэринин орун басары Ы.Т.Ызабековго, социалдык сектордун башчысы Т.К.Шабдановго, шаардык аксакалдар Кеңешинин төрагасы К.К.Кадыршаевге, аксакал М.Мырзакеевге, К.Маматкадыровго шаардын башкы архитектору А.Сороновго, ПС ГЭС ишканасы боюнча материалды даярдаган Ө.Токтомамбетовго, билим берүү тармагынан Ж.Эргешбаевге, С.Токтомамбетовага, Р.Турусбековго, Б.Деванаевага жана башка мекеме ишкана жетекчилерине, жеке атуулдарга, шаардын аксакалдарына өтө терең ыраазылык билдиремин.

Мүмкүн болушунча ишкана, мекемелер жөнүндө кененирээк маалымат берүүгө аракет жасадык, тилекке каршы айрым жетекчилердин салкын мамлесинен улам маалыматтар ойдогудай толук болбой калды.

Китепте эске алынбаган, кетирилген кемчиликтер аз эмес, ошондуктан эске алынбаган окуялар, аты аталбаган шаардын атактуу адамдары унутулуп калса, алдын ала кечирим сурайбыз!

Китеп муну менен эле токтоп калбайт, тарых дагы кошумчаланып, улана берет!

Ташкөмүрлүктөр областтык 17-партконференцияда.
Декабрь 1975-ж. Биринчи катарда, солдон оңго:
К. Кадыршаев, К. Чыныбаев, М. Темирбаев, К. К. Аташев, Дадаходжоев.

Ташкумырцы на 17-областной партийной конференции.
Декабрь 1975 г. Передний ряд слева на право Кадыршаев К.
Чыныбаев К, Темирбаев М., Аташев К. К, Дадаходжоев.

Кыргызстан КП Ташкөмүр шаардык комитетинин биринчи катчысы А. М. Мамыров партиялык конференцияда.

Работа партийной конференции. Первый секретарь Ташкумырского ГК КП Киргизии Мамыров А. М.

Кенчилер шахтада

Шахтеры в забое

Көмүр отуну өлкөгө

Уголь для страны

Бүткүл союздук мелдештин жеңүүчүсү болгон
“Ташкөмүр” шахта башкармалыгына Кызыл Туу тапшыруу

Вручение награды победителю Всесоюзного
социалистического соревнования к/у “Таш-Кумыр”.
Знамя вручается директору шахтоуправления “Ташкумыр”
Ельник Л.С.

Шаардын 50 жылдык майрамында
На праздновании 50-летия города

Чыныбаев Кудайберген
Социалисттик эмгектин
баатыры

Герой социалистического труда

Темирбаев Мойдун.
СССР Жогорку Советинин
үч жолку депутаты

Трижды депутат Верховного
Совета СССР

Токтомамбетова
Сайпаке

Шаардын ардактуу атуулу, эл
аралык “Мээрим” кайрымдуулук
фондунун “Кутман эне”
сыйлыгынын ээси.

Почетный гражданин города,
Лауреат премии “Кутман эне”
МБФ “Мээрим”.

1986-жылдан Т.Мамба
Солуш жана эмгек
ардагерлери.
Т.Мамба 1986-жылы,
г. Таш-Кумдук,
Бетеранын ноёни и үрүтү.

Партиконференциядан кийин.
Нөсөтү партиконференция.

Кыргыздардын Бүткүл дүйнөлүк II курултайында. Ортодо КР Баатыры Кабаев А.С. жана губернатор Шарипов Ж.Ш.
На Всемирном II курултае кыргызов. В центре Герой Кыргызской Республики А. С. Кабасв, губернатор Ж. Ш. Шарипов.

Маматназар Абдыкалыкович Жакыпбаев - Ташкөмүр шаарынын мэри.
Мэр города Ташкумыр.

Мэрия жамааты жана шаардык Кеңештин депутаттары.
Коллектив мэрии и депутаты городского Кеңеша.

Кабаев Акбарали Саринжиевич
Кыргыз Республикасынын Эл баатыры

Герой Кыргызской Республики

Темирбаев Ашырбек Мойдунович
Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Мыйзам
чыгаруу жыйынынын аппарат башчысы.

Руководитель аппарата Законодательного Собрания
Жогорку Кенеша Кыргызской Республики.

Кожоматов Нарынбек
Темирбаевич
“Карабалта тоо-кен
комбинаты” АКнун генералдык
директору.

Генеральный директор
АО “Карабалтинский
горнорудный
комбинат”.

Бакиев Осмон
Керимбаевич
КР ЖК Эл өкүлдөр
жыйынынын депутаты,
Ташкөмүр ПСГЭСинин
директору

Депутат СНП ЖК КР,
Директор
Ташкумырского ПСГЭС

Рыскулбеков Сонунбек
Рыскулбекович
Тышкы соода жана өнөржай
боюнча кеңешчиси, “Ташкөмүр”
мамлекеттик АКнун Директорлор
кеңешинин төрагасы.

Советник министра
внешней торговли
и промышленности по
топливно-энергетическому
комплексу, Председатель
Совета Директоров
ГАО “Таш-Кумыр”.

Шаар жетекчилери жана “Мээримчилер” Ташкөмүрдөгү
Балдардын билим берүү борборунун ачылышында.
Руководители и “Мээримовцы” города на открытии
Детского образовательного сектора в г. Ташкумыр.

Нооруз майрамында
На празднике Нооруз

2001-жылдын мыкты адамдары
Лучшие горожане 2001 года

Белгисиз жоокердин эстелигинде.
У памятника Неизвестного солдата.

Шаар жетекчилери шахтада
Руководство города на шахте

Шаарлар маселесине арналган Республикалык жыйында.
На республиканском совещании по проблемам малых городов.

Шахтадан көмүр жөнөтүү.
Отправка угля.

Ташкөмүр ГЭСинин жалпы көрүнүшү.
Общий вид Ташкумырской ГЭС.

Кыш чыгаруу заводунда.
Налажено производство кирпича.

Поселок "Северный" поселугу.

Шаардан чыга бериштеги жайгашкан сүйлөшүү түйүнү,
Бишкек-Ош жолунда.
Новый переговорный пункт на выезде из города
на трассе Бишкек-Ош, мост через Нарын.

“Кристалл” МАК көрүнүшү
Вид ГАО “Кристалл”

Бишкек-Ош жолун Кайра куруу Улуу Жибек жолунда ачуу учурунда КР Президенти А. Акаев, КР Транспорт жана коммуникация министри К. Жумалиев.
Реабилитация дороги Бишкек-Ош Шелковый путь. Президент КР А. Акаев и министр Транспорта и коммуникаций КР К. Жумалиев.

2003-ж 30 август шахтерлер күнү.
В день шахтеров 30 августа 2003 года.

“Сары Алтын” АК жамааты
Коллектив АО “Сары Алтын”

Нооруз. Архитекторлор көргөзмөдө
Нооруз. Выставка Архитектуры.

Шаардык оорукана
Городская больница

**“Курманбек-500” мааракесинде.
Во время празднования “Курманбек-500”.**

**Ташкөмүр ДЭП-38 жумуш учурунда.
Ташкумырский ДЭП-38.**

Мэрия,
Шаардык
Кеңеш

Мэрия,
Городской
Кенеш

Шаарда
3 банк
иштейт

В городе
функционируют
3 банка

Жаңы
автобеттин
имараты

Здание новой
автостанции

В. Лукина

*Шестидесятилетию
города посвящается...*

ТАШКУМЫР
О ВРЕМЕНИ
И О СЕБЕ

Бишкек - 2003

Во второй части книги педагога и журналиста Валентины Анатольевны Лукиной дается краткое описание истории бывшего шахтерского, а ныне и города гидростроителей, энергетиков, студентов. Ведется рассказ о тех, кто в течение шести десятилетий своим трудом создавал славную историю горняцкого края.

Для широкого круга читателей.

«Я обращаюсь ко всем соотечественникам, к нашему народу с призывом достойно провести этот знаменательный для нас год, ознаменовать его новыми свершениями.

Сегодня у нас есть все для того, чтобы успешно двигаться вперед. Это независимое кыргызское государство, испытанная временем демократия, четкая программа действий»

(Из Послания Президента Кыргызской Республики Аскара Акаева народу Кыргызстана и Жогорку Кенешу Кыргызской Республики 12 марта 2003 года.)

* * *

В 1995 году, встречая Президента Киргизии Акаева Аскара Акаевича, ташкумырцы дали наказ-стихотворение руководителю страны, где четко прослеживается уверенность в светлом будущем.

Спустя время Аскар Акаевич прислал свой ответ, который сегодня, спустя 8 лет, стал реликвией города. Президент благодарит автора послания-наказа, всех ташкумырцев за веру в руководство страны и поддержку.

МОЙ ПЕРВЫЙ ПРЕЗИДЕНТ

«У кыргызского народа благодаря инициативе Президента Аскара Акаева появился уникальный шанс заявить о себе как о нации, сохранившей древнюю историю, уходящую в глубь веков».

Медетбек КЕРИМКУЛОВ,
мэр города Бишкек (октябрь 2003 года)

Шестнадцать лет! Жизнь за порогом школы.
Начало юности и добрые мечты
О счастье, мире, столбовой дороге,
Любимом деле и большой любви!

И пусть сегодня в мире неспокойно
Я верю в жизнь, в себя, в свою судьбу
И первому по счету Президенту
В страну мою, Киргизию свою.

Мой первый Президент - Аскар Акаев,
Ученый, он судьбы избранник тот,
Чью улыбку вся планета знает
Она - гарант и мира, и свобод.

Не громогласен он, как Президент России¹
Он обещаний громких не дает,
Умен и тверд, и в этом его сила
Трудом бороться с бедами зовет.

¹Речь идет о первом Президенте России Борисе Ельцине

Мой первый Президент, прошу поверьте
В наш светлый, юный, неустанный труд.
На благо нашей Родины любимой
Грядущие преграды перетрут.

Мой первый Президент, Вы - та опора,
Что веру мне дает и вдаль зовет
Без боязни принять те перемены
Что к лучшему зовут народ вперед.

Промчатся года, версты и столетья,
Но вечен будет мой любимый Кыргызстан.
В историю страны сквозь годы лихолетья
Войдет мой Президент, что нам судьбою дан.

В.ВЛАДИМИРОВА

УВАЖАЯ ПРОШЛОЕ, ПЛАНИРУЕМ БУДУЩЕЕ

*«Ташкумыр - город на перепутье
семи дорог»*

(народное изречение о городе)

Обращение главы города Ташкумыр ЖАКЫПБАЕВА М.А. к горожанам в день празднования 60-летия города Ташкумыр

Уважаемые ташкумырцы! Сегодня, отмечая славную дату - 60-летие города Ташкумыр, не могу не отметить важный факт, - это мероприятие совпало с событием государственного масштаба: 2200-летием Кыргызской государственности. Это, считаю знаковое событие.

60-летие - это отрезок пути, возможность еще раз взглянуть в глубь веков, обратиться к корням своего исторического прошлого, проанализировать настоящее, познать и принять правду о себе, своей земле, чтобы увереннее смотреть в будущее.

Хочу сказать несколько слов о славном прошлом нашего города.

Проект рабочего поселка Ташкумыр был принят на техническом совещании на руднике «Нарын» 29 мая 1936 года. Он был запланирован для нужд угольной промышленности.

Проектом предусматривалось строительство одно и двухэтажных жилых зданий общей кубатурой 764820 метров и зданий общественного сектора: больница - 1, ясли - 4, детские сады - 5, школы - 3, кино клуб - 1, баня -

1, прачечная - 3, поселковый совет - 1, пожарное депо - 1, столовые - 3, хлебопекарни - 1, магазин - 2, дом колхозника - 1.

На основании Указа ЦИК Киргизской ССР от 29 октября 1935 года был образован новый Ташкумырский район, с центром в рабочем поселке рудника «Нарын» в Ташкумыре.

Население Ташкумырского района в 1939 году составляло 16319 человек.

Как районный центр, рабочий поселок Ташкумыр просуществовал до 16 ноября 1942 года. Указом Президиума Верховного Совета Киргизской ССР Ташкумырский район был переименован в Джангижолский и центр района из поселка Ташкумыр был перенесен в село Чонакжол, которое было переименовано в село Джангижол.

Протокол №45 п.23. Этим же Указом рабочий поселок Ташкумыр был выделен из состава Ташкумырского района и отнесен к категории рабочих поселков общественного подчинения.

На основании Указа Президиума Верховного Совета Киргизской ССР от 15 апреля 1943 года рабочий поселок Ташкумыр Джангижолского района Жалалабатской области преобразован в город областного подчинения, сохранив за ним прежнее наименование (Протокол №47 п.16). Соответственно существующий поселковый совет был преобразован в городской совет и был образован городской исполнительный комитет.

При Ташкумырском горисполкоме имелись общий отдел, личный стол, инспектор плановой комиссии, инспектор по культурно-массовой работе, архитектор.

Население города в 1948 году составляло 7108 человек. В течение 1965-1968 гг. было введено в эксплуатацию 7268 м² жилой площади.

А в 1969 году население города составило 20378 человек. За 1966-1970 гг. введен в эксплуатацию больничные комплекс, поликлиника, 7 здравпунктов, 2 фельдшерско-акушерских пункта, пункт скорой помощи, 2 санитарно-эпидемиологические станции, аптеки.

Функционировали следующие объекты: рудоуправление «Ташкумыр» (объем выпускаемой продукции 891 тыс. тонн), хлебный завод (суточной мощностью 37 тонн хлебобулочных изделий), быткомбинат, типография, кирпичный завод, завод по изготовлению стеновых материалов.

Введен в эксплуатацию табачно-ферментационный завод, мощностью 7 тыс. тонн табака в год. Работали 3 средних и 1 восьмилетняя школа, профтехучилище, Дворец Культуры, Дом пионеров, кинотеатр «Салтанат», библиотека, основанная в 1949 году, типография, основанная в 1937 году, выпускавшая многотиражную газету «Знамя Труда». В 1960 году создан Дом быта, оказывавший различные услуги населению и объединявший 37 бытовых точек.

В 1979 году по данным переписи населения в городе Ташкумыр проживало 15756 человек. А в 2003 году население города составило 24300 человек.

За шесть десятилетий город из населенного пункта, население которого строило социализм, стал городом эпохи демократии, сложной эпохи постижения нового, эпохи славного будущего.

Говоря о славном шестидесятилетии, мы будем с благодарностью вспоминать о тех, кто был у истоков создания нашего города, говорить о тех, кто и сегодня своим трудом созидает славу нашего города. Ибо: «В труде и только в труде велик человек!», - сказал классик русской литературы Максим Горький. Пусть их имена навсегда останутся в благодарной памяти ныне живущих и будущих поколений ташкумырцев. Это такие как Нурматов А., Болибаев К., Рукавишников В., Кривопапов А., Конурбаев Маша, Шейин П., Задорожный И., Вайнруб Е., Михеев Л., Мукамбетов К., Коновалов Н., Лапешко Л., Мусуралиев К., Тентимишев Ж., Бубарь Е., Городецкая К., Конопелько Е., Нефедова А., Старченко П. и многие другие.

Пионерами города, первыми его строителями, а затем – шахтерами были те, кто по призыву партии прибы-

ли в наш родной край со всех уголков СССР: Стасевич Н.М., Батыркул Акматов, Буянов Е.Я., Семиглазов И.Н., Рафиков М.Х., Чернов М.Ф., Урустанбеков К., Игамбаев Ж., Сосыкеев Ж., Ташбеков Ч., Джумабаев Т., Янышев А., - вот неполный перечень тех славных сынов основателей нашего города.

Большое складывается из малого. Небольшие города незримо вплетаются в судьбу государства - в мировой процесс. Поэтому в день юбилея нашего города уместно говорить о его древней и новейшей истории, чтобы не обронить связующую нить памяти, обращаться к своим истокам, анализировать настоящее, прогнозировать и строить будущее. Это наша священная задача, наш долг.

С праздником Вас, дорогие ташкумырцы, гости и приглашенные! С 60-летием уходящего корнями в глубокую древность города Ташкумыр! Пусть его судьба, его вклад в экономику страны, его геополитическое значение станут ближе и понятнее сердцу каждого кыргызстанца и гражданина!

ГИМН
города Ташкумыр

Слова: С.Каратаева, Б.Арстанкулова, О.Соурбаева
Свободный перевод с кыргызского: Лукиной В.А.

С былинных времен
Наш город родной
Ты был необжитой долиной
Пришел человек
Трудом рук своих
Он создал наш город любимый
 Вперед, Ташкумыр, дерзая, горя!
 На трудовые успехи!
 Все новое на вооружение, друзья!
 Отметим трудом наши вехи!

И шахты, и ГЭС среди
Скалистых гор
И люди большого Нарына –
Их знают повсюду, с прошлых времен
С кайла, молотка – и поныне!
 Вперед, Ташкумыр, дерзая, горя!
 На трудовые успехи!
 Все новое на вооружение, друзья!
 Отметим трудом наши вехи!

Подземные недра сокровищ полны
Полно и содружество наций
Навеки кыргызы со всеми дружны
Трудясь для народа богатства.
 Вперед, Ташкумыр, дерзая, горя!
 На трудовые успехи!
 Все новое на вооружение, друзья!
 Отметим трудом наши вехи!

В «сороковые огневые», а именно, в 1943-м, в студенческом декабре шахтерский поселок получил статус города. Полыхали вдали войны, славные сыны города были там, на передовой. А здесь, в штольнях «Капитальной» и «Северной» шли свои бои, за уголь, за победу! Впрочем, обо всем по порядку.

ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ И АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНОЕ ДЕЛЕНИЕ ГОРОДА ТАШКУМЫР

В 1930 году, когда в этом регионе открылся угольный бассейн, обосновалось маленькое шахтерское селение, которое в 1943 году переросло в город.

В настоящее время в состав города входит поселок Шамалдысай, Кызылжар и село Тендик. Центром города является город Ташкумыр. Город расположен на правом берегу реки Нарын, вблизи автотрассы Бишкек—Ош. Расстояние до города Бишкек 450 км, а до города Жалалабат 129 км.

Город Ташкумыр с северо-западной стороны граничит с Аксыйским районом, с северо-восточной с городом Каракуль, а с восточной с Ноокенским районом. Территория города составляет 48,3 км², и находится на высоте 585 метров над уровнем моря. В летнее время средняя температура воздуха доходит до +40°С, а в зимнее до -15°С, скорость ветра 6-8 м/с. Население города является многонациональным по составу: кыргызов - 65%, русских - 12%, узбеков - 8%, казахов - 1%, татар - 7%, таджиков - 0,5%, украинцев - 1%, других национальностей - 5%.

Промышленные отрасли города - это добыча угля, гидроэнергетика, химическое производство, ферментация табачного листа, строительство, транспорт и другие.

ОРГАНЫ УПРАВЛЕНИЯ:

Начиная с 1938 года в Жалалабатском областном государственном архиве хранятся данные о руководстве города Ташкумыр - фамилии (нередко без имени и отчества) первых секретарей горкома партии: Абдразаков - 1938 г., Кулешов Петр Иванович - 1939-1940 гг., Аникин Семен Алексеевич - 1941-1947 гг., Кузьмин Михаил Андреевич - 1948-1949 гг., Мамаджанов Курбан - 1950-1951 гг., Барышев Григорий Данилович - 1952-1955 гг., Юлдашев Казыбек - 1956-1959 гг., Цой Леонид Пенгирович - 1960-1961 гг., Исмаилов Тешебай - 1962 г., Алиев Шамиль Артыкбаевич - 1963-1965 гг., Падерин Владимир Александрович - 1966-1967 гг., Абдурахманов Мурзали - 1968-1969 гг., Масалиев Абсамат - 1970 г., Аташев Курманбек - 1971-1975 гг., Ибраев Маркил - 1976-1984 гг., Мамыров Абдуманап - 1985-1989 гг., Казаков Владимир Иванович - 1990 г., Темирбаев Аширбек Мойдунович - 1991-1992 г.

Фамилии председателей исполкомов Ташкумырского городского совета: Щербина - 1943 г., Темиров - 1944-1946 гг., Ломов М. - 1947-1949 гг., Ирсадиев М. - 1950-1955 гг., Ружин Андрей Трофимович - 1956-1959 гг., Назаренко Н. - 1960-1961 гг., Алиев Ш. - 1962 г., Уметалиева Б. - 1963-1964 гг., Чернова Е. - 1965-1968 гг., Кошечая В. - 1969-1973 гг., Султанбаева Клара Улукмановна - 1974-1975 гг., Ткачик Галина Алексеевна - 1976-1983 гг., Дроздова Нелли Григорьевна - 1984-1988 гг., Казаков В. - 1989 г.

Фамилии акимов и мэров: Рыскулбеков Сонунбек Рыскулбекович - 1992-1994 гг., Сыдыков Шералы Матенович - 1994-1996 гг., Масыров Кошбай Масырович - 1996-1999 гг.

В настоящее время, с 1999 года по сей день (декабрь 2003 года), Ташкумыр возглавляет мэр города Жакыпбаев Маматназар Абдыкалыкович и Председатель городского Кенеша народных депутатов Токтосунов Максим Токтосунович с октября 1999 года.

ПОЧЕТНЫЕ ГРАЖДАНЕ ГОРОДА:

Чыныбаев Кудайберген 1931 года рождения - Герой Социалистического труда, делегат XXII съезда КПСС, делегат XII-XV съездов КП Киргизии, депутат Верховного Совета Киргизской ССР, бригадир проходческой бригады шахты «Северная»;

Плотников Борис 1929 года рождения - проходчик шахты «Северная»;

Баймурзаев Жаныбек 1923 года рождения - бригадир бурильщиков угольного разреза «Карасуу»;

Темирбаев Мойдун 1934 года рождения - депутат Верховного Совета, депутат Совета Национальностей от Ташкумырского избирательного округа №347 Киргизской ССР, член Комиссии по здравоохранению и социальному обеспечению Совета Национальностей, бригадир проходческой бригады шахты «Северная»;

Трупчанинова Соломея 1927 года рождения - бригадир штукатуров-маляров;

Бообеков Абдыкадыр 1931 года рождения - бурильщик разреза «Карасуу»;

Кадырова Батма 1922 года рождения - заслуженный учитель Киргизской ССР;

Эргешбаев Жайлообай 1928 года рождения - преподаватель кыргызского языка и литературы, редактор радиовещания;

Мырзакеев Маша 1927 года рождения - водитель городского автотранспорта;

Ирсалиев Мейман 1918 года рождения - председатель исполкома, начальник участка шахты «Северная», начальник КПП;

Рудченко Владимир 1923 года рождения - главный экономист шахтоуправления;

Кошалиев Анаш 1947 года рождения - депутат городского Кенеша, водитель городского автотранспорта;

Кулдышев Мамадалы 1958 года рождения - депутат Жалалабатского областного Кенеша, председатель АО «Куч»;

Яковенко Евгения 1940 года рождения - врач-психиатр городской поликлиники;

Терегулова Алла 1946 года рождения - руководитель кружка Дома пионеров;

Тюпко Николай 1931 года рождения - начальник участка разреза Карасуу.

ЭКСКУРСИЯ В ДАЛЬ ШЕСТИДЕСЯТИЛЕТИЙ

Краткий экскурс в историю города

Славная история города имеет далекие корни... Еще в конце XIX века, - как повествуют источники, - в тог-
дашнем Туркестане велись изыскательные работы по по-
лезным ископаемым. В Средней Азии побывали экспеди-
ции немецких, английских, венгерских геологов от лица
своих государств; не отставали от них и частные пред-
приниматели.

На горную промышленность Туркестана Россия об-
ратила внимание совершенно случайно. Во время изы-
сканий для прокладки Среднеазиатской железной доро-
ги у «Темирлановских ворот» (на пути к Самарканду)
было обнаружено месторождение каменного угля. В док-
ладе к царю Николаю о строительстве железной дороги
было доложено и об угле. У графы, где указывалось об

угле, царем была оставлена игривая пометка: - «Весьма интересно. Николай».

В угоду царю были разосланы изыскательские партии в Туркестан на поиски полезных ископаемых, главным образом угля.

Заволновались частные промышленники. Пошла спекуляция заявками на участки, и в Туркестанский край устремились русские и иностранные капиталисты.

Почуяв барыши, и в район Ташкумыра устремились предприниматели. Капиталист Петров под свой контроль взял выход пласта в районе нынешнего города - в саю около нынешнего железнодорожного моста, северный район облюбовали капиталисты Бакланов, Ветражинский и акционерное общество «Кызылкия», в районе Сарыкамыш - Бельгийское акционерное общество и капиталист Трифонов.

В 1916 году на левом берегу Нарына была заложена штольня, именуемая в дальнейшем «Капитальная», а в 1917 году были попытки английского инженера осуществить проект разработки и строительства железной дороги. Но не было денег, не хватало рабочих и все это осталось лишь попыткой.

Еще до настоящего времени у сбойки №17 и №18 сохранились «Трифоновские шахты». Эти шахты представляли собой горизонтальные выработки сечением 1-1,5 квадратных метра, закрепленные редкими стойками карагача с заплетенными боками и кровли - ветвями деревьев.

В двадцати метрах от выработок были сооружены глинобитные кибитки для рабочих. Рабочих вербовали из поселков Учкурган и Наманган.

Октябрьская революция все круто изменила, национализация промышленных предприятий в 1918 году, объединение шахтеров поселка в профсоюз горнорабочих, борьба весной того же года с басмачами, продлившаяся до 1924 года - все это в истории города.

С окончательным становлением советской власти в Киргизии, а это конец 20-х - начало 30-х годов - начало строительства нашего города. А именно 1930-1931 годы - время геологических съемок и начало строитель-

ства штольни «Капитальная». В историю этот период вошел как XVI съезд ВК(б) – пятилетка развернутого строительства. Именно в 1933 году начата закладка железнодорожной ветки Учкурган–Ташкумыр; наведен винтовой подвесной мост через Нарын, строятся электростанции, мощностью 3000 кВт/часов, закладывается жилье.

На строительство Ташкумыра начали прибывать рабочие со всех уголков Советского Союза – русские, украинцы, белорусы, татары, и рабочие других национальностей.

Тишину долины нарушил стук молотков, топоров и завывание пил.

Нынешний центр города был строительной площадкой: вручную распиливался толстомерный лес, вручную готовился бетон, и на тачках по сходням возили к будущему мосту. Стояла нестерпимая жара, слой пыли на площади и дорогах доходил до 30 сантиметров.

Воду для производственных нужд доставляли из реки на лошадях, и на коромыслах для населения. Жители страдали от жары, а еще сильнее от малярии.

Пионерами города, первыми его строителями, а затем – шахтерами были те, кто по призыву партии прибыли в наш родной край со всех уголков СССР: Стасевич Н.М., Батыркул Акматов, Буянов Е.Я., Семиглазов И.Н., Рафиков М.Х., Чернов М.Ф., Урустанбеков К., Игамбаев Ж., Сасыкеев Ж., Ташбеков Ч., Джумабаев Т., Янышев А., – вот неполный перечень тех славных сынов-основателей нашего города.

1935 год. В городе уже есть железная дорога, электростанция, школа, детский сад, больница, клуб, бараки для жильцов. Ташкумыр в этом же году стал районным центром. «Долина смерти», как ее называли в прошлом, стала долиной жизни: гудок извещал о начале трудового дня – рабочие шли к станку, на стройки, в шахту, дети – в школу. Мы помним наших первых педагогов из Москвы, Ленинграда, областного центра Жалалабат: Чебаненко Л.И., Кулагин Е.А., братья Трумм, супруги Валиевы. Дети Валиевых пошли по стопам родителей, работают на педагогической стезе и сейчас в нашем городе.

Военные учения проводили военруки Аралов, Тыныбеков и Зигандиров (военком).

Весной этого же года начали посадку парка, закладку футбольного поля. Вода поступала по арыкам со скал самотеком.

Нынешний Дворец Культуры был тем местом, где бойко шла торговля – базар, на углу, где школа №1 – баня, рядом – столовая. Вот она картина Ташкумыра предвоенных лет.

1939 год. Это уже конец строительства шахт «Южная» и «Северная». В поселке шахты «Северная» есть даже один двухэтажный дом, бараки, клуб, магазин.

Но предвоенные годы это и время стахановского движения, время третьего пятилетнего плана, время социалистического соревнования. 25% всех рабочих были стахановцами.

1940 год. I слёт новаторов угольной промышленности в городе Фрунзе. Здесь отмечен труд стахановца Семиглазова И.Н., он 5 декабря 1940 года вырубил 10 (!) дневных норм. Не отставали от него А.Тургунибаев и Е.Рысалиев.

Могли в Ташкумыре не только ударно трудиться, но и хорошо отдыхать. В предвоенные годы славились в спорте рабочие из городов Москва, Ленинград, и местные мастера мяча: А.Басов, братья Тимуровы, А.Шустов, И.Корчагин ныне здравствующий, В.Самарин и другие.

Вечерами же все – в клубе. Это здание и сейчас смотрит окнами на пожарную часть по улице Карла Маркса. До перестройки это были детские ясли. Здесь смотрели кино, номера художественной самодеятельности, были и танцы под духовой оркестр. А порой здесь ташкумырцы встречали гостей – артистов из Москвы, Фрунзе, Днепропетровска...

Да, город жил жизнью страны – огромной, сильной, строящей новую жизнь для трудящихся. Были горе и радость, песни и плач, трудовые будни и звенящие песней праздники. Все оборвалось разом!

Сороковые огневые...

Вставай, страна огромная! Вставай, на смертный бой! Война... Великая... Отечественная...

Вместе со всеми республиками Союза ССР на защиту отечества встал и наш край: страна и город. Секретарем райкома был в то время И. Волков. Он с напутственными словами, с жаром сердца провожал первыми на фронт: слезы женщин, бьющиеся сердца мужчин... Но их уверенность – стоять насмерть! До конца!

В соответствии с директивой союза народных комиссаров СССР ЦК ВКП(б) от 29 июня 1941 года весь трудовой фронт стал работать на оборону: «Все для фронта, все – для Победы!».

В период 1941-1942 гг. горняки в целом, а в особенности бригада Бухаткина Н.М. трудились отменно, выдавая двойную (вместо 45 – 90, 100 тонн) норму добычи угля; а затем установили новый рекорд – 140 тонн топлива за 8 часов труда! Эта бригада стала инициатором соцсоревнования по добыче 200 тонн угля за смену.

Взамен недостающих мужских рук и плеч подставляли свои хрупкие плечи женщины. Это они, Давыдова и Лукьянова, Шендер и Соколова, Личагина и Боровикова, Оркина пришли в шахту и перекрывали сменные задания в три раза!

Нельзя умолчать и о бригаде Алаяма Янышева, которую по праву называли «фронтовой».

В разгар жестоких сражений на фронтах Великой Отечественной, эта бригада установила свой рекорд 236, а затем 240 тонн угля в сутки! Это ли достойный вклад в Победу?

И что особенно интересно: трудовые шахтерские профессии стали пополнять парни из села: Бемурзаев, Кошалиев за две недели освоили профессии проходчиков!

Родина высоко оценила труд шахтеров, наградив их: Орденом Ленина – забойщика шахты Николая Михайловича Бухаткина, Орденом Трудового Красного Знамени – крепильщика шахты Исмаила Нуржанова, Орденом «Знак Почета» – забойщика шахты Ивана Николаевича Семиглазова, Медалью «За трудовое отличие» – десятника шахты Эйемана Рысалиева, Медалью «За трудовую доблесть» – забойщика шахты Аттокура Тургунбаева.

С новыми трудовыми достижениями шахтеры вступили в новый 1943 год. Это год рождения города! Районный поселок получил статус города. И это событие, и победа на фронте помогли тому, что шахтеры в феврале выполнили план на 150%. Начальник шахты Тимофеев и парторг Шмелев горячо поздравляли шахтеров с этой победой. А уже в сентябре 1943 года управляющий рудоуправлением «Ташкумыр» Фадеев получил переходящее Красное Знамя НК Киргизской ССР и ЦК КП(б) Киргизии.

Так ковалась победа здесь, вдали от фронта.

Вернувшись с фронта, шахту «Капитальная» возглавил Семен Израйлович Капменский, а горным инженером стал фронтовик Борис Федорович Куренсков.

В 1946-1950 гг. добыча угля увеличилась вдвое. Этому способствовала механизация и освоение новых машин: это и легкая буростоечная машина «ЛБС-2С», и новые конвейера «РТУ-30», применялись угольные комбайны. На шахте «Северная» комбайн «Донбасс» стал функционировать с 1956 года. В эти годы введена в строй высоковольтная линия Ташкумыр, шахта «Северная», водозабор.

В этих заметках, говоря о 60-летию города, нельзя не вспомнить и не отметить большую работу во внедрении новой техники и передовой технологии главного инженера шахты «Северная» Охрименко Николая Антоновича, завмехмастерскими Мацуева Василия Тихоновича, главного механика Чупилко, бригадира-новатора Ивана Аксенова.

«Спорт - труду подспорье»

Ташкумыр этих лет был славен не только трудовыми победами. Далек за пределами города была известна спортивная слава ташкумырцев.

Ощутимый вклад в развитие спорта города внес Егоров Алексей Петрович. В Ташкумыр он приехал юным пареньком в 1951 году, а в 1955 его направили на учебу в Ленинград в высшую школу профдвижения по подготовке председателей и инструкторов коллективов физ-

культурных руководителей. Алексей Петрович работал председателем ДСО рудкома, а затем председателем городского спортивного комитета. Человек неугомонный, энергичный. Он не давал покоя руководителям предприятий, а те охотно шли ему на помощь. Так он организовал озеленение стадиона, который и по сей день считается одним из лучших в Кыргызстане, открытие зала бокса, шахматного клуба, достройки ДОЦ и многое другое. Многие помнят его как тренера по боксу. Он воспитал семь мастеров спорта. Их имена тоже помнят старожилы. Это Медведев В., Сингатулин О., Шелег Г., братья Саитхаджаевы и др.

Не без участия Егорова Алексея Петровича футбольная команда города этих лет занимала первые места в области и Республике в целом. Вот фамилии одних из лучших футболистов того времени: Корчагин Павел, Пашаев Валерий, Рзаев Самед, Литвинов Александр, Литвинов Алексей, Крикунов Иван, Зигандиров Ренат, Рахматулин и другие. Егоров Алексей Петрович был неоднократно награжден почетными грамотами за активное участие в развитии физической культуры и большой вклад в пропаганду спорта. Среди них есть грамота Всесоюзного Центрального Совета профессиональных Союзов и грамота Всесоюзного Совета Добровольных Спортивных Обществ Профсоюзов и многие другие. В 1972 году его имя внесено в Книгу Почета Ошского областного комитета партии.

1956 год. Год добычи угля открытым способом (поселок шахты «Северная»), а в 1957 году на участке «Карасуу».

Свои достижения ташкумырцы посвящали 40-летию октябрьской революции.

Уже в следующем, 1958 году разрез «Карасуу» получил переходящее Красное знамя от Совета Народного хозяйства Киргизской ССР. А рудоуправление в целом – Переходящее Красное Знамя Совета народного хозяйства Киргизской ССР и денежную премию.

Радостным событием для шахтеров Ташкумыра были проводы сына шахтерской семьи товарища Чыныбаева Кудайбергена для участия в работе XXII съезда КПСС в составе делегации – представителей Ошской области.

Шахтеры гордились тем, что простой кыргызский паренек, оставшись сиротой, окончил Кокаянбакское ФЗО и попав в дружный коллектив шахты «Капитальная» в бригаду Ивана Аксенова, за короткий срок освоил трудную горняцкую профессию, возглавил бригаду проходчиков, своим трудом завоевал любовь и уважение коллектива.

Бригаде Чыныбаева поручалось прохождение выработок в сложных горно-геологических условиях и работа принималась, как правило, с оценкой – отлично. При нарезке нового горизонта шахты «Капитальная» товарищу Чыныбаеву было поручено прохождение подземного подъема под углом 69 градусов. Благодаря мастерству бригады, умелому руководству бригадира, выработка была пройдена качественно и в срок. И вот Кудайберген Чыныбаев – делегат XXII съезда КПСС, представитель шахтеров Ташкумыра.

Шестидесятые годы – время дальнейшей механизации шахты «Северная», разреза «Карасуу». Высоких правительственных наград в это время удостоены: Орденом Ленина – проходчики Т.Орозалиев, Б.Плотников; Орденом Трудового Красного Знамени – горнорабочие очистного забоя М.Темирбаев, А.Ганиев, Сандикеев, машинист экскаватора С.Валиев. Медалью «За трудовую доблесть» удостоен начальник шахты Ельник Л.С.

1967 год. Этот год стал знаменитым тем, что в этот год пущен в эксплуатацию комплекс «КМ-87Д» и комбайн с индивидуальной крепью. Добыча топлива достигла 825 тонн.

Период (год)	Годовая добыча (тыс. тонн)	Среднедействующее число забоев	Среднесуточная нагрузка на забой (тонн/сутки)
1967	139,1	1	456,3
1968	159,3	1	531,0
1969	320,0	1,3	702,2
1970	434,1	1,76	825,0
1971	498,2	1,98	815,0
1975	604,0	2,0	1038,0

Имена добытчиков-тысячников: бригадир Виктор Долгов, Иван Медведев, Мендигулов, Минибаев, Валиев, Савенко и другие.

Надо отметить, что в те годы «гремел» на шахте «Северная» участок №1, где начальником участка был Хабибуллин К., участок №3 – начальник Чыныбеков М., участки Медведева и Баймурзаева. В эти же годы приказом Министра угольной промышленности была прекращена работа на шахте «Капитальная».

XV съезд Компартии Киргизии. Для шахтеров города, для всех трудящихся – радостное событие. Бригадир проходчиков, депутат Верховного Совета СССР XVII и XVIII созывов Мойдун Темирбаев стал делегатом XXIV съезда КПСС. В Москве, на съезде ему вручен Орден Ленина. Депутат Совета Национальностей от Ташкумырского избирательного округа №347 Киргизской ССР. Член Комиссии по здравоохранению и социальному обеспечению Совета Национальностей. Нельзя не отметить, что дети Мойдуна Темирбаева также являются гордостью нашего города. Так например Аширбек Темирбаев является руководителем Аппарата Законодательного Собрания Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, его младший брат Алтынбек Темирбаев является депутатом городского Кенеша, Атырбек Темирбаев - заместитель начальника Шамалдысайской пограничной заставы, и Айнакан Темирбаева - заведующая общим отделом Ташкумырской городской мэрии.

Наивысшей наградой Родины – присвоения звания Героя Социалистического труда удостоен делегат XXII съезда КПСС, делегат XII-XV съездов КП Киргизии, депутат Верховного Совета Киргизской ССР, бригадир проходческой бригады Кудайберген Чыныбаев.

Шахта «Северная» стала самым высокомеханизированным и автоматизированным предприятием угольной промышленности Средней Азии! Поэтому в Ташкумыре был проведен слет горняков Средней Азии. Шахтеры шахты «Северная» вели переписку с Алексеем Стахановым, который тепло и сердечно радовался успехам горняков-ташкумырцев. Это уже было 40-летие стахановского движения.

Полвека трудовых свершений...

70-е годы. Это период реконструкции шахты «Северная», ЦОФ, строительство автомобильных дорог.

Ташкумыру 50 лет. Город, рожденный в первые годы пятилетки, получил жизнь, благодаря углю. В это время предприятия города стали выпускать разнообразную продукцию, строятся другие промышленные объекты. Но уголь еще определяет настоящее и будущее города.

Высококомеханизированная шахта «Северная» и разрез «Карасуу» идет на отработку, вместо них вступает в строй шахта «Тегене-глубокая» и разрез «Тегене». На смену отцам в шахтерскую семью вливаются дети и внуки тех, кто в «Долине смерти» начал закладывать первый фундамент города.

...Неузнаваемый стал Ташкумыр и его бурная река Нарын. Ее бурный нрав укрощен с севера грандиозными сооружениями Токтогульской и Курпсайской ГЭС, а с юга первенцем энергетики – Учкурганской ГЭС.

Тогда еще не на полную мощность работала Курпсайская ГЭС, но уже слышались мирные взрывы на площадке будущей Ташкумырской и разведочные работы на Шамалдысайской ГЭС.

Город угольщиков, город энергетиков – Ташкумыр.

Завод «Гидростальконструкции», мясокомбинат, табачно-ферментационный завод, фабрика строчевышитых изделий, угольщики дают объем реализации продукции свыше 60 миллионов рублей в год.

Как в годы первых пятилеток, так и в одиннадцатой – Ташкумыр стал большой строительной площадкой.

Появились новые микрорайоны, сдан в эксплуатацию новый хлебный завод мощностью 30 тонн хлебобулочных изделий в сутки, растут этажи городской поликлиники, общежитий, средних школ, профтехучилища, крупнопанельных трех и четырехэтажных домов.

Начато строительство объектов социально-культурного назначения, реконструкция местной телевизионной станции с цветным изображением, вступит в строй автоматическая телефонная станция.

За пределы города, на левый берег Нарына вынесена трасса Бишкек–Ош.

А это уже – 80-е годы. В это время ташкумырцы впервые услышали о строительстве нового для них завода полупроводниковых материалов.

Сооружен жилой поселок, в котором планировалось более половины площади застройки занять парками, скверами, газонами, цветниками, в них предусматривалось сооружение Дворца Культуры и пионеров, универмага, предприятий торговли и общественного питания, музыкальной школы, двух общеобразовательных школ, больниц, поликлиник, санаторий-профилакторий, спортивных комплексов с крытым плавательным бассейном, пионерлагеря и других объектов. Так планировалось до развала СССР.

Строили завод ППМ такие замечательные специалисты как, Кондратьев И., Дубовицкий В., Блохин Г., Данов П., Жумагулов С., и другие.

А строительство промышленного и жилищного комплекса осуществлял трест «Ошстрой» во главе с Фишером Я., Лампартер Л., Кибальниковым Н., Данько В., Васильев В., Дорошенко В.

Уже в 1986 году введен в строй первый пусковой комплекс кварцевых тиглей. А в 1988 году первый пусковой комплекс трихлорсилана. В 1991 году планировался первый пусковой комплекс поликристаллического кремния.

Но в связи с развалом СССР и строительство, и выпуск продукции был прекращен.

Известно, что девяностые годы – время коренного поворота в истории бывшего уже СССР, Киргизии, города в целом. Появились новые понятия в мире СНГ, появились новые независимые государства. Стал независимым и демократическим, суверенным наш горный Киргизстан. Многое рушилось в бывшей социалистической экономике. Создавалась и создается новая экономическая система – трудно, жестко, но неуклонно, в условиях рыночных отношений.

Неслыханные перемены...

Десять лет после развала Союза есть и будут Новым временем. Не только и не столько временем выживания,

сколько временем, сходным с революцией, ломкой старого, созданием всего нового.

Новым для Ташкумыра явилось строительство ряда ГЭС на реке Нарын.

Еще в конце 50-х, в начале 60-х годов за поселком Шамалдысай (входящим в административные масштабы г.Ташкумыр) началась и пущена в эксплуатацию Уч-курганская ГЭС. Назовем несколько ветеранов этого предприятия: Юдина К. (инженер), Жарикова Г. (крановщица), Момунбеков Ж. (начальник смены), Машаев Н. (старший мастер), Усупбаев А.(рабочий).

Электрические станции - новая веха в истории города. Теперь, со строительством и вводом в эксплуатацию ГЭС, Ташкумыр стал городом гидростроителей.

Более 80% электроэнергии в Кыргызстане вырабатывается гидроэлектростанциями, расположенными на реке Нарын. И две из них - на территории нашего города.

Ташкумырская ГЭС

Ташкумырская ГЭС построена на реке Нарын в 18 км ниже Курпсайского гидроузла располагается в узком горном ущелье, где ширина русла составляет 50-80 м. В состав гидроузла входят: бетонная плотина, строительно-эксплуатационный водосброс, водоприемники ГЭС, турбинные водоводы, здание станции, ЦПУ, корпус управления и ОРУ-220кВ. Полный объем водохранилища 140 млн.м³.

Установленная мощность ГЭС 450 МВт. Гидроагрегаты введены в работу: первый - в декабре 1985 г., второй в августе 1986 г., третий в августе 1987 г. Все агрегаты введены в работу при низких напорах воды.

Назовем славные имена и этого предприятия: Усупбаев Д.(один из первых руководителей), Тыныбеков А., Бакиев О., Назаров Ж., Айтিকেев А., Кыдыралиев М., Кабаев А. - герой социалистического труда и многие другие.

Шамалдысайская ГЭС

Шамалдысайская ГЭС расположена на реке Нарын, ниже Ташкумырского гидроузла входят: здание ГЭС с донными водосбросами, плотина, сооружения для про-

пуска строительных и эксплуатационных расходов, ЦПУ и производственно-технологический корпус. Полный объем водохранилища 40 млн.м³.

Установленная мощность ГЭС 240 МВт.

И здесь трудом таких работников как Лебедев В. (заслуженный работник), Керимкулов О. (электрослесарь), коллектив заслужил достойную славу.

Введены в работу: первый агрегат в июле 1992 года, второй агрегат в январе 1994 года, третий агрегат в январе 1996 года. Располагаемая мощность в 1994 году составляла 80 Вт, отметка горизонта воды 557,5 м.

ЭТАПЫ СТРОИТЕЛЬСТВА ГИДРОЭЛЕКТРОСТАНЦИЙ

(Из истории гидроэнергетики нашего края)

Ход строительства гидроэлектростанций
за 1994-1997 гг.

1994 год

ТАШКУМЫРСКАЯ ГЭС: освоено 15578,2 тыс.сом, горизонт воды поднят до отметки 609,5 м, располагаемая мощность 120 МВт, прирост мощности составил 45 МВт.

ШАМАЛДЫСАЙСКАЯ ГЭС: освоено 24557,7 тыс. сом.

1995 год

ТАШКУМЫРСКАЯ ГЭС: освоено 37174 тыс.сом, горизонт воды поднят до отметки 616,0 м, располагаемая мощность 276 МВт, прирост мощности составил 156 МВт.

ШАМАЛДЫСАЙСКАЯ ГЭС: освоено 44851 тыс.сом, горизонт воды поднят на отметку 559,0 м, располагаемая мощность 105 МВт, прирост мощности составил 15 МВт.

1996 год

ТАШКУМЫРСКАЯ ГЭС: освоено 16999,4 тыс.сом, уложено бетона 2449 м³.

ШАМАЛДЫСАЙСКАЯ ГЭС: освоено 37944,8 тыс. сом, уложено бетона 1636 м³.

1997 год

ТАШКУМЫРСКАЯ ГЭС: освоено 18529,7 тыс. сом, уложено бетона 3173 м³, сдан в эксплуатацию кран СЭВ 189 ЯЦ, горизонт воды поднят на отметку 617,5 м, располагаемая мощность 345 МВт, прирост мощности составил 45 МВт.

ШАМАЛДЫСАЙСКАЯ ГЭС: освоено 15168,8 тыс. сом, уложено бетона 2715 м³, горизонт воды поднят на отметку 561,0 м, располагаемая мощность 120 МВт, прирост мощности составил 15 МВт.

Принятая Кыргызэнергохолдингом в 1994 году схема финансирования строительства названных ГЭС позволила активизировать работу подрядных организаций и ввести в 1996 году в эксплуатацию третий гидроагрегат Шамалдысайской ГЭС. К концу 1996 года разрыв между располагаемой и установленной мощностью сократился на Ташкумырской ГЭС до 39%, на Шамалдысайской ГЭС до 50%.

Во второй половине 1997 года Предприятием строящихся ГЭС были подготовлены материалы по завершению строительства Ташкумырской и Шамалдысайской ГЭС, которые предусматривали три периода строительства:

1 период – поэтапный выход ГЭС на проектные мощности,

2 период – обеспечение надежности гидроузлов,

3 период – благоустройство и сдача их госкомиссии.

В ноябре 1997 г. Предприятием строящихся ГЭС совместно с проектной организацией СП «Нарынгидропроект» и по согласованию с генеральным подрядчиком АО «Нарынгидроэнергострой» была разработана программа первого периода, т.е. поэтапного выхода на проектные мощности Ташкумырской и Шамалдысайской ГЭС:

I этап. Подъем горизонта водохранилища Ташкумырской ГЭС на отметку 620,0 м, располагаемая мощность 380 МВт.

Подъем горизонта водохранилища Шамалдысайской ГЭС на отметку 564,0 м, располагаемая мощность 160 МВт.

II этап. Подъем горизонта водохранилища Ташкумырской ГЭС на отметку 624,0 м, располагаемая мощность 415 МВт.

Подъем горизонта водохранилища Шамалдысайской ГЭС на отметку 568,0 м, располагаемая мощность 195 МВт.

III этап. Выход Ташкумырской ГЭС на проектную мощность 450 МВт, подъем горизонта водохранилища на отметку 628,0 м.

Выход Шамалдысайской ГЭС на проектную мощность 240 МВт, подъем горизонта водохранилища на отметку 572,0 м.

В 1998 году Постановлением Правительства Кыргызской Республики от 3 февраля за №59 третьим пунктом было указано АО «Кыргызэнерго» принять соответствующие меры по выполнению общестроительных работ первого этапа Ташкумырской и Шамалдысайской ГЭС, где также предусматривалось финансирование из республиканского бюджета 15 млн.сом. Фактически из которых было выделено 7463,3 тыс.сом.

На сегодняшний день на Шамалдысайской ГЭС завершены строительно-монтажные работы, завершён выход на проектную мощность Шамалдысайской ГЭС, то есть горизонт водохранилища поднят на отметку 572 м, а мощность достигает 240 МВт.

Назовем фамилии работников и Ташкумырской, и Шамалдысайской, и Учкурганской ГЭС своим трудом приносящие славу городу: Тыныбеков К., Какишев Т., Акматбеков Н., Момуев, Абсаматов М., Яковенко Г., Кадыршаев М., Жарикова Г., Момунбеков Ж., Машаев Н., Штанке В., Гордиенко А., Тойгонбаев А., Назаров Ж., Айтикеев А., Оморбеков А., Анарбаев А., Шабраилов А., Жапаркулов Э., Сабиров М. и другие.

Автор постаралась осветить два наиболее важных промышленных направления, особенно четко характеризующих промышленную историю нашего города на протяжении шести десятилетий горную и энергетическую. Естественно, не забыты социальная и культурная жизнь (пусть и обозначенная пунктирно) города Ташкумыр. Главный акцент автор делала на Человека.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

АООТ «Ташкумыр» - Предприятие организовано в 1995 году на базе Шахтоуправления «Ташкумыр», не

приватизировано. Основными видами деятельности предприятия являются добыча, переработка и реализация каменного угля марки «Д». Поступающий из добычных забоев на обогатительную фабрику уголь, рассортировывается на два сорта: ДОМ (длиннопламенный орешек мелкий) и ДСП (длиннопламенная семечка со штыбом).

ГАО «Кристалл» - Завод предназначен для выпуска поликристаллического кремния, трихлорсилана и кварцевых тиглей и монокристаллического кремния, а также технологических газов (азот, кислород, водород). Цех кварцевых тиглей работал с 1987 г. по 1999 г. Проектная мощность от 12000 до 30000 штук тиглей диаметром 270мм и 330 мм в год. Цех по производству трихлорсилана работал с 1992 года. В год можно произвести до 4 тыс. тонн трихлорсилана (сырье для производства поликристаллического кремния). Введено в действие 25% мощности. Цех поликристаллического кремния работал с августа 1997 года. В год может произвести до 60 тонн поликремния. Проектная мощность 660 тонн в год. Участок по производству монокристаллического кремния. Введен в 1998 году. В год может произвести до 3600 кг монокристаллического кремния. Дополнительное производство цех разделения воздуха с получением чистого кислорода (можно использовать для медицинских и др. целей) жидкого азота, газообразного водорода для технологических целей. В последующем можно получить газ аргон. Основное производство на ГАО «Кристалл» остановлено в первом квартале 2002 года, из-за отсутствия финансовых средств на завершение строительства завода. В настоящее время завершен проект восстановления производства поликристаллического кремния с Малазийской компанией «Мимос». Получена опытная партия поликристаллического кремния электронного качества, которая была направлена для проведения анализа. Анализ проведен в лабораториях японской компании «Sumiton Corporation». Результаты анализа подтвердили возможность дальнейшего получения на данном заводе поликристаллического кремния высокого качества, годного для применения в электронной промышленности.

ОсОО «Тегене» - разрабатывает Тегенекское каменноугольное месторождение. В административном отно-

шении расположено на территории Аксыйского района Жалалабатской области и связано с городом Ташкумыр грунтовой дорогой протяженностью 30 км. Абсолютная отметка 1100-1500 метров над уровнем моря. Рельеф местности резкопересеченный. Климат в районе континентальный. ОсОО «Тегене» функционирует как самостоятельное угледобывающее предприятие с ноября 1995 года. Оно отделено от АООТ «Ташкумыр» в период реорганизации шахтоуправления по программе «PESAG». Марка угля «Д» (длиннопламенный), средняя зольность 21%. Влажность -30%. Система разработки - транспортная с вывозкой вскрышных пород во внешний отвал. Проектная мощность 20 тыс. тонн в год. Применяемая техника ЭЖГ-5А в количестве 2шт., транспорты БелАЗы-7523. Средняя высота уступов по угляю 6 метров по породе 10-15 метров. Основными потребителями угля являются подразделения Теплокомунэнерго и население Жалалабатской и Ошской области.

АО «Кыргызгидростальконструкции» - руководитель предприятия Курбанкулов Тилебалды. Предприятие преобразовано в завод «Гидростальконструкций» в 1977 году из прорабства Токтогулского монтажного участка треста «Гидромонтаж», построенного в 1972 году и акционировано 13.10.97 года.

АО «Сарыалтын» - Предприятие образовано в 1978 году, акционировано в 1992 году, форма собственности - коллективная.

Транспорт, связь и коммуникации - В связи со строительством автодороги Ош-Бишкек, отдельные предприятия города принимают участие в качестве субподрядчиков. Создано определенное количество рабочих мест. Стабильно работают почтовые и телефонные связи. Построена АТС в микрорайоне Строителей.

Из транспортников-ветеранов назовем Ли Г., Молдобаева Д., Эргашева Т., Нугманова А., Казакбаева К., Бешкемпирова Б., Акомбаева И., Тарасова И., Аксенов В., Гаренцев С., Новиков И.

Социальная сфера - Все эти факторы позволяют решать социальные проблемы. Пенсия, более чем 3 тысячам пенсионеров, выплачивается своевременно. Среднемесячная заработная плата увеличилась с 530 сомов в

1997 году до 1015 сомов в 2002 году. В городе имеются 13 школ с 8706 учениками, 2 профессиональных лицей, Ташкумырский технологический факультет Жалалабатского государственного университета с контингентом учащихся 1647 студентов. Имеются 4 учреждения здравоохранения на 382 койки, республиканская психоневрологическая больница, 2 клуба, 2 Дворца Культуры, стадион, 6 библиотек.

Основатели народного образования города это Ханова В., Валиева К., Хаярова С., Велич Р., Кадырова Б., Городецкая К., Акматов Б.

В годы Великой Отечественной войны отделом образования города руководили: Самсалиев, Ханова Ф., Валиев К.; а в 50-е годы и далее - Чолпоналиев К., Мусуралиев М., Баев А., Аттокуров С., Лагода В., Чернова Е., Жолдошбаев А., Исаева В., Полотов А., Баркитова А. В настоящее время городским отделом образования руководит Молдобаев К.

В 1990 году был основан Ташкумырский технологический факультет Жалалабатского государственного университета, где обучаются около 1400 студентов по 12 специальностям. Преподавательский состав составляет 60 человек. Основателем и первым деканом факультета был назначен кандидат технических наук, доцент Жумагулов С.Ж., а с 1995 года - кандидат технических наук, доцент Сооронбаев М.Р. В условиях города защитили кандидатские диссертации Тампагаров И., Эсенкулов К., Суйуналиева Э., Белеков Т., Молдокеев М.

В области здравоохранения у нас имеются сведения только с военных лет. Главврачи: Броккер Э., Старченко П. - «Заслуженный врач Киргизской ССР», Кобзев В., Абдукеримов А., - награжден «Орденом Ленина», Сагынбеков Д., Кочкорбаев Т., Амираев А., - «заслуженный врач Киргизской ССР», Дадаходжаев А. - кандидат медицинских наук, Атабекова Г - «заслуженный врач Киргизской ССР», Нышанов Т. В настоящее время главврачом города является Темирчиев Б.Т.

Объекты, построенные за последние годы - здание детского образовательного центра, здание автовокзала, водопроводная линия с самотечной системой снабжения водой с водохранилища Ташкумырской ГЭС, линия во-

довода для полива городского парка, начальная школа на участке Кудуксай, автодорога от дороги Ош–Бишкек до центра поселка Шамалдысай.

Что касается угледобычи города в настоящий период, то нынешняя организация АООТ «Ташкумыр» организована в 1995 году на базе шахтоуправления «Ташкумыр». Основные фонды составляют 60 млн. сом., основными видами деятельности АООТ «Ташкумыр» является добыча, переработка и реализация каменного угля марки «Д».

Финансовая поддержка по программе «PESAG» дала возможность за счет выплаты заработной платы и пополнения оборотных средств снять социальную напряженность в коллективе и позволила приостановить спад производства.

Добыча угля в 1995 году по АООТ «Ташкумыр» составила 55,5 тыс. тонн, в 1996 - 66,6 тыс. тонн, в 1997 - 58,9 тыс. тонн, в 1998 - 22,3 тыс. тонн, в 1999 - 23,0 тыс. тонн, в 2000 - 26,7 тыс. тонн.

На поле участка «Карасуу» в настоящее время имеется промышленных запасов угля - 130 тыс. тонн, а на участке «Каратыт» около 23 млн. тонн.

КНИГА ПАМЯТИ ГОРОДА ТАШКУМЫР

Вам, дорогие ташкумырцы, своим неустанным трудом, крепившим и крепящим славу города, в честь славного шестидесятилетия, руководство Ташкумыра приносит слова благодарности и признательности:

Ветераны рудоуправления «Ташкумыр» (50-е годы): Нурматов А., Болонбаев К., Рукавишников В., Ким Н., Шейман, Охрименко Н., Волков И., Троменшлегер А., Красильников А.

Ветераны шахты «Капитальная»: Кривопапов А., Конурбаев Маша, Закуванов Х., Мироненко С., Умрихин В., Таран И., Самарин В., Критинин Н., Румынин А., Яблоновский А., Городецкий А., Дзюба М., Нигматов, Гайнуллин В., Артыков, Семиглазов И., Буяков И., Зверев Н., Ганиев А.

Ветераны шахты «Северная»: Шейин П., Задорожный И., Вайнруб Е., Чупилко В., Ким В., Ельник Л.,

Литвинов Н., Яковенко Е., Рассошинский И., Нестеренко Л., Фащиленко Н., Башлыков М., Маматкадыров К., Томалак С., Мамырбеков А., Умбеталиев А., Лозинский А., Мачулин, Кузнецова Е., Пересыпкин Г., Рахматулин Р., Стрюков А., Шарифуллин В., Максutow И., Кулдышев С., Баймурзаев А., Гмырак В., Плотников Б., Алимов В., Чыныбаев К., Темирбаев М., Лебедев Н., Талибулин Ф., Башлыков М., Волков В., Илюшкин В., Шустов Ю., Тимофеев, Каменский, Шмелев, Куренсков, Муцуев В., Аксенов И., Бенков В., Васильянова Н., Васильянов В., Чернов А., Петряков А., Петрякова Л., Максимов Г., Айдаралиев А., Сайфетдинов Т., Квитко В., Медведев И., Мендигулов, Буданов И., Дронов И., Батыркулов Э., Какишев И., Токтогулов С.

Ветераны разреза «Карасуу»: Михеев Л., Жучков, Мостовой, Мукамбетов К., Коновалов Н., Светлаков, Муждабаев В., Косилов А., Залкинд Б., Гаврилов, Таньпетер А., Крикунов И., Петряков В., Бообеков А., Кадыршаев, Бенков В., Еланский М., Оркин В., Оркин М., Старцев, Джен, Панфилов В., Темирбаев А., Барсанаев, Валиулин Р., Голанский А., Замалетдинов К., Исмагилов Ш., Шилин В., Крячков В., Семиглазов В., Тюленев И., Токтоев С., Хуснутдинов И., Федосов Н., Зуборева Л., Косилов А., Козырев М.

Секретари ГКЛКСМ: Лапешко Л., Исраилов, Мусуралиев К., Тентимишев Ж., Фокина И.

ГорОНО и учителя: Валиев К., Городецкая К., Чернова Е., Исаева В., Полотов А., Гнатышин В., Бубарь Е., Тихонова А., Тюткина Т., Джаманакова Ж., Журавков А., Журавкова М., Кожушко Е., Брют М., Гусева В., Нагорняк Г., Шварцман С., Шушлян М., Шакирова, Риксиева Р.Х., Гартман Э., Робинович Е., Каштелян А., Катунина М., Никулин А., Брындин М., Красикова А., Андрущенко Н., Белых Р., Мироненко Н., Лепендина В., Конакова Е., Кадырбеков, Баркитова А., Болдышева С., Коваленко В., Мамасадыкова Э., Белекова С., Жолдошбаев А., Жусупбекова С., Озонова С., Токтомабектова С., Шамшиева Д., Эшпаева М., Чудаева С., Снегирева Л., Турусбеков Р., Ильяшев В., Полотов А., Валиева А., Разакова М., Сабитова М., Мусаева З., Брындин М., Кеме-

ров А., Вакуленко М., Жуйко Ф., Пильдербассер А., Мачулина А., Риксисва Р.К., Кадырова А., Хайретдинова Г., Доморбекова К., Мухамедгараева Н., Халиулина Г., Сайфетдинова Н., Константинова И.

Врачи: Исаев С., Косин А., Насирова Г., Бирич С., Гладкина Е., Коровина С., Филиппьева Г., Каниевская И., Абдушахметов В., Куницина В., Сарбалаев К., Умерова С., Мырзакматов Т., Трампинский, Амираев, Абдукаримов А., Дадаходжаев А., Атабеков А., Атабекова Г., Нышанов Т., Конопелько Е., Нефедова А., Старченко П., Атабеков А., Озгонбаева Г., Кулеша Н., Атанаев О., Сарбалаев, Абдукаримов, Эрназаров Э., Абрамов Г., Шварцман В.

Детские сады: Каретникова Н., Ксенофонтова Л., Фокина Л., Лебедева М., Барышева.

Культура: Петренко А., Шумелко Р., Сыдыков А., Лебедева М., Акимова Л., Мартын.

Правоохранительные органы: Темиров, Свиридов С., Кишкенбаев, Мансуров, Жумабаев, Стутко, Кривой Д., Юнев В., Омуралиев З., Жирова Н., Нарынов С., Омуралиев О., Арынов М., Алямов В., Меньшиков В., Лагода В., Трошев А., Поляков В., Нурматов В., Бегматов Т., Ажатаров Б., Сулайманов Р., Мурасатов, Долонбаев, Каипов М., Куланбаев А., Мураталиев, Абдилатов, Абдразаков.

Промышленные работники: Судина Е. (бригадир штукатуров-маляров), Мартын Г. (ПМК-2), Тарасов (начальник автобазы), Симонов Г. (водитель), Аксенов В. (водитель), Гарин С. (водитель), Абдувалиева Л. (Шв. фабрика), Блохин (ПМК-370), Дубовицкий В. (ПМК-391), Сарбанов А. (Мясокомбинат), Ысманов (Горторг), Бекетова Н. (Горторг), Андрищенко Р. (Общепит), Кривопапов (шахта «Капитальная»), Сансызбаев С. (ШСУ), Яковенко Е. (ШСУ), Калюшин П. (ШСУ), Сибилев Ю. (ШСУ), Бойко В. (ШСУ), Данов (завод ТЭПМ).

ИМИ ГОРДЯТСЯ ТАШКУМЫРЦЫ:

АБДРАХМАНОВ МЫРЗАЛИ АБДРАХМАНОВИЧ
АМАНБЕКОВ ЖОЛДОШ
АНАРБАЕВ БУСУРМАНКУЛ
АНАРКУЛОВ ТУРГУНБАЙ
АРТЫКБАЕВ ОСМОНБЕК МАМБЕТЖАНОВИЧ
АРЫНОВ МЫРЗАКМАТ АРЫНОВИЧ
АТАШЕВ КУРМАНБЕК КАЗИЕВИЧ
АТАБЕКОВА ГУЛЬБАРА АРУОНВА
АЛЫБАЕВ КУРМАНБЕК
АЙТИКЕЕВ АКБАРАЛЫ ИСРАИЛОВИЧ
БАКИЕВ ОСМОН КЕРИМБЕКОВИЧ
БАТЫРКАНОВ АБДЫРАЙЫМ САТЫБАЛДИЕВИЧ
БАРКИТОВА АСИЯТ ДОСЖАНОВНА
БОКОШЕВ ЖАМГЫРБЕК БОКОШЕВИЧ
БОЛОТАКУНОВ ЖОЛДОШБЕК
БООБЕКОВ АБДЫКАДЫР
ДАНОВ ПЕТР АРСЕНТЬЕВИЧ
ДОСБАЕВ ЫМАНБЕРДИ ЫРАЙЫМБЕРДИЕВИЧ
ЕЛЬНИК ЛЕВ САМОЙЛОВИЧ
ЕГОРОВ АЛЕКСЕЙ ПЕТРОВИЧ
ЖУСУБАЛИЕВ ИЛЪЯС
ЖУМАГУЛОВ САГЫНБЕК ЖУМАГУЛОВИЧ
ЖАКЫПБАЕВ МАМАТНАЗАР АБДЫКАЛЫКОВИЧ
ИСМАИЛОВ БЕКМЫРЗА ИСМАИЛОВИЧ
ИБРАЕВ МАРКЕЛ ИБРАЕВИЧ
КАБАЕВ АКБАРАЛЫ САРИНЖИЕВИЧ
КАДЫРОВА БАТМА КАДЫРОВНА
КАЗАКОВ ВЛАДИМИР ИВАНОВИЧ
КАЗАКБАЕВ КАЛДАР
КАСЫМАЛИЕВ БАЙЫШ КАСЫМАЛИЕВИЧ
КОЖОМАТОВ НАРЫНБЕК ТЕМИРБАЕВИЧ
КУЛДЫШЕВ МАМИДАЛЫ САГИНБЕКОВИЧ
ЛАГОДА В.В.
МАСИРОВ КОШБАЙ МАСИРОВИЧ
МАСАЙТОВ ИСМАИЛ ИСАКОВИЧ
МАСАЛИЕВ АПСАМАТ МАСАЛИЕВИЧ
МАМАТОВ АБДЫМУКТАР МАМАТОВИЧ
МАМЫРОВ АБДУМАНАП МАМЫРОВИЧ

МАМАСЕЙИТОВ САДЫРБЕК МОЛДОДОСОВИЧ
МАМАСЕЙИТОВА БУМАЙРАМ УТАШЕВНА
МАХКАМОВ МАНСУРБЕК МАХКАМОВИЧ
МЕДВЕДЕВ ИВАН АНДРЕЕВИЧ
МУКАМБЕТОВ КАРТАЙБЕК
МЕНДИГУЛОВ ЖОЛДОШБЕК
МЫРЗАКЕЕВ МАША МЫРЗАКЕЕВИЧ
НАЗАРКУЛОВ СУЙУТБЕК ДООЛОТОВИЧ
НАГОРНЯК ГАЛИНА ГЕОРГИЕВНА
НУРМАНБЕТОВ ТЫНЧТЫКБЕК
НЫШАНОВ ТУРГУНАЛЫ МАТИЕВИЧ
ОКОМБАЕВ ТИЛЕК БУРКАНОВИЧ
ОМУРКУЛОВ САМИДИН ИСАТОВИЧ
ОНИЩЕНКО ГЕННАДИЙ
ОСМОНОВ ШЕРМАМАТ ОСМОНОВИЧ
ПАПУЛИН ВАСИЛИЙ МИХАЙЛОВИЧ
РЫСКУЛБЕКОВ СОНУНБЕК РЫСКУЛБЕКОВИЧ
САРПАШЕВ ТАЙЫРБЕК ДУЙШЕКЕЕВИЧ
САРКУЛОВ ТУРАР САРКУЛОВИЧ
СЕРЫЙ ЗОСИМ ЛЬВОВИЧ
СОРОНБАЕВ МАНАСБЕК РАИШБЕКОВИЧ
СУРАНБАЕВ ТОКТОНАЛЫ ЖУСУПБЕКОВИЧ
СЫДЫКОВ ШЕРАЛЫ МАТЕНОВИЧ
СЫРДАБАЕВ ТАРИЕЛЬ
ТЕМИРБАЕВ АШИРБЕК МОЙДУНОВИЧ
ТЕМИРБАЕВ МОЙДУН ТЕМИРБАЕВИЧ
ТОКТОСУНОВ ТУРУСБЕК ТОКТОСУНОВИЧ
ТОКТОСУНОВ МАКСИМ ТОКТОСУНОВИЧ
ТОКТОМАМБЕТОВА САЙНЕКЕ
ТУРДУМАМБЕТОВ ЖОЛДОШБЕК ТУРДУМАМБЕТОВИЧ
ТЫНЫБЕКОВ ААЛЫ КАРАТАЕВИЧ
УМБЕТАЛИЕВ АКМАТ АСКАРОВИЧ
УМБЕТАЛИЕВА КАДИЧА АКМАТОВНА
ЧЫНЫБАЕВ КУДАЙБЕРГЕН ЧЫНЫБАЕВИЧ
ЧИКИЕВ ДУЙШӨН ЧИКИЕВИЧ
ШАРИПОВ ЖУСУПБЕК ШАРИПОВИЧ
ШАДЫКАНОВ ТОКТОСУН
ШАДЫКАНОВ КАЛЫСБЕК ТОКТОСУНОВИЧ
ЭРАЛИЕВ ЗАМИР
ЮЛДАШЕВ ГАЗЫБЕК

* * *

Эти заметки – не столько историческая хроника, сколько рассказ о славном героическом и трудовом прошлом бывшего шахтерского городка. О его будущем, о непростом настоящем. О тех, кто его создавал, крепил славу, оставил город нам в наследство. С надеждой и верой в его дальнейшее процветание, в его светлое будущее ...

* * *

Руководство города Ташкумыр, признательные ташкумырцы от чистого сердца благодарят Аширбека Мойдуновича Темирбаева - руководителя Аппарата Законодательного собрания Жогорку Кенеша, Джусупбека Шариповича Шарипова - главу Жалалабатской областной государственной администрации, генерального директора АО «Карабалтинского горнорудного комбината» - Нарынбека Темирбаевича Кожоматова за содействие в выходе этой книги - книги Памяти о шести десятилетиях славного пути нашего города.

ТАШКУМЫР ПО-КЫРГЫЗСКИ – УГОЛЬ

Ташкумыр по-кыргызски – уголь,
Город скалами сжат в кольцо
Раскаленные ветры юга
Опалают его лицо.
Не курортный – рабочий город,
Беспокойный и трудовой,
Без экзотики...
Но шахтеру
Этот город, как дом родной.
Знает каждый здесь углю цену
И проходчик и медсестра
Поднимается, как на смену,
Город-труженик в шесть утра.
Ни шатающихся, ни праздных прохожих
Только в сквериках детвора
В этом городе – главный праздник
Чтобы уголь шел на «гора»
Не по численникам, по тоннам
(Все другое совсем не в счет)
По отгруженным эшелонам,

Как по собственным эталонам,
Город времени счет ведет.
Ташкумыр по-кыргызски — уголь,
Но сказал мне седой горняк
Ташкумыр — это локоть друга
Под землею бывает туго
Тут без дружбы никак нельзя.

М. РОНКИН

МАЗМУНУ

Өткөнгө урат, келечекке багыт	6
Кириш сөз..	9
Ташкөмүр шаарынын географиялык түзүлүшү.. . . .	15
Шаардын башкаруу системасы.	17
Социалдык мобилизация жана эл аралык колдоолор..	23
Шаарга инвесторлор жана инвестиция керек.. . . .	25
Кызылжар шаарчасы..	26
Шамалдысай шаарчасы..	26
Тендик айылынын жаралыш тарыхы..	27
Шаардын өнөр жайы..	31
Курулуш жаткан ГЭСтердин ишканасы	33
Билим, маданият, искусство, адабият жана басма сөз.	49
Саламаттыкты сактоо..	61
Социалдык тейлөө тармагы..	64
Укук коргоо уюмдары..	66
Финансы мекемелери.	69
Тейлөө мекемелери..	71
Шаардын көрүнүктүү адамдары..	76
«Ташкөмүр шаарынын Ардактуу атуулу» наамына ээ болгондор..	83
Шаар калкы сыймыктанган атуулдар..	85
Автордон..	88

СОДЕРЖАНИЕ

Акаев А.А. О 2200-летию Кыргызской государствен- ности	91
Мой первый Президент	92
Уважаю прошлое, планируем будущее (речь мэра горо- да Жакыпбаева М.А.)	94
Гимн города Ташкумыр	98
Географическое положение и административно-терри- ториальное деление города Ташкумыр	99
Органы управления	100
Почетные граждане города	101
Экскурсия в даль шестидесятилетий	102
Этапы строительства гидроэлектростанций	114
Промышленность	116
Книга памяти города Ташкумыр	120
Ими гордятся ташкумырцы	123

С.К.Каратаев
Тарыхы тамшанткан издер

В. Лукина
Ташкумыр о времени и о себе

Башкы редактор *Жакыпбаев М.А.*
Жооптуу редактор *Камбаралиев Т.С.*
Корректорлор *Эстебесова Д., Векбаева А.*
Компьютердик калыпка салган *Токтомамбетова Н.*

Басууга 17.11.03. кол коюлду. Форматы 60x84/16. Офсет кагазы.
«Таймс» ариби. 8,0 физ. басма табак.
Нускасы 500. Заказ №1102.

«Учкун» АК басмаканасында басылды.
720030, Бишкек ш., С. Ибраимов көчөсү, 24.

